

Obisk

MIR LJUDEM NA ZEMLJI

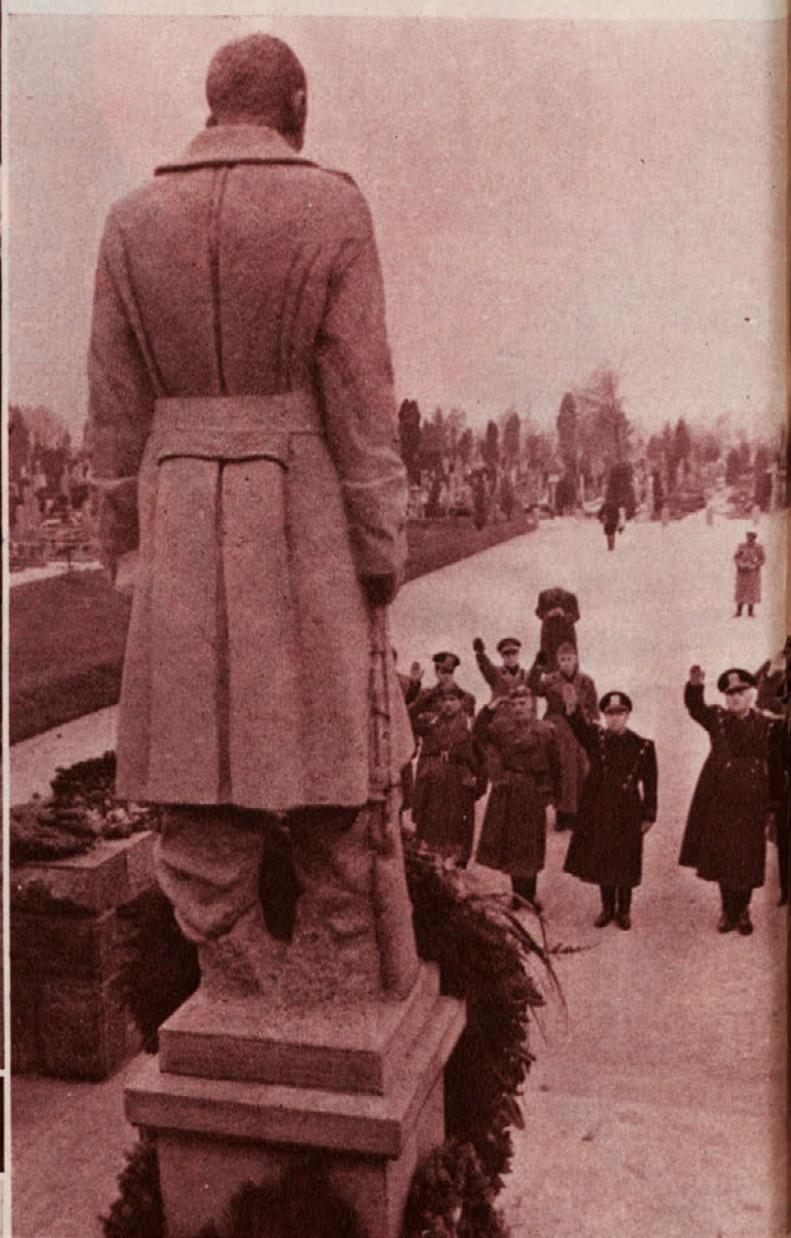
Ilustrirani družinski mesečnik

11-12
II

**Oblsk tajnika fašistične stranke
ministra Serene v Ljubljani**

Min. Serena z Visokim Komisarjem
Eks. Graziolijem v vladni palači

Minister Serena izkazuje čast spomeniku padlih vojakov
na ljubljanskem pokopališču. Na njegovi levisi ljubljanski
Visoki Komisar, na desnici poveljnik armadnega zbora ge-
neral Robotti.

(Foto J. Hafner).

Minister polaga venec na pokopališču
italijanskih vojakov padlih v prvi sve-

Božična koleda *

(Trška gora pri Novem mestu)

Zapisal in priredil Fr. Marolt, 1923

Deški zbor

$\text{♩} = 60$ *mf*

Glédte, gléd-te, pa-stirca vi, kaj za n ču-deš se ga-dí,

se še né - sm spreba-dí-u, že sm cáj - tn - ge da-bíu.

Glédte, glédte, pastirca vi,
kaj za n čudeš se gadi.
Se še nésm sprebadíu,
že sm cájtngé dabíu.
K mèn je pršú encúj an fánt,
k je mú an lép svétu guánt.
Ta í gríšnù n ángl bíu,
k je ménè guór bædíu.
Réku mæ je guór ustát,
prèt Bèllehèm se podát.
Tam pr áno štálæo
lápú pajó vam ánglæo.

Vstántè, vstántè, kër ste múj,
hítru nújte vsò z menúj!
Sebúj uzémtè ker kej má,
dæ le usák za n uófr dá.
Jest buóm pa za ánu jágne dáu,
kéru sm dazdèj varváu.
Pútra, máslæ uzémæ tí,
ti pa àn pár lépæh gastí.
Aslæk, vualæk ga glédæta,
'súja sápa ga gréjæta.
Dæ b ga jest paglédæt smú,
u súja súkja b ga adú.

* Za Valvasorja (1688) so hodevali našemljeni odrastli „kolednèke“ v družbah (6, 7 do 12, 15) zlasti po Dolenjskem vse od sv. Miklavža do Svečnice koledvat. Popevali so za dárí, izkupítek so porabili za napravílanje velikih voščenic [Valvasor, Die Ehre des Herzogthums Crain, knj. II. str. 472]. Po njih so povzeli in deloma ohranili obíčaj otroci, ki dandanes le še redkokje pojo božítne koledæ (navadno 3 do 5 detækov) za dárí okrog híš od Božíča do Novega teta.

Pravíh ljúdkíh koled poganskega obrednega znatája Slovenci nismo ohranili. Redke in dosti razkrojene so takšne božítne, ki izražajo voščíla in ustaljeno koledníško prošnjo za dárí. Nekaj ohranjenih starejših božítne izpríčuje po oblíki razgovorov in dramátíčni napetosti besedíla, da so ostaline prvotnejših cerkveno poljudnih duhovnih božítne íger. Večina teh božítne — med nje spada tudi naš primer, se je razvíla po posredovanju cerkvá in samostanov. Naše preprosto ljúdstvo je neprístno motívíko posvojílo, po ustnem izročílu prepelo in dodalo svojim navadam in vzdušju godno marsíkaj svojskega.

pisal:
Jože Dular

Tatovi

ilustriral:
Lojze Rukl

Stari Markež je besnel, da so ljudje mislili, da ga bo od jeze razneslo. Pa je bilo to morda kaj čudnega, ki so jih pa na noben način ni mogel dobiti. Tatove namreč, ki so mu kradli vino. Saj ni dolgo, ko se je komaj učistilo v sodih, pa mu ga že ti preklicani vrangi odnašajo. Sam ne ve, koliko noči je že prečul skrit v grmovju za zidanico, pa jih kot nalašč takrat ni hotelo biti. Če pa je le kakšno noč ostal doma, je našel drugi dan svojo zidanico odprto in za cel prst vina je manjkalo v sodu.

No, včeraj je bilo to že tretji pot. Prav kot bi se hoteli tatovi norčevati iz njega. In še listek so mu pustili zraven. »Markež, se lepo zahvalimo za vino!« je nekdo okorno načel na papir in ga nataknil na pipo. Podpisati pa se je pozabil. Markež je mislil, da ga bo kap zadela. Lepo ga vrtoglavijo, ti vrangi nemarni! Ni jim zadosti, da mu vino odžirajo, še takole pisanje mu nazadnje obesijo pod nos.

Markež je divjal kot burja. V jezi, ki ga je popadla, ko je tretjič našel zidanico odprto, ni dosti manjkalo, da ni odtolkel pipe in izpustil vino po tleh. Če ga sam ne bo pil, ga drugi tudi ne bodo!

Besnel je in že je hotel planiti k sodu, pa se je ob pogledu na tisti papir v zadnjem hipu le premislil. Presneto malo bi mu bilo pomagano, če bi res storil, kar je nameraval. Ob vino bi bil, tatov pa le ne bi ujel. Tako pa ima še zmerom upanje, da jih dobi. Tatovi so zviti, toda Markež tudi ni kar tako, in tista zahvala, ki so mu jo pustili, je tudi nekaj vredna. Markež namreč ve, da niso vse pisave enake, pa zato ni šment, da ne bi iztaknil pravega.

Markež je zaklenil zidanico in se spravil na delo. Toda vsa stvar ni šla tako lahko izpod rok, kot si jo je v prvem trenutku zamislil. Saj bi bilo, če bi mu nekdo vse pisave, ki so jih imeli ljudje v njegovi vasi, znesel skupaj. Potem bi še nekako premeril in pregledal, če je katera podobna oni na tistem papirju. Pa še to bi šlo težko, ko pa je v enem samem dnevu videl petnajst pisav, ki so si bile vse tako močno slične, da je že

proti večeru obupal, da bi kdaj na ta način dobil tatu. In kdo naj ve, če ni lopov nemarni iz sosedne vasi, če ne prihaja morda celo dve, tri ure daleč krast njegovo vino?

Ljudje so se smejali, ko so zvedeli, na kakšen način Markež lovi tatove. Nekateri med njimi so mu celo privoščili njegovo nesrečo. Prav mu je, starcu skopuške-mu, zakaj pa ne da delati železne ključavnice v vrata. Menda je edini človek v vsej gorici, ki ima še leseno ključavnico. Denarja se mu zdi škoda, zdaj mu je pa že tretjič vino usahnilo. Ko bi mu le cel sod odnesli!

Markež pa je molčal, zataknil tisto zahvalo doma za družinsko podobo in ponoči spet hodil stražit v vinograd. Toda ljudje so bili preveč uslužni, da bi ga pustili pri miru. Vsak mu je hotel dati dober nasvet, kako bo najlažje ujel tatove. Posebno Dominkuš se je zmerom vrtel okoli njega. Seveda, sosed mu je bil in marsikatero noč mu je pomagal krajšati stražo v vinogradu. Nič koliko ur sta že v življenju skupaj presedela ob vinu, pa je bilo zato zdaj čisto umljivo, da mu ni bilo vseeno, če bo letos po zaslugi tatov za te ure prikrajšan. Vse mogoče mu je nasvetoval, toda Markež ni bil zadovoljen z ničimer. Posebno z orožniki ni hotel imeti nobenega opravka. Le čemu naj jih vlačijo v svoj vinograd? Mar imajo orožniki boljše oči kot on? In tudi veselja, da bi jih oni ujeli, jim noče privoščiti. Bo že sam opravil, da bo vse prav.

Dominkuš je zmigoval z rameni, Markež pa se je smejal. Kar naenkrat ni bil več stari Markež, tisti, ki ga je hotelo od jeze raznesti, ko so mu tretji pot vdrli v zidanico. Sedaj se je kar nekam čudno uvedril, čeprav se je še bolj zaprl vase in ni hotel povedati prav nikomur, kaj namerava. Celu Dominkuš se je zaman trudil, da bi kaj izbežal iz njega. No, kar potrpi naj, ga je ta zavračal, pa bo že videl, da ga bodo tatovi pomnili. Vsaj eden, če ne vsi!

Markeževa zidanica je imela starinska vrata in še bolj starinsko leseno ključavnico. Kdor je hotel v zidanico, je moral potisniti pest skozi odprtino v vratih in jih na notranji strani odkleniti z velikim lesenim ključem. Ta ključ pa je bil posebnost zase in kosi debele žice, ki so bili pritrjeni vanj, da so privzdigovali umetno izrezljan jezik pri ključavnici, so bili tako čudovito zakrivljeni, da v resnici ni mogel brez enakega ključa prav nihče priti do vina. Zato je Markež skoraj pravilno sodil, da morajo biti tatovi domačini. Človek je dober, povabi znanca v zidanico, ta pije in se čudi umetnemu ključu, nazadnje pa ti ga, strela, ponaredi!

Ob pogledu na papir se je Markež premislil

Toda zdaj mu bo odklenkalo. Kar malo ga skrbi in nič težke vesti si ne bo delal, pa če mu zmečka in zdrobi vso roko. Vsaj drugič ne bo več poskušal krasti! O, njegov železni skobec ga bo že pretipal, in če bo šlo vse po sreči, še prav pošteno ga bo kresnil po tisti nemarni kratici! In nič več mu ne bo treba sedeti ponoči v grmovju, kjer si je zadnje dni nabral mraza in boleznj v kosti, da se še gibati ne more tako, kakor bi se rad. Kar brez skrbi bo doma zaspal, ko bo namesto njega pazil skobec. Zjutraj bo pa počasi stopil proti vinogradu, da pogleda, če je vse v redu in se ni morda res ujela kakšna krščena divjad.

Markež je pripravil vse potrebno. Pod noč je odnesel veliko železno past, ki jo je svoj čas nastavljal lisicam, v vinograd in jo pritržil na notranjo stran vrat v svoji zidanici. Razprl je železne klešče in vse skupaj nastavil tako previdno, da se je moral skobec sprožiti, čim je kdo posegel z roko skozi odprtino.

Markež je vse to storil tiho in sam zase. Nikomur ni povedal, niti Dominkušu ne. Le čemu bi govoril po nepotrebnem? Razneslo bi se po vasi, tatovi bi skobca sprožili s palico in drugi dan bi bil sod spet lažji za nekaj beline.

Vsako jutro, ko se še ni vzdignilo sonce, je bil že pri zidanici. Skobec je ostal nedotaknjen. Tatu ni hotelo biti. Toda Markež je odlejal spal brez skrbi in to je bilo tudi nekaj vredno.

*

Markeža je sredi noči vrglo pokonci. Nekdo je kričal pred njegovo hišo in s pestmi nabijal po vratih. Prisluhnil je. Seveda, njega kliče. In kaj hoče z Dominkušem? No, zdaj nekdo drugi loputa po oknicah. Vragi, saj mu bodo hišo razbili!

Markež stika za vžigalicami. Ne more jih najti. Potem skoči iz postelje in v temi tiplje za obleko. Naj počakajo vendar, jim kliče nazaj, saj ne gori voda. Tri sto strel, kot nalašč! Kam je sinoči založil hlače, da jih zdaj ne najde? In sveče pa vžigalic tudi ne! Spotakne se, prevrne stol in potem v samih spodnjicah, ves zbehan, hiti odklepat vrata.

Kaj je vendar? Dve postavi razloči v temi in nato še tretjo, ki priteče izza vogla. Andrejona, bajtarja, spozna po glasu in drvarja Mihovca zraven; tretji pa bo menda Prešarjev, ki ima bajto za slab streljaj od njegove zidanice. Le čemu vpijejo, kot bi se svet podiral, in to sredi tako trde noči?

Oni trije pa vanj. Mar je gluhi, da ne sliši? Dominkuša je zagrabilo v njegovi zidanici. Ni prav naredil, da je nastavil skobca. Toda zdaj je, kar je! Dominkuša da je tulil, kot bi bil obseden, in je prebudil vse bajte kar jih je po rebri.

Markež posluša in zdaj šele razume, kaj hočejo oni trije od njega. »Tako, Dominkuša je zagrabilo? Kaj mi vsega ne poveste?« se čudi. »Glejte no, tak prijatelj! Škoda, da še žandarjev ni zraven, tistih, za katere se je on tako ogreval.«

»Markež, ne čakaj!« mu ostro zabrusi Andrejon nazaj. »Vrata ti bomo razbili! Še norca bi se bril iz nesreče. Zate žandarje, ne za Dominkuša!« je ves rezek.

»Sekiro daj, saj ni zver, da bi ga pustili v skobcu!«

»Vrata pustite pri miru!« zaskrbi Markeža.

»Potlej predremo skoz streho in razkopljemo strop!« Prešar je že ves nestrpen in besede so mu hitre, grozeče.

Markež dreveni. »Ne pustim! Streho in strop še manj! Za cel tisočak škode bi mi naredili! Ne pustim, vam pravim! Če je sam zlezal v past, naj se pa sam izvleče!«

»Noriš? Mar naj si roko iztrga?« se razburja Andrejon.

»Mi je prav vseeno! Sem mu morda naročil, naj stika po zidanici?«

»Prešar, po sekiro skoči! Pa mojo poberi v kašči in kramp!« kliče Andrejon Prešarju, ki se je že zapodil po rebri navkreber. »Mihovec, greva!« ukaže rezko in se ne meni več za Markeža.

Ta se razburja. Ne pusti, prav ničesar ne pusti! S kakšno pravico mu bodo razbijali zidanico? Po orožnike naj gredo, pa bodó že oni ukrenili, da bo vse prav.

Dominkuš se je zmeraj vrtel okoli njega...

Da bi mu pa razbili vrata, tega ne bo dovolil nikoli in konec besedi!

Andrejon in Mihovec pa ga ne poslušata več. Kar poženeta se proti zidanici. Mar naj tratita čas s praznim besedičenjem?

Markež pa za njima. Da ju bo naznanil orožnikom, če bosta le enkrat kresnila s sekiro po vratih, vpije in teče bos čez vrt. Šele na potu se zave, da je prav za prav samo v srajci in spodnjicah. Ne, tak ne more skozi

Dominkuša je zagrabilo...

vas in med ljudi, pa čeprav je noč. Bog ve, koliko zijal je že pri njegovi zidanici? Toda vrat ne bo pustil razbiti, pa čeprav Dominkuša vsega razrežejo, če ga ravno hočejo dobiti iz skobca.

Obrne se in teče proti domu. Rosa ga mrazi v noge in čelo se mu oznoji. Skoraj brez sape butne v hišo. Zagrabi se za podboj in lovi zrak. Seveda, star je že, zdaj mu hočejo razbiti še zidanico in vžigalic nima. Strela goreča, vse se je nagrmadilo skupaj! S palcem zadene ob vedro v veži, da zastoče. Vražji Dominkuš! Prav vsega je on kriv! No, ta bi bila pa res lepa, da bi si še vrata pustil razbiti zavoljo njega!

Po sobi stika za obleko. Malo motoglav je prišel včeraj domov, pa ne ve, kje jo je odložil. Tema pa je kakor v krtinil! Nazadnje le dotiplje hlače in zleze vanje. Suknjič je pa na kljuki, to ve dobro. Hiteti mora, da ne bo prepozen. Andrejon je lahko v resnici tako neumen, da ne bo znal ločiti vrat od drevesa v hosti.

Markež se žene proti zidanici, kolikor mu dopušča stare kosti in tema. Že na ovinku pred njo, začuje glasno govorjenje. Lep kup ljudi se je moral natepsti skupaj. Mar ne sliši nekih udarcev? Norci, kaj so se res lotili njegovih vrat?

Kar vrže ga naprej in kot burja plane mednje. Ali se jim je res zmešalo ali kaj, vpije in si s komolci utira pot. Skoči k Andrejonu in mu hoče iztrgati sekiro, toda deset rok seže po njem in ga potegne nazaj. Markež osupne. Kdo mu bo prepovedoval braniti njegovo lastnino? Hoče se iztrgati, toda pesti ga drže jekleno in obrazi so v svitu smolnic trdi in jezni, da mu za drgne besedo v grlu. Samo mrmranje je čuti in tiho stokanje Dominkuša.

Andrejon in Mihovec hitita, da ju pot obliva. Sekiri pa grizeta, prst za prstom se zajedata v debela hrastova vrata. Spodnji tečaj je že prost. Zdaj tolče samo še Mihovec, drobno in hitro, kot bi mu šlo za zadnjo uro. Še enkrat udari, dvakrat, trikrat, zadnjič! Možje poprimejo vrata in jih toliko odslonijo od tečajev, da se more Prešar splaziti v zidanico. Dominkuš stiska ustnice. Skobec na vratih se je namreč premaknil in ga še močneje zgrabil. Zdaj škriplje z zobmi. Ne more se več premagati. »Aj... aj... aj...« vpije presunljivo in otepa z levico po vratih.

Prešar je že pri skobcu in Andrejon mu sveti. Vse krvavo je po tleh. Za zadnje tri prste ga je prijelo. Zdaj razklene železje. Kot klada cepne Dominkuš onkraj vrat na tla.

Možje so ga odnesli do poti in naložili na voz. Zjutraj pa so mu v bolnišnici odrezali vse tri zdrobljene prste.

nes se mu čudno zdi, kako je mogel odleteti tako daleč. Če bi ležal ob vratih, bi že njegov fant, ki je bil takrat, ko so ga reševali, zraven, preskrbel, da ne bi prišel v Markeževe roke. Tako pa je seveda jalov izgovor, da je hotel samo pregledati, kako neki in s čim se je Markež hotel zavarovati pred tatovi.

Dominkuš je zastoj prežal s puško

Dominkušu se je rana vidno celila in tudi govorice o vsem, kar se je zgodilo tisto neprijetno noč, so počasi ponehavale. Dva meseca sta pretekla, zapadel je že prvi sneg in orožniki se po tistem niso nič več oglašili pri Dominkuševih. Zato je ta potihem upal, da bo vsa stvar sčasoma zaspala. In tako bi bilo tudi najbolj prav. Saj je Markež vendar človek in če Bog da, ima tudi še nekaj pameti v glavi. Naj bo vesel, da ga on ne toži za bolečine in za denar, ki ga je moral po nepotrebnem zmetati proč.

Dominkuš je živel v tem prikritem upanju, zato je bil tembolj bridko razočaran, ko je malo pred božičem dobil pismen poziv, naj se še tisti ponedeljek zglesi na sodišču. Zdaj je vedel, da je Markež vzel vso stvar čisto resno. Dominkuša je grela, toda kaj je hotel? Tu se ni dalo prav nič izvijati. In tudi smešno in brez koristi bi bilo, ko pa je vsa vas vedela, kako prav za prav je. Priznal bo, pa naj potlej naredi z njim, kar hočejo. Toda Markež naj se le pazi! Če mu je tudi na desnici tri prste odbilo, ima še zmeraj dva in ta dva sta čisto dovolj, da ga z njim lahko oplazi temeljito, da si temeljiteje človek misliti ne more.

Tisti ponedeljek so Dominkuša na sodišču zašili za tri mesece in še stroške za razbita vrata bo moral povrniti. Ko je Dominkuš slišal razsodbo, je zazijal kot riba, če jo vržeš na suho. Kaj ne bi? Trije vlomi, trije meseci, trije prsti... Dva sta pa le še ostala! In ta dva sta zadosti močna, da ju bo čutil Markež!

Čas teče včasih čudovito počasi, da se zdi človeku vsaka minuta pol večnosti. Tudi Dominkušu v zaporu se je zdelo tako. Toda čas je kljub temu tekal in tiste večnosti je bilo po treh mesecih enkrat le konec.

Zunaj je bila že lepa pomlad in prvo delo v vinogradih že storjeno. Lastovke so frčale nad reko, ob bregu je pognalo spomladno cvetje in trte v rebrih so se zasolzile. Ljudje so se iz vinogradov preselili na polja, od kopače in motike k pljugu in brani. Minuta ni bila več pol večnosti, niti tisočinka, kajti dnevi so se sukali drug za drugim urno kot vetrnica pri klepetcu na tepki.

Tudi Dominkušu se je zdelo, da je čas hitreje ubral svojo pot. Pa bi šlo vse skupaj še bolj naglo, če bi mogel delati. Toda starost mu je le preveč lezla v kosti in vrh tega mu je bila še desnica brez treh prstov. Tako

ominkuš je že četrti dan doma pestoval obvezano roko. Iz hiše se skoraj ni ganil, da se ne bi dajal preveč po nepotrebnem ljudem v zobe. Zato pa je tudi takrat, ko je moral k zdravniku v mesto, da mu je ta prevezal rano, stopil po ovinkih in naglo, kot da bi se mu plaz utrgal za petami.

Dominkuš se je jezil sam nase in na ves svet. Saj se je lahko, ko ga je pa Markež naznanil orožnikom. Kakor da ne bi bil že zadosti udarjen, ko je ob tri prste in denar, ki ga je že in ga bo še moral zmetati zdravnikom. Samo dva dni je ležal v bolnišnici, pa je bilo čisto dovolj, da mu je Markež poslal na vrat

orožnike, ki so premetali vso bajto in našli cel putrh njegovega vina. Pa se je stara še kar dobro izmazala iz zagate in vse bi se lepo poravnalo, če ne bi Markež našel njegovega ponarejenega ključa med sodi. Še da-

je zdaj po cele dneve posedal pred hišo, gledal, kako zelene njive, poslušal cvrket ptičev in se motil s tobakom. Toda nekaj je pogrešal. Z Markežem nista več pila beline v njegovi zidnici.

Dominkuš je sprožil...

Sploh sta si bila oba zadnje čase kot pes in mačka. Kdo bi si lani mislil, da je kaj takega možno! Pa je le bilo! Prijateljstvo se je kar čez noč sprevrglo v sovraštvo. Če je Markež že dobil na sodnji zadoščenje, je prav to Dominkuša šele razpalilo. Zdaj je on na vrsti, da Markežu po svoje vrne. Da ga je spravil ob tri prste in vrh tega še v ječo, tega mu ne bo odpustil nikoli, pa če bi se ga Markež po trebuhu priplazil prosit odpuščanja.

Markež je še naprej ostal nezaupljiv do tatov. Še zmerom je čez noč nastavljal skobca. Kdo bi mu mogel to zabraniti? Na svojem vendar lahko dela, kar hoče. In tuje ljudi s tem tudi ne spravlja v nevarnost. Mar je kje zapisano, da morajo stikati po njegovi zidnici?

Ljudje so to vedeli in nekatero jutro je našel Markež skobca sproženega, čeprav so ostala vrata zaklenjena in vino nedotaknjeno. Samo dražili so ga. Toda kdo mu more reči, da ne bodo nekoč vrata vlomljena in oba soda prazna. Zato tudi poslej ni imel miru. Neredko so ga videli, kako je sredi trde noči kolovratil v vinograd, da se sam prepriča, če je vse v redu.

V Dominkušu je zaigralo, ko je zvedel za Markeževe nočne pohode. Zdaj je kot nalašč prilika, da mu posveti s puško. O, kazalec ima še zmerom in trden je tudi še toliko, da bo sprožil petelina. Saj ne bo treba veliko. Za naprstnik drobnih šiber tja v bedra, da bo vedel, da je Dominkuš še na svetu. Ubijal ga ne bo, toda malo bolečin je kar koristno za Markeža.

Dominkuš je čakal še dober teden, da je zadnji kratec prenehal lesti na nebo. V temi se taka stvar bolje opravi. In končno tudi ni treba vsakemu vedeti, da je imel pri nji ravno on svoje prste vmes.

Dve noči je Dominkuš zastoj prežal s puško za vinogradom. Toda v tretje ga je le dočakal. Za skalo je ležal, ko je nekaj hrstnilo tam pri zidnici. Pošteno je moral napeti svoje stare oči, da je razložil temno senco, ki se je počasi pomikala ob zidu. Zdaj se je sklonila in nekaj otipavala. Ravno Markež mora biti. Menda gleda, če niso tečaji kje načeti?

Zdaj se je senca vzravnila in prestopila. Dominkuš se skobaca na kolena in dvigne puško. Roka se mu trese, ko meri. Previsoko ne sme, da ga ne bo do smrti. Sicer pa so šibre čisto drobne.

Dominkuš okleva. Ali naj sproži? Naj ga pusti v miru? Nič ne ve. Trije meseci... trije prsti... Dva sta

pa le še ostala. kazalec se krčevito upogne. Ognjen jezik plane iz cevi in v rebri zabobni, da se sam Dominkuš prestraši kot otrok.

»Jezus, Marija!« Senca ob zidu vreščiče zavpije in se prevrne po tleh. Dominkuš zgrabi za puško in se zažene po bregu. Niti deset korakov ne naredi. Kaj ne kliče obstreljeni na pomoč? Seveda vpije. A Markežev glas to ni!

Dominkuš pridržuje dih in leden pot mu stopa na čelo. Bog nebeški, saj to je vendar Cene! Cene, njegov sin! Kot nor vrže puško v grmovje in hiti proti zidnici.

Cene stoka na tleh in Dominkuš ga miri. Naj vendar ne cvili tako glasno, saj bo sklical vso vas skupaj, mu prigovarja in se jezi. Le kaj stika ponoči tod okrog? Zdaj jih je prestregel namesto Markeža. Še sreča, da jih v glavo ni dobil!

Cene počasi prestane in oče mu pomaga na noge. Menda ni tako hudo. Podvizati se morata, da ju ne bodo tukaj našli. Saj razume. Samo jezike bi brusili ljudje.

Toda zdi se, da Cene ne razume ničesar. Kar stoji in blebeče šavkaste besede. Šele ko se pod hribom zasveti luč in se prične počasi pomikati navzgor, ga Dominkuš s silo spravi naprej. Še po puško skoči v grmovje in potem se oba skupaj opotekata po rebri.

*

Drugo jutro pa je vseeno vsa vas vedela, da je stari Dominkuš streljal na sina. Sicer ga je oplazil le po levi nogi in še to ne preveč hudo, pa bo kljub temu menda dovolj, da bo oba srečala pamet.

Popoldne je Markež prinesel Cenetu putrh beline. Ta je zazijal od presenečenja. »No, izpil boš,« je rekel kratko Markež, »če si že šibre namesto mene vzel vase, pa vrzi še to vino v sebe.« Cene je zamahnil z roko, Dominkuš pa se je zasmel. Je pač vedel, da Markeževo vino ni kar tako.

Markež je prinesel Cenetu putrh beline

Slovenske podružnice

Hotel bi napisati v resnici nekaj lepega o naših podružnih cerkvah. Vendar se zavedam, da je pero teoretika preslabotno, da bi moglo zajeti vso poezijo in lepoto, ki počiva na teh, morda najbolj izrazitih dokazih lepote našega naroda.

Nekaj posebnega so naše podružnice. Njihova posebnost se razodeva v tihi zasanjanosti, miru in kakor v pravljicah, o davnih, davnih časih. Kakor da so jih včeraj zapustili neznani mojstri: podobar, ki je rezljal oltar, slikar, ki je naslikal freske, mojster, ki se je še utegnil podpisati na deski na lesenem, pisanem stropu, mojster arhitekt in zvonar, ki je zaznamoval mali zvonček z letnico 1520. In vendar, saj se v hipu zaveš, da je bilo to pred dolgimi, sivimi stoletji. Neizpremenjena, nedotaknjena, kakor da se je tostran cerkvenih zidov ustavil čas, je le ljubezen do lepote neznanih umetnikov počakala na nas. Utihnula je borba za življenje in že zdavnaj so se posušile potne kaplje na čelu mojstra slikarja, ki je obložen z barvami, čopiči in lončki trudoma prisopel na grič k cerkvi. Kako mu je bilo ime? Odkod ga je sreča prinesla v našo deželo? Kam ga je peljala pot, potem ko mu je grajski gospod, umetnost ljubeči župnik ali bogata soseska plačala: »za delo, barve in še za pijačo« in še pomočnikom vsakemu forint za napitnino? Na stenah, visoko gori v polmraku gotskega rebrova, na stenah ladje pa nam je zapustil kapljo svoje srčne krvi, prepisano v krvavo mučenje svetnikov, v prežalostno smrt Matere božje in v trdno vero evangelijskih živali: leva, vola in orla, ter angelske postave sv. Janeza. Morda nam odmeva surovost časa, turške vojske, preslavni dnevi boja za staro pravdo v temnogledih, nasršenih rabljih svetniških mučenj, svetla stran življenja in posvetne radosti pa v silnem izprevodu sv. Treh kraljev. Na belcih jezdijo

Sveti trije kralji. Starinska freska v podružnici Mače.
(Foto Konserv. urad.)

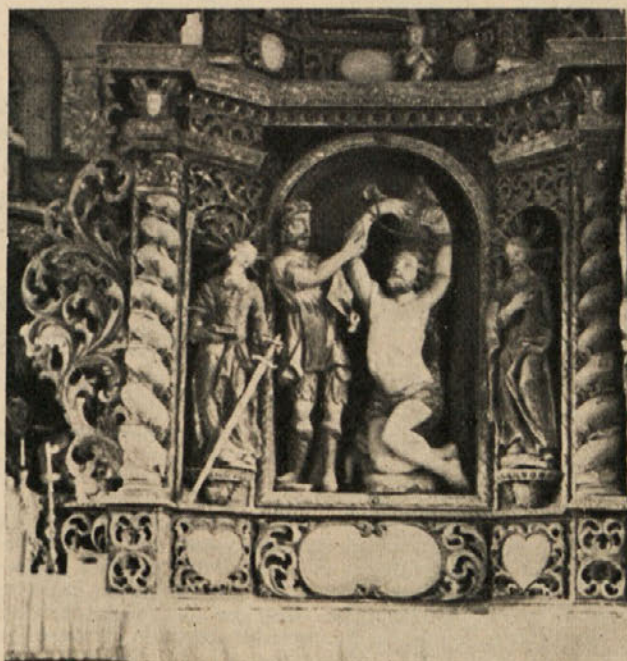
Podružnica Sv. Katarine nad Zasipom
(Foto Konservatorski urad.)

vitezi-kralji, hlapci vodijo lovske pse, medved se brani njihovega napada, žejni zamorec je nagnil čutarico — in zdi se ti, kakor da vidiš, ko iz razvalin Starega gradu prihaja življenje časa, ki ga ponosni vitezi in gospe spe v grajski grobnici že dolgih pet sto let. Mar je mogoče, da je drobec osebne žalosti mojstra Janeza položen v trpečo glavo Kristusovo? In trdne vere v življenje na sliki neznanega mojstra sv. Jurija, ki je premagal zmaja?

Mojster Skornus Jurij, 129 florintov in še nekaj čez, si l. 1648. dobil za oltar sv. Marjete v cerkvi na Dolenjskem! Tako je zapisano v starem urbarju. In še danes stoji oltar, ves zlat in lep, kakor je prišel iz mojstrove delavnice. Visoko je izpodrečana sv. Marjeta, lepa baročna gospa, ki zre zamaknjena nekam v onostranstvo. Notranji ogenj, goreča ljubezen in neznani veter so ji šumeče nagubali zlato obleko. In svetniški sij ter oblaki so postali zlati in so napolnili ves tron. Ob straneh ji pomagata oznanjevati božjo slavo sveta Lucija in sv. Agata, zgoraj v sredi stoji sv. Jožef, na njegovi levici kaže hudo rano sv. Rok, na njegovi desnici pa spričuje svojo mučeniško smrt sv. Matija. Strašno je zgovorna ta ljubezen do Boga! Kakor da bi poslušal zbor misijonskih pridigarjev; tu ni kompromisa, je le tako kakor pravijo in nič drugače. Ne verjameš? Ali se ti ne zdi, da gleda sv. Matija hudo? V resnici, hud je sv. Matija. Strpno se je zagledal v cerkev, kjer je med srenjo spoznal starega gruntarja, ki mu je patron: »Sveča ti ugaša, ne veš, če boš dočakal drugega leta svete Marjete dan! In nisi še poravnal računov. Ti veš, da jih poznam!« In globoko nad klop se je sklonila sivolasa starčeva glava. Skrbipolno, toda ljubeznivo se je zazrla sv. Lucija v mlado dekle. »Ej, dekle, nisi prva, niti zadnja! Bolečina srca — jaz jo izpričam za tri sto dolgih let.« Mojster Skornus ni štedil zlata, kajti v onostranstvu je prečudno lepo. In angeleci so prileteli od nekod, kakor jata ptičev in sedaj pojejo in muzicirajo neprenehoma. Zdi se ti, da v tišini poletnega popoldneva čuješ njihovo ščebetanje. Še krilatec na desni na zlati voluti je odložil violino izpod mesnate bradice in se

zagledal nekam skozi okno. Zdi se, kakor da je pri-
sluhnil čričkovemu petju nekje med vinogradi. Tudi
angelske glavice na stebrih, prepletenih z grozdem in
vinsko trto zvedavo poslušajo srebrnega pevca. In ogle-
dujejo grozde, ki se svetijo v nadzemskih barvah:
»Kmalu bo zrelo. To in ono drugo v vinogradih.«

Kar je rodila narodova duša iz svojih praglobočin, je
dala podružnicam, in vsemu, kar je ustvarila stvarnega.
V svoji žeji za lepoto je združila vse. Ko je kmečki
slikar s prečudnimi okraski poslikal leseni strop v cerkvi,
korno ograjo in cerkvene klopi, je z istimi okrasil
tudi ženitovanjsko skrinjo svoji hčeri. S skodljami je
krita kmečka hiša, tudi podružnica je dobila enako
streho. In kakor je spojena kmečka hiša z naravo v eno
samo lepoto harmonijo, tako je tudi podružnica že
zdavnaj postala njen neločljivi del. Na vrhovih strmih
hribov, z ostro konico svojega zvonika, kot zadnji zubelj
njihovega vzpona v višave, ob temni enoličnosti gozdov
s svojo belino kot intimna, ljuba opora človeškemu
očesu in v sredi vasi, kakor dom med domovi. Šele ko
si prišel tik do nje, zagledaš med hišami in drevjem
njen zvonik. Nizek zid loči vaško pot od zapuščenega
pokopališča in še ta je prepleten s stezicami. In ko je
še živela vera — se je sklonil naš kmet vsako jutro
skozi okno in se je pobožno ozrl na orjaškega sv. Kri-
štofa na cerkveni steni. Ta dan ni umrl nagle, neprevi-
dene smrti! Polje ni rodilo, prišla je suša, miši in druge
vremenske ujme — podružnica je dobila nov oltar in v
oltarju mogočne varuhe polja, živine, sv. Notburgo,
sv. Izidorja, sv. Jedert, sv. Štefana. In povrnili so se
boljši časi. Tako je življenje v vasi, življenje naroda,
vsak čas potrkalo na podružnična vrata. Veselje, boleči-
na, pogreb in proščenje, dnevno delo in nočna tišina so
se vrstili v dolgem nizu mimo njenih zidov. Nočna tiši-
na? V mesečini, ko opojno diši lipovo cvetje in se čuje
le curljanje vode na vaškem studencu, gre preko srebr-
ne trave sosedov sin k sosednji hiši. In na oknu se zgane
nagelj. Tedaj sv. Notburga okrene lepo glavo in razume-
vajoče pogleda sv. Izidorja. Le ta ji pokima: »Kakor
pred dve sto leti, saj to bo že šesti gospodar!«

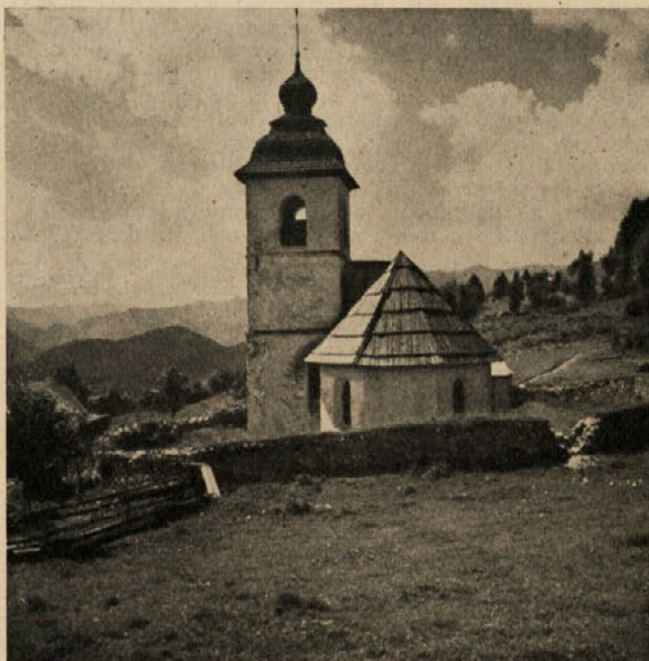

Podružnica Sv. Duha v Zavšeniku: oltar sv. Jerneja
(Foto Konservatorski urad.)

Nekoč sem prišel do dolenske podružnice. Poprosil
sem cerkovnika, da mi jo odpre. »Jej, naj no počakajo,«
me je rotila njegova žena in zbežala mimo mene v
cerkev. Nisem ubogal in sem stopil za njo. Tedaj sem
razumel njeno prošnjo. V sredi cerkve je na velikih
rjuhah bilo razprostrto žito. Na mizi glavnega oltarja pa
so stale latvice kislega mleka in veliki hlebci dobrega
domačega črnega kruha. Zenica jih je pravkar skrivala
za oltar. Visoko zgoraj na oltarju, v tronu, pa je stal
sam sveti Miklavž in zdelo se mi je, da mi bodro pri-
kimuje! Sedaj pa recite, da so naš črni slovenski kruh
in drugi sadovi naše zemlje brez božjega blagoslova!

Sv. Primož v planinah
(Foto konservatorski urad ljubljanskega muzeja)

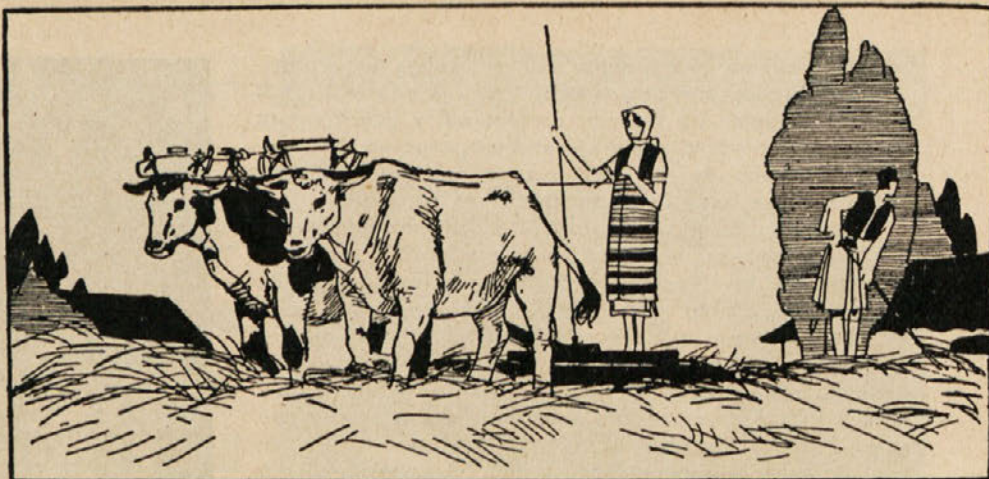

Sv. Katarina nad Zasipom
(Foto konservatorski urad ljubljanskega muzeja)

sladki cvet

G. Drosinis — Niko Kuret

X.

V torek zjutraj (bilo je, kakor vidiš, na torek¹), ko sva bila s čuvajem mojega strica na poti proti gumnom, kjer je bil pravi praznik, in sem gledal prvič v življenju, koliko truda velja kruh, ki ga dobivamo mi meščani že pečenega na dom, kar me je nekdo potrkal po rami. Obrnil sem se in zagledal gospoda Anastasija.

»Postali ste pravi kmetovalec. Če bi vas vaš stric videl, bi bil navdušen,« je rekel in se smejal.

»To je samo vaša zasluga,« sem odvrnil. »Kakršnen učitelj, takšen učenec. Seveda sem še učenec, pa sem še úka želján.«

»O, doslej ste kaj lepo naprédovale... Glavno je, da človek ljubi naravo.«

»To je umetnost, ki me je prevzela, ne da bi se bil zavedel, kdaj... Pojdiva v grad, da malo sedeva.«

»Ne, ne, tudi jaz sem nad vse rad pri mlačvi: na moč rad gledam vole, kako važno stopajo v krogu in kako s sklonjeno glavo vlačijo težki ploh z nasajenimi bodicami, medtem ko z nogami teptajo slamo.² Poglejte to mlado vaščanko!... Ali ni lepa, ko takole stoji in ko ljubko drži bodico v rokah!... Rekel bi, da je starodaven kip!... Na, ta je pa dobra, uročil sem jo s pogledom³ in je zdrsnila... Pridite, sediva pred skedenj, tam je senca.«

Pritekla je kmetica in nama prinesla blazin. Nama sta bila ljubša dva škopa. Ko sva se bila pomenila o različnih stvareh, sem ga povprašal po njegovi hčerki.

»Nikoli je zdaj ni doma,« mi je odgovoril, kakor da bi govoril o otroku. »Ves dan je pri mlačvi. Navsezgodaj vzame svoje vezenje in gre na gumno. Pravi, da veze. Pa skoraj ves čas stopa po soncu in ne bo prej mirovala, dokler ne bo zbolela, punica neugnana,« je dodal z godrnjavim glasom, ki veljá pri njem več, kakor da jo je pobožal. »Saj res,« je spet začel po dolgem molku, »ker sva že pri tej stvari in ker sva sama, vas hočem nekaj vprašati in vas prosim, da mi iskreno odgovorite.«

»Ali dvomite o tem?« sem odgovoril, ne da bi slutil, kaj hoče.

»Nikar mi mojega vprašanja ne zamerite. Verjemite mi, samo zato, ker vem, da ste mi prijatelj, in ker spoštujem vaš značaj, si upam, zastaviti vam to vprašanje. Nikogar drugega bi tega ne upal vprašati.«

Ta uvod me je začel vznemirjati.

»Lepo zahvaljeni za čast, ki mi jo izkazuje. Želim samo, da bi vam mogel ustreči,« sem rekel malce v zadregi.

»Bolje ko kdor koli poznate mojo hčer. Že zaradi kmečkega življenja, ki se izmika tiraniji etikete, in zaradi vajinih značajev, ki se tako lepo skladata, ste z njo v prav domačih odnosih, kaj ne?«

»Seveda,« sem zamomljal.

Razumel boš, da sem se bil že nekoliko zmedel. Nisem vedel, kam meri...

¹ Torek je za Grke nesrečen dan; na ta dan ne smeš začeti nobenega novega posla.

² Tako grški kmetje še danes celo v atenski okolici mlatijo.

³ Grk je neznansko praznoveren in se boji »urokov« in »uročnih pogledov«.

»Mene očetovska ljubezen slepi... V mojih očeh je moja hči seveda brez napak, razen da je nekoliko lahkomiselna, kar bo prešlo z leti... Ali pa ste vi našli na njej kakšno napako?... Ali je, na primer, spogledljiva ali še kaj hujšega, česar bi se moral bati možki, ki bi hotel svoje življenje zvezati z njenim?«

Obnemel sem.

»Nič ne oklevajte,« je dodal s skoraj proglijivim nasmehom. »Razumem, v kakšen precep sem vas spravil, toda prosim vas, žrtvujte za hip sleherni banalni poklon in pomislite, da imate pred seboj očeta, ki je pripravljen mirno poslušati vaše mnenje o njegovi hčeri, vaše mnenje, ki mu bo dragoceno. Saj mi gre za to, da ji zagotovim bodočnost sebi samemu pa srečo mojih zadnjih let življenja. Ker oklevate, dovolite, da vam razložim, za kaj gre... Tako intimen prijatelj ste, da vam lahko zaupam to skrivnost: pred dvema letoma sem obljudil roko svoje hčere...«

Pomislil, kako je to treščilo vame! In kakor ne bi videl na mojem obrazu prepalosti, ki mi jo je povzročila ta nenadna novica, je nadaljeval še vedno smehljuje in njegov smehlaj je kazal ta hip nekoliko hudomušnega veselja:

»Moj bodoči zet je v vsakem oziru odličan, edinstven mož, takšen, kakršnega hočem, in jo ljubi, kar je glavna stvar, zakaj zakon ni trgovska družba. In tudi ona ga gotovo ljubi. Čas se bliža, ko bo treba pripraviti svatbo. Staram se, ne vem, kaj me lahko danes ali jutri doleti in moja hči bi utegnila ostati brez opore... Vendar me en dvom mori: ali bo mož, ki jo bo vzela, srečen z njo?«

Nehote sem vzkliknil:

»Najsrečnejši človek na svetu bo!«

Opazil sem pa, da mi je glas tako drhtel, da me je gospod Anastasios pozorno gledal. Še vedno se je smejal in mi ponudil roko:

»Verjamem vam,« je rekel, »in se vam zahvaljujem. Vaše mnenje me je pomirilo in me potrdilo v moji obljudbi...«

Torej je bilo zapisano v moji usodi, da bom sam sebi podpisal lastno obsodbo...

Ko je odšel, sem premislil vso krutost svojega položaja. Kakšen nenaden padec z vrha nebes v dno brezna!... Tako mi je torej sreča prišla nasproti z vsemi svojimi božanskimi čari; približala se mi je, se me skoraj dotaknila, in ko sem iztezel roko, da bi utrgal sad, sem spoznal, da je bil samo privid: že se je razblinil v nič!... Zares, prav lahkomiselno sem se bil dal speljati po klancu upanja!

Prvi sklep, ki sem ga storil — in prisegel sem sam pri sebi, da ga bom držal, naj se zgodi kar koli —, je bil, da rešim vsaj svojo samozavest, če je že moja sreča izginila. In kako naj si jo rešim, če ne s tem, da bom hlinil brezbriznost in odpotoval kar najhitreje mogoče, kar jutri žel!

Novica o tem nenadnem odhodu se je takoj raznesla in je dospela do mojega soseda. Ko sem se šel poslavljat k njemu, je zato rekel, še preden sem mu spregovoril, da odhajam:

»Kaj? Ali zares odhajate?« In je pri tem hlinil presenečenje.

»Da,« sem odvrnil na kratko. »Moram se vrniti v Atene.«

»Toda davi mi niste ničesar povedali...«

»Dobil sem opoldne brzojavko.«

Gotovo je razumel, da sem se lagal, toda delal se je, kakor da verjame. Kazno je bilo, da mi hoče pomagati pri dostojnem umiku...

Tisti hip so se odprla vrata in vstopila je Amaryllis vsa rdeča in opaljena od sonca.

»Kaj? Odhajate?« mi je rekla presenečeno in kakor očitaneje je zvenelo v njenem glasu.

»Da, na žalost!«

Uspelo mi je, da se nisem otresel svoje brezčutnosti. Toda srce se mi je trgalo ob misli, da jo gledam zadnjikrat.

»Ne hodite!« mi je rekla z milo prošnjo v glasu, da me je pretreslo.

»Rad bi ostal, zagotavljam vam, toda moram stran!« Nalajše sem naglasil: moram, in od strani sem opazil Anastasija, ki se je zvito smehljajal.

»Če morate, pač morate!« je rekla trpko.

In naredila se je bolj ko kdaj koli brezbrizno, vzvišeno, ošabno in je to ni niti za hip minilo ves čas, ko smo bili pri kosilu, in pozneje do mojega odhoda. Odhajal pa sem o polnoči.

Ko sem ji ponudil roko v zadnji pozdrav, so mi kolena klecala in naslonil sem se na stol... Ostajala je ravnodušna, da me je kar dušilo...

»Gotovo ji ni bilo nikoli nič zame,« sem govoril sam sebi, ko sem jo molče pozdravil.

»Mnogo zabave v Atenah!...«

To so bile njene zadnje besede, preproste so bile in kratke.

Gospod Anastasios mi je rekel, da pride drugo jutro k meni, da me pospremi, in da je zato odveč, da bi se zdaj poslavljajal od njega.

Zajahal sem in krenil proti gradu. Ali kakor hitro so se vrata za menoj — resnična vrata moje sreče! — glasno zaprla, me je ves pogum zapustil... Malo je manjkalo, da se nisem vrnil in spet potrkal... Vstopil bi bil, padel gospodarju k nogam in mu rekel, da ima moja srečo on v rokah, da ljubim njegovo hčer... — Prav. Kaj pa ona, ali te ona ljubi?... Ali nisi ugotovil njene brezbriznosti?... Ali se tako vede ženska, če ljubi?... Ona ljubi drugega! Ona ljubi drugega... srečnega neznanca... svojega bodočega moža! Ali ni njen oče tega odkrito, jasno povedal prejšnje jutro na gumnu?... Ne, ona me ne ljubi!... Kako pa je potem bila takšna do mene?... Prav gotovo ne! Naivnost ni bila... Ženska, ki ljubi drugega, se do mene ne more vesti tako, če ni strašna koketka... Ona ni nič manj kakor koketka prvega reda!...

Toda tem sodbam moje pameti se je upiralo moje srce in njegov odpor je postajal tako silen, da sem se mu moral vdati. Dospel sem že skoraj do gradu, pa sem se vrnil po isti poti, da bi jahal še enkrat mimo njenih zaprtih oken.

»Ljubim jo!« je klical neki glas v meni. »In ker jo ljubim, je kljub vsem videzom vredna moje ljubezni!«

Potegnil sem za vajete in na veliko presenečenje in žalost svojega konja sem krenil po poti, koder sva prišla.

Bližal sem se... bližal sem se. Razločil sem v lepi zvezdni noči ljubko belo hišico: takšna je bila kakor takrat, ko sem bil prvič prišel... Ko sem bil že čisto blizu, sem se domislil, kako nedostojno je, da se vračam, in vprašal sem se, kaj si bodo mislili o meni, ko me bodo spet zagledali... Toda nisem bil več gospodar nad samim seboj. Dospel sem do stranskih vrat mimo oken, ki gledajo na pot. V njeni sobi je bila luč, oknice so bile zaprte. Ne da bi pomislil, kakšno neumnost počenjam, sem se ustavil točno pod njenima oknomi in sem se zazrl vanje... Nenadoma so se oknice siloma odprle in prikazala se je Amaryllis... Razpuščeni lasje so ji obdajali obraz. Nisem mogel razločiti obraza, toda njene kretnje so pričale o nemiru in razburjenju. Komaj sem se še utegnil umakniti malo s svojega mesta. Sklonil sem se in se delal, kakor da gledam po tleh. Na srečo sem bil v temi.

»Kdo je?« je vzkliknila v zmedi.

Komaj sem zašepetal:

»Jaz!«

»Vi?«

Nemogoče je, da bi podal glas, s katerim je izgovorila ta: vi?

»Da.«

Malo je manjkalo, da ji nisem vsega povedal... Pa če bi se mi smejala namesto odgovora, smejala mojemu priznanju? Ko pa ljubi drugega!...

Ta misel mi je povrnila hladno kri.

»Izgubil sem bil svojo dozo,« sem rekel — bilo je edino, kar sem našel tisti hip kot odgovor —. »Mislim sem, da mi je padla tukaj na tla... ko sem stopal na konja... in sem se vrnil... da jo poiščem... A ta hip vidim, da sem jo bil dal... v žep...«

Jezik se mi je med vsem tem razlaganjem strašansko zapletal. Namesto odgovora je Amaryllis zdrlesknila svoje okno, celo ne da bi rekla: lahko noč. Niti ne: lahko noč, razumeš?...

Odjahal sem razkačen in znašal svoj srd — kakor onikrat — nad nesrečnim konjem. Prišla sva v grad prej ko v petih minutah in pravi čudež je bil, da v temi nisem butnil ob kak borovec in si razbil glavo.

Ah, prijetno noč sem imel od vsega tega. Ob zori, ko se je prikazalo sonce, sem odšel. Gospod Anastasios me je spremil do meje svojega posestva in ko sva se ločila, me je objel in mi stisnil roko ter mi rekel:

»Prepričan sem, da se bova kmalu spet videla.«

»Da,« sem si mislil, »o svetem nikoli. Osel gre samo enkrat na led...«

Ali naj ti pravim, da mi je srce prekipevalo od žalosti in obupa ves čas, ko sem bil na ladji? Saj razumeš... Pozneje me je morje na srečo tako omamilo, da je zadušilo sleherni občutek v meni. Toda zdaj, zdaj, ko sem ti vse povedal, zdaj sem znova razgrebel rano, ki se še ni bila zaprla... Kaj hočeš! Ne trdim, da bom zaradi tega umrl ali da bo ta ljubezen prva in zadnja v mojem življenju. Ne! Ni ga čustva, ki ga čas ne bi zabrisal. Da se pa kaj zabriše, je treba po mojem mnogo... mnogo časa!

»Prvikrat zares ljubiš, zato bolečino tako hudo občutiš! Kakor nam vsem, se bo tudi tebi navzlic vsemu srce utrdilo... Nekaj bi ti pa le rad povedal: naj bo že kakor koli, toda ni ga najmanjšega dvoma, da te ona res ljubi!«

Vstal sem, da bi odšel. Bilo je poldan. Moje zadnje besede so ga bile pogreznile v brezno premišljevanja.

»Kaj hočeš,« mi je rekel. »Čim jasneje zdaj vidim in čim bolj nepristransko presojam vsa dejstva, tem bolj se mi zajeda tale misel v možgane: neskončno bi bil nesrečen, ko bi bila zaradi mene Amaryllis nesrečna...«

In otožno je dodal:

»Ali ni dovolj, da j a z trpim!«

XI.

Nenadoma so se vrata v sobi, kjer sva bila midva, s hrupom odprla in Stefanov stric Aristides je pokazal svoj dobrodušni obraz. Šestdeset let mu je, krepak je pa še za tri dvajsetletne fante.

»Kaj pa počenjata tukaj, zlikavca? Ah, tako, na skrivaj že od jutra stiskata glavi?... Strica se pa

nobeden ne spomni!... Ničvrednež, stavim, da sem uganil, kaj si pripovedoval onemule kukmaku!« je rekel svojemu nečaku in pokazal name.

»Nič važnega si nisva imela povedati, stric,« je mamljal Štefan, ki se kar ni otrešel otožnosti.

»Eh, saj dobro vem, da ni važno. To si si le ti v glavo vtepell! No, kaj mi boš dal, če te pripravim v smeh?«

»Saj se že smejem ob samem čudnem predlogu, ki mi ga stavljate,« je odvrnil Štefan s prisiljenim nasmehom.

»Ah, še vedno misliš, da me boš prelisičil!... Torej ti bom povedal, s čim moriš svojega prijatelja že od ranega jutra: praviš mu o svojih junaštvih in svojih ljubezni do hčere gospoda...«

Naglo mu je Štefan presekala besedo:

»Kaj? Kako? Vi veste? Vi tudi?« je rekel zlovolljno.

»Mar misliš, da ne vem, kaj se godi na mojem posestvu? Jaz vem celo, zakaj si jo pobrisal, prismođa. Jaz vem vse.«

Štefan in jaz sva ga debelo gledala.

»Ker sta si že vse povedala, zdaj sédita in poslušajta povestico, ki vama jo hočem povedati,« je nadaljeval z nezlomljivo dobro voljo.

In je sédel na stol.

»Bil je nekoč mož, ki je bil poštenjak in je imel za prijatelja drugega moža, ki je bil še boljši kakor on. Ko sta skupaj jedla in pila, se je obrnil k njemu in mu rekel: 'Jaz imam nečaka, ki je zlatá vreden dečko. Ti imaš hčer, ki je biser med dekleti. Združiva biser z zlatom.'«

Meni se je začelo nekaj svitati. Prijatelju sem bral na obrazu čedalje večji nemir, dihal je vedno hitreje. Stric je veselo nadaljeval:

»Dobro,« je odgovoril oni svojemu prijatelju, 'meni je čisto prav, samo en pogoj postavljam. Ko bo pravi čas, mi boš poslal svojega nečaka, da ga vidim. Nič mu ne pravi o najinih namerah. Spoznal bo mojo hčer. Če bosta drug drugemu všeč in če bo meni po volji, veljá. Daj roko!' — 'Na jol!' In sta udarila v roke...«

»Stric, vi se šalite!...« je šepetal Štefan, ki si še ni upal verjeti v nepričakovano srečo, ki jo je zaslužil v teh stričevih besedah.

»Tiho! Nisem še povedal nauka te povestice: eden izmed obeh možakov se je imenoval Anastasios, drugi... sem bil jaz. Ali razumeš zdaj, šema, obupanec neumni?«

XII.

Nekaj dni pozneje sta Štefan in njegov stric odpotovala. To pot mi je poslal še dosti zgodaj pismo, napisano na stričevem posestvu. Najzanimivejši del pisma je bila pripoved, kako sta se spet srečala z Amaryllido.

»...Pustil sem svojega strica z najino prtljago za seboj in stekel naravnost k svojemu bodočemu tastu. Ko sem dospel k njim, je bilo še zgodaj, bila je komaj osma ura zjutraj. Oba sta me pričakovala v uti, pa nista mislila, da bom tako zgodnji. Z gospodom Anastasijem sva si krepko stisnila roke in se sporazumno pogledala. Amaryllis je zmedena spustila vezenje iz rok: zardela je in roka se ji je tresla, ko je narahlo segla v mojo. Ničesar mi ni rekla, samo njen oče mi je povedal, kako da je vesel, da sem se tako naglo vrnil na kmete.

'Privadila sva se vas bila,' je dodal, 'in hudo nama je bilo, ko vas ni bilo več. Ali ne?' je vprašal svojo hčer.

Amaryllis je komaj slišno dahnila, da' in nadaljevala z vezenjem. Njen oče je videl najino zadrego in presodil, da bo prav, če naju pusti samá. Rekel je, da ima opravke. Ona ni niti ganila z glavo, kakor da jo delo docela prevzema.

Pristopil sem in obstal pred njo.

'Kaj vam je? Ste hudi name?' sem rekel.

In glas se mi je tresel.

Ni me pogledala in je samo sklonjena zašepetala:

'O, ne...'

Nisem se mogel več vzdržati.

'Mislite, da sem hudoben, brezbrizen, celo neumen: zakaj zares so bedaki tisti, ki ne spoznajo svoje prave

sreče!... Slabo me sodite! Prav dobro vem, kje je moja sreča, in če so me okoliščine prisilile k odhodu, ker sem moral, se vračam semkaj, da najdem svojo srečo daleč od sveta, v spokojnem paradižu, kjer živite vi.'

Naposled je dvignila obraz in uprla vame svoj čisti pogled, kakor bi hotela slišati, kako bom končal svoje govorjenje.

'Ljubim te!' sem odgovoril na to nemo vprašanje. Saj sem bil izčrpal ves pogum, ki mi je bil ostal v duši. 'Ljubim te! Ali tega nisi razumela, ali nisi zaslužila že zdavnaj? Ljubim te, odkar sem te prvič zagledal tukaj, v isti uti, ozaljšano z rožami in češnjami... Ljubim te!'

Vezenje ji je bilo zdrknilo iz rok. Negibno, kakor opijanjena od zvoka mojih besedi mi je zrla v oči.

'In vendar ste odšli!' je rekla kakor bi tožila.

'Odšel sem, ker sem moral. Ko bi vedela, zakaj sem odšel — in zvedela boš nekoč —, bi mi ne govorila tako... Odšel sem, da bi se vrnil in bil za vselej srečen... če me ljubiš ti!...'

Obraz ji je nenadoma spreletela običajna vedrina.

'Če ga ljubim!' je rekla in zardevala. 'Če ga ljubim! Kakor da bi tega ne vedel, bedak!...'

Kaj bi bil ti storil na mojem mestu? Ali ne bi bil tudi ti zatisnil teh ljubkih ust s poljubom?...

Kako rad bi te bil imel poleg sebe ta dan! A prišel boš, ko bo moja sreča na vrhuncu. Prišel boš!

Moja Amaryllis — vedno jo bom klical tako, to ime je tudi njej všeč — moja Amaryllis je pripravila svojo narodno nošo samo zato, da jo bo nosila pri poroki. Zato mi je bila odvrnila, mala prekanjenka, ko sem jo svoj čas vprašal, čemu si dela to nošo: 'Kaj pa vam to mar?' Prišel boš in jo boš videl: celo kot zakonska žena bo še vedno prava Amaryllis!

Moj oče, ki je zdaj bolj dobrodušen kakor kdaj koli poprej, nama je rekel danes pri kosilu, da si dobiš srečo kakor bogastvo na dva načina: bodisi po sreči ali zaradi srečnih okoliščin — bodisi za ceno mnogega truda in skrbi. In dodal je: 'Kakor je premoženje, ki si si ga pridobil z velikim trudom, dragocenejše in varnejše, tako je dragocenejša in trdnejša tudi sreča, ki nas je veljala več bridkosti in trpljenja...'

Da sem dosegel svojo srečo, sem užil toliko trpljenja da sem prepričan, da mi bo trajala za vselej!...

K O N E C

Miha Maleš: Domačija

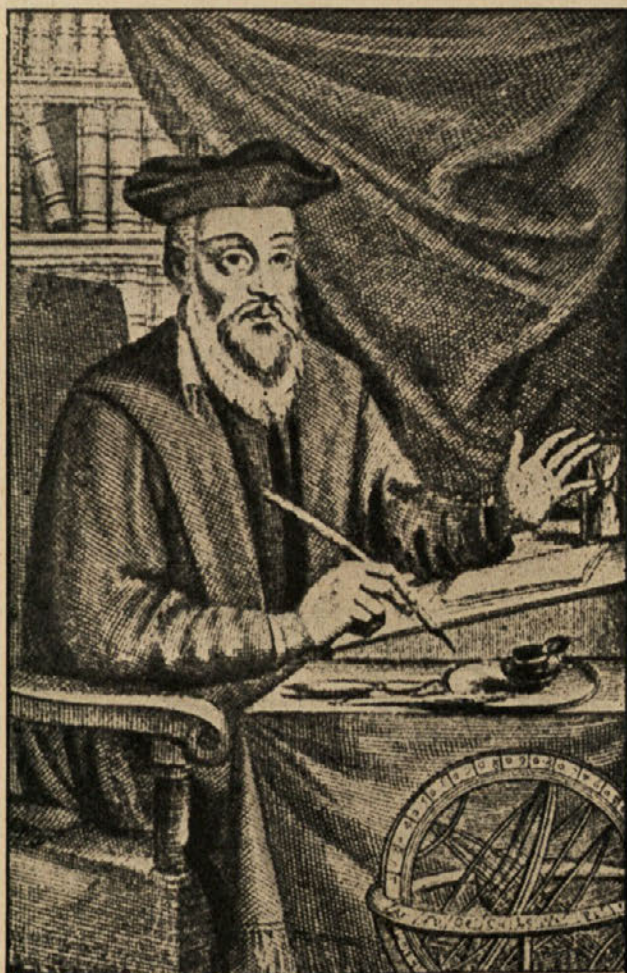
O NOSTRADAMUSU

PREROKIH IN PREROKBAH

E. Traven

Michel de Nostredame, po latinsko Nostradamus, je ob vseh hudih časih ime, ki postaja ljudem, iščočim bodočnosti v starih napovedih, simbol vsega prerokovanja. Tudi sedanja vojska je spravila Nostradamusa iz pozabe. O njem, o njegovem prerokskem daru in o zanesljivosti njegovih napovedi je v zadnjih dveh letih zrasla cela književnost, po večini seveda propagandno pobarvana. Kajti v sedanji totalni vojni, kjer igrajo vsa propagandna sredstva toliko vlogo, utegnejo po sodbi strokovnjakov prav take stare prerokbe, spretno razložene in v hotenem smislu poudarjene, imeti močan vpliv na množice, ki so zaradi pojemajoče vere bolj praznoverne, kakor pa so bile v tako imenovanih neprosvetljenih časih. O tem pričajo astrološki kotički po raznih listih, napovedovanje bodočnosti po raznih prevejancih, dajanje nasvetov iz nebesnih znamenj, v katerih so se ljudje rodili — in tako naprej.

Kmalu po začetku sedanje vojne smo Nostradamusove prerokbe v različnih izdajah in razlagah spoznali

*Dieu ressort toy de ma bouche
Pour tancer la verité
Si ma prediction te touche
Rends grace à sa Divinité*

Nostradamus po starinskem bakrorezu

tudi pri nas. Pristojno besedo o versko-moralni plati tega prerokovanja in prodajanja prerokb je tedaj povedal slovenski vodilni bogoslovec in modroslovec dr. Aleš Ušeničnik. V naslednjem pa naj prikažemo očeta teh prerokb ter stvarno lice njegovega slovitega dela »Centuries«, iz katerega danes tako pobirajo prerokbe o nejasni in oddaljeni bodočnosti ter v njih iščejo potrdila za svoje lastne želje in napovedi o njej.

Michel de Nostredame, Nostradamus, se je rodil 1503 v Saint Rémyju, v južnofrancoski Provenci. Nič ne poročajo, da bi trenutke njegovega rojstva, opoldne 14. decembra tega leta, spremljala kaka čudesa, kakor je to v navadi ob prihajanju izrednih bitij na ta svet. Tudi so bila Nostradamusova prizadevanja vsaj v prvem delu življenja za las podobna prizadevanjem slehernega meščanskega sinu tistega časa.

Humanistične nauke je s šestindvajsetim letom končal v Avignonu. Odnesele je odliko v modroslovju, v zdravilstvu pa jo je dosegel v Montpellierju. Toda svojevrstna nagnjenja so ga že med šolanjem gnala iz meje zaznavnega in čisto strokovnega sveta. Nabral si je obilen zaklad redkega in dragocenega znanja. Nabral si ga je iz čarovniških knjig, iz egiptovskih, judovskih, rimskih in krščanskih starozitnosti ter izročil. Sam pripoveduje, da je podedoval nekaj starih egiptovskih in perzijskih knjig, se naučil na pamet njihove vsebine, potem jih pa uničil. Že hitro je sklenil prijateljstvo z močno učenim humanistom Julijem Cezarjem Scaligerom, ki so se mu zanimala in izobrazba mladega zdravnika zdelala kaj nenavadna.

Nostradamus je svojo zdravniško izurjenost dokazal večkrat zlasti s pobijanjem kuge v rojstnem kraju in drugod. Ko sta mu prav zgodaj pomrla sinova in za njima še žena, se je odpravil na dolga potovanja po Franciji in po Italiji. Prav v ta leta štejejo začetek njegovih napovedi o bodočnosti, ki jih je začel izrekati, pa najbrž tudi zbirati v veliko prerokovanj. Ta je bila tiskana 1555, v pomnoženi izdaji je pa izšla že leta 1568.

Knjiga prerokovanj, »Centuries«, je Nostradamusu prinesla nenaden sloves in tudi vse bogastvo. Naselil se je v Salonu in se tam spet oženil, imel tri otroke ter do smrti 1566 užival evropsko slavo. To so mu prinesle prerokbe iz prve »Centurije«, ki so se vse nanašale na bližnje dogodke, in o katerih se je zdelo, da se že začnajo uresničevati. Napovedal je med drugim tudi smrt francoskega kralja Henrika II. na nekem turnirju. Te prve prerokbe so mu prinesle občudovanje in pokroviteljstvo najslovitejših osebnosti tistega časa. Henrik II. in Katarina Medičejska sta ga vabila na dvor, od koder se je vračal zasut z darili. Karel IX. ga je sam obiskal v Salonu ter ga imenoval za dvornega zdravnika.

Nostradamusova izredna življenjska pot ne vsebuje nič znamenj o kakih »nadnaravnih« dogodkih. Prerokova postava je brez vseh tistih znamenj nenaravnih znamenj, ki jih po navadi pripisujejo zvezdogledom ali čarovnikom, pa tudi ne takih, o kakršnih poročajo pri krščanskih svetnikih in prerokih iz sv. pisma. V njegovem življenju je le malo skrivnosti in neverjetnosti.

Nostradamus je iz svoje pisarne v Salonu opravljaj prerokovanje kot poklic, s strogo in spokojno nepriustranostjo znanstvenika na lovu za gotovostmi. Sam izreka prepričanje, da v njegovem ugibanju ni nič zlodejskega, temveč da je njegovo delo v popolnem skladju z naukom Cerkve, ki je branilka Razodetja in torej resnice. Kot tretjerednik pa prvi zahteva za prerokovanje samostojno mesto glede na duhovništvo in glede na čarovništvo, češ da prerokovanje ne temelji

niti v verstvu, niti v odpadništvu od vere, temveč da je to navadna posvetna znanost. V tem je Nostradamus prvi prerok po poklicu, prav za prav po obrti, prednik kake Madame de Thèbes in različnih tujih ter domačih napovedovalcev, ki polnijo oglasne strani listov tu in tam s plačano napihnjeno reklamo.

Toda pri vsem tem jasnem Nostradamusovem stališču do prerokovanja ni njegovim »Centurijam« lastna odlika kake predmetne ali pa vsaj tehnične in oblikovne jasnosti, kakor jo srečavamo po znanstvenih razpravah. Njegova znanost je še vedno preroška, to je nejasna in temna. Ves njegov obsežni spis, v katerem hočejo Nostradamusovi pripadniki najti obširne ter podrobne napovedi vseh najpomembnejših dogodkov v zgodovini od leta 1555 do leta 1999, se navadnemu, vsakdanjemu človeškemu umu zdi nekam neprediren, nejasen ter brez sleherne preroške otipljivosti.

Nostradamusovo knjigo sestavlja več delov. Najpomembnejša med njimi sta: »Pismo Henriku II.« ter skupek dvanajstih »Centurij«. Pismo po razlagi nekaterih naj bi ne bilo namenjeno zgodovinskemu Henriku II., temveč nekemu bodočemu, ki naj bi Franciji zavladal sredi našega stoletja. »Centurije« so pa zbirka preroških stihov po štiri in štiri. Vsaka jih šteje sto teh štiristihovnih kitic, vse »Centurije« skupaj pa kakih tisoč. Skoraj sleherna kitica popisuje dogodek, ki se je že primeril.

Bralec »Centurij« zabrede v dve poglavitni težavi. Prva je smisel vsake kitice po črki, druga pa zaporedje, po katerem naj bi kitice bral.

Vsebina prve težave je v nejasnem, čez vse osebem izrazu, v preišljenem in namembnem pačenju francosčine iz 16. stoletja. Besede tega Nostradamusovega jezika je treba skušati razumeti po izvornem pomenu njihovih latinskih ali grških korenov. Po tem spreminjajo besede svoj smisel. Treba jih je razumeti poleg tega pa še po njihovem simboličnem pomenu. Med njimi nalletiš na besede, ki niso iz nobenega jezika in ki jih razlagajo kot zamenke, anagrame. Ene in druge se ravnaajo in vrste po slovnici, skladnji in sestavi, ki je čisto svojevoljna in brez pravil. Iz tega je razvidno, kako silovito težavno je to branje za današnjega človeka.

Druga težava pa izvira iz okoliščine, da kitice niso razporejene po časovnem zaporedju dogodkov, katere popisujejo, temveč so zmešane in premetane kakor številke za žrebanje.

Pogosto ugotoviš, da so kitice, nanašajoče se na isti dogodek, razmetane narazen ali pa vtaknjene celo v različne »Centurije«. Iz te zmede odlomkov, podobnih mozaiku ali križanki, je kaj težavno najti pametno časovno zaporedje. Letnic ali časovnih podatkov je v delu malo in še za te ne veš, ali jih šteje po običajnem ali kakem posebnem preroškem štetju. Če govori Nostradamus o sedmem tisočletju, ne veš, če misli na dobo pred Kristusom ali po njem.

Za dve letnici se zdi, da veljata za naše časovno štetje: letnica francoske revolucije, odnosno letnica oklica prve francoske republike. Ta stoji v »Pismu Henriku II.«, ki pravi: »... leto tisoč sedem sto dva in devetdeset, o katerem bodo mislili, da pomeni prenovitev stoletja.« Druga je letnica o koncu sedanjega sveta. Zapisana je v X. »Centuriji«, ki pravi:

»Leta tisočdevetstodevetindevetdesetega, sedmi mesec — bo z neba prišel velik, strašen kralj — prej in poslej bo pa povsod divjala vojna.«

Pri vsej nejasnosti in nasprotjih, ki jih povzročajo težave s časovnim zaporedjem, se vendar Nostradamusovi razlagalci na splošno ujemajo v tem, da so vsi v besedilu mogli spoznati napovedi o najpomembnejših dogodkih v francoski in evropski zgodovini od leta 1555 do danes. Dovolj natančno, da moreš prepoznati, je popisano naslednje: smrt Henrika II.; dogodki iz vladanja Henrika III. in Henrika IV. ter njuna smrt; vladanje Ludovika XIV. in sedem in petdeset let njegovega Velikega stoletja, vladanje Filipa Orleanskega in Louisa XV.; vladanje in smrt Louisa XVI. pod sekiro; francoska re-

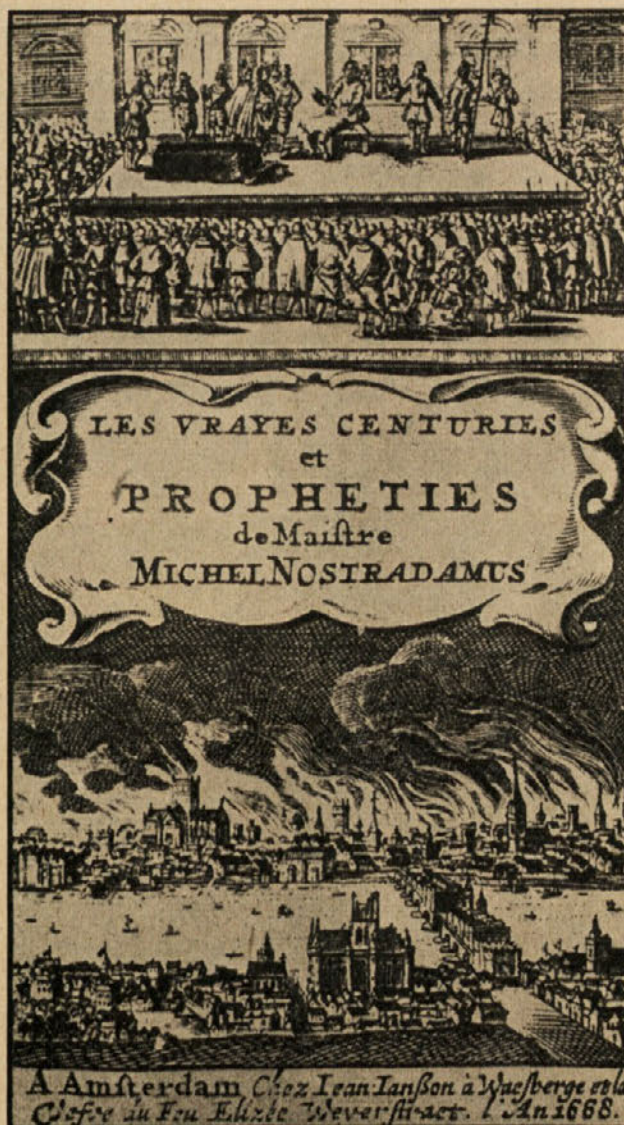
volucija. Postava in značaj Napoleona I. sta dobro opisana z naslednjimi stih:

»Blizu Italije se bo rodil cesar —
ki bo Cesarstvo prav drago veljal —
Ljudstvom, katera si bo pridružil —
bo veljal bolj za pobijalca kakor za kneza —
od navadnega vojaka se bo povzpel do cesarstva —
od kratke obleke (navadnih ljudi) bo napredoval k dolgi (obleki vladarjev) —
Hraber bo, pa Cerkev prav tako škodljiv —
stiskal bo duhovne kakor iztiska goba vodo —
Njegovo ime bo, kakor ni bilo ime nobenega francoskega kralja —
Bo vojni blisk, tako strašan —
da bodo trepetale Spanija, Italija in Anglija —
Zelo bo vnet za tuje ženske —«

Drugod našteva dogodke iz njegovega vladanja ter mu prerokuje štirinajst let oblasti.

Premišljena nejasnost v Nostradamusovem spisu daje razlagalcem le prepogosto priliko, da razlagajo te preroke po lastnih političnih težnjah, željah ter nacionalizmih. To velja za bodočnost prav tako kakor za prihodnost.

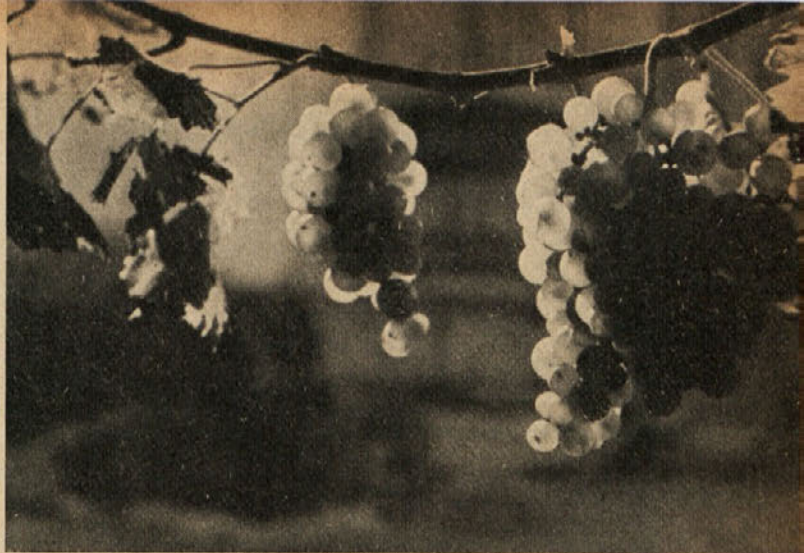
(Nadaljevanje na strani 318.)

Naslovna stran Nostradamusove knjige. Izdaja iz l. 1668.

Irtica rodila je...

Rado Bednařik

Kvatranca! Pravi sejmski živ-žav od Governe do Mantelovšča.

»Brente, brentači, šušlje in nafe!« vrešči na križpoti v Britof stari Miha z goriškega Travnika. Nagromadil je kraj sebe kup suhe robe.

»Fovči, fovčole, klešče in žlajdre«, basira na spodnjem koncu razpotegnjenega rihemberškega trga visoki Lokovčan.

Saj res, kvatranca in še bendimska povrhu nas je spomnila otročad na začetek trgatve. Z zadnjimi soldi smo kupovali pri Lokovčanu risane fovčke z rumenim toporiščem. Še na obnašanje okoli cerkve smo zábili med barantanjem.

»Hola-hop, paglavska kéréta.« je švignil z bičem bahati Zupanov. Natovoril je ornce in brentače na lojtrni voz, da se je komaj ril med gnečo. On je po navadi

Brentače odnašajo.

začel bendimo. Zdaj so tudi drugi možóvi stopili krog Mihe in zbirali, če drugega ne, vsaj nove obroče za ornce in brente.

Izza krčemskih oken je že rajala tista »Oj, grozdka dva, oj, grozdka dva.« Vsa grapa, od Vogerskega do šmarenskega školja že diši po moštu. Večina hiš si ga je za prvo pokušnjo že zmastila, ker stara je navada, da mora za rihemberško kvatranco že biti novo na mizi.

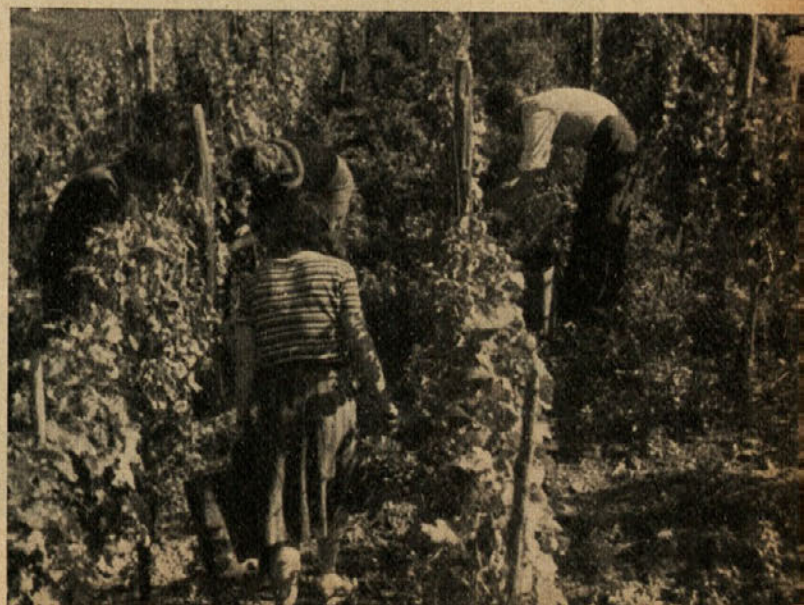
Tisti teden po kvatrní nedelji je v hramih halo. Bednji, plavniki, sodi, brentači, vse mora pod kap, da se omoči in stisne. Po vasi hodi »pintar« in menjuje gnile doge pri sodih. Hrami morajo biti prebeljeni, tla dobro steptana. Nas paglavce so nagnali v bregre med plante porit zadnji plevel, da se ne bodo ob obiranju zgubliale vanj jagode. Kajpak smo se radi zapodili, pa ne zastran plevela, o, nikarte; za kole sočne žlahntnine je vsakdo vedel in kako jo bo naskrivaj ščipal. Stric Jože, ki se je na vreme razumel, je, čeprav naglušen, vohal v zrak. »Bo, bo, Jože?« so ga ogovarjali gospodarji. »He, eh,« se je odkrhaval, »šmarenski zvon se ob vsaki avemariji bolj čuje, na dež vleče, treba bo začeti.«

Deževna kislica je pa strah vinogradnika. Zato so kar nekam po skrivnem dogovoru vsi sklenili, da bo v ponedeljek začelo. Grozdje se že tako cekini, da kar skozenj sonce žari. Nič več ni v moki, kar nabrekle so jagode, da hočejo počiti.

»Hoj, vstani, kére, da ti fovček nabrusim,« je budil že pred dnevom stric Jože. Na pol umiti, oblečeni v najslabše hlače, smo nataknilí po dva brentača na raklo in stopicali za odraslimi skozi Jovše v Breg. Pred nami nesejo ornce. Ženske pa jerbese in koše, da odberejo najlepšo žlahntnino za na lesó. Če se bo lepo zdrejala, bodo še o božiču na mizi sveži grozdi. Ponos domače hčere.

Ko je pri Svetem Martinu odzvonilo, smo že bili na pol plante. Na vsaki strani po en bendemač. Če je le moč, je na desni dekle, na drugi fant, da si laže nagajata skozi trtovino. Hihitanje pošumeva po vino-

Med plantami.

Bo že kaj s
kosilom?...

gradu, da se stari Jože, ki kraj trt fovče brusi, venomer huduje, naj rajši na jagode pazimo. »Veste,« modruje, »v Dornbergu je za mojih mladih let neki Drejetov samo iz jagod naredil čez dve sto hektov.« Mladi smo odprli usta, kako je to mogoče, misleč samo na tiste jagode, ki smo jih po nemarnem potresali po tleh. Pa se Jože zasmeje: »I, kakopak, iz samih jagod ga je

stisnil, kaj pa mislite, kéreta, da iz hlastin in iz srobotovine?«

»Pik-pok,« odmeva po potoku navzgor. Mladi gospodar poganja voliča, vprežena v grozdovnik z vrsto ornc. Za njim drobi »ta mlada« z jerbasom »drugega fruštka«. Mlačev kruh je in na debelo zrezano pleče. Vsak dobi svoj delež. Oddih je kratek. Fantje že odnašajo in stre-

Pri kosilu:
Ljubica
s kračo
in grozdom.

sajo brentače v ornce na jasi kraj pašna. Ko so kupoma zvrhane, jih nalože na grozdovnice.

Vriskanje in pesem odmeva z brega v breg. Sonce je že obsijalo ves ta veliki stolp na rihemberškem gradu. Proti poldnevju gre. Vedno bolj od rok gre delo. Že v četrto peljejo ornce na grozdovnicah domov. Le glejte, kako ponosno stopa gospodar ob vozu! Šumni roj v trtah postaja že lačen in se ozira v dolino, če že ne hite mati z jerbasonom.

Ejla, že sopihajo navkreber. Vsak strese zadnjo brento v ornce in posede na travo. Kako lepo diši kuhinja iz velike lončene sklede: krače, ki jih je mati nalašč skrbno hranila, zalite v masti, za bendimo. Še Ljubici teknejo. S krožnika je zajela in si tlači kos v usta, zraven pa prigrizuje grozdek, da jo mora mamek pokregati. Živka pa ni od nikoder. Pač, tam pri trti je obstal, zoblje z grozda, da je kar nabrekli trebušček.

Kar je večjih delavcev, gredo po kosilu domov v hram. Tam se prične glavno opravilo. Lipe in Dreja bosta mastila v veliki beđenj. Dreja meče grozde iz brentača v mastilnico. Lipe pa suče kolo. Duh po moštu že kar mami. Do mraka je velika posoda, ki drži dvanajst ornce po poldrug hekto, že polna. Po celi vasi se sliši cviljenje kolesa in ropotanje po hramih.

Pesem se zateguje z bregov, bendemači gredo v mraku domov. Večerja je v kamri pri hiši. Tedaj so bili poleg svinjske juhe tudi še štruklji. »Da ne bodo na prazno pokuševali,« je pripomnila mati spred ognjišča. Mladež smo se po jedi raztepli na vas kurit ognje, delavci pa v klet mastit in stiskat. Iz beđenja se je skozi kovkun (čep) spodaj nateklo sladkega mošta v manjši plavnik. Treba ga je s črpalko nalivati v sode.

»Po starem je bilo hujše,« modruje Jože in potrese iz dlani v dlan ogorek, da si nažge pipo. »Mastilnic nisimo poznali. Kar šolne dol, hlače nad kolena in smo v beđenju mastili z nogami tudi do dveh zjutraj.«

»Nabrali ste se ga, kajne,« draži Dreja.

»Hm, kaj bi tisto, taka moč je šla včasih iz njega, da je možaka z Vrha kar v beđenju vrglo. Z mošta smo ga morali povleči ko miš.«

»Daj, poprimi, kaj zijaš. Ná, stiskalnico. Pod tropinami smo že presneli!«

Brž je vse potno v hramu, ko stresajo polne ornce tropin v veliko oglato stiskalnico. Kar malo se je treba upreti v čedron, pa že priteče stisnjena kaplja v brento. Skozi rešeto vlivajo v ornce, da se ne pomešajo pelki, koščice iz jagod, v tekočino. To prešeno zajemajo z nafo, nekako golido, v brentače in vlivajo skozi veliki lij v drugi sod.

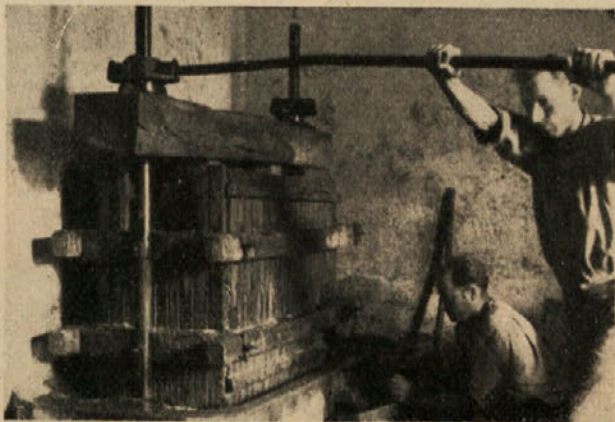
Vse se giblje, pa tudi pokušuje. Sosedovi, ki so že današnjo biro stisnili, pridejo v vas. Razgovor se plete o dobroti letošnjega. Če ga je dosti, »smo pridelali«, če ga je malo, »ga je Bog dal«. Od nekod se vzame

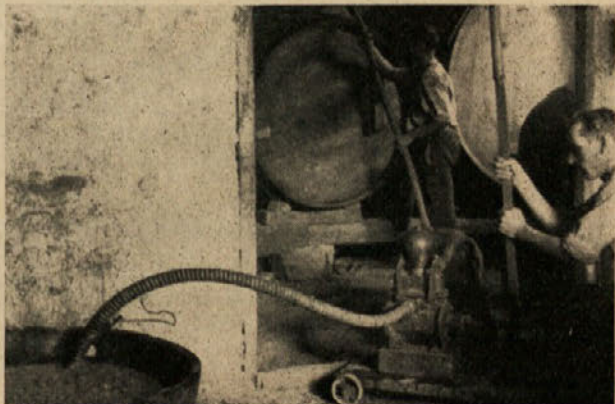
Brento za brento melje stiskalnica.

Živku ni mar za kosilo.

Kakšna bo prešenina?

Mošt teče iz plavnika v sod.

»Prmej, dvanajst stopinj bo imelo!«

brhka domača Lojza s skledo orehov ali pečenim kostanjem.

»To pa tó,« cmaka hlapec Govčk, ki si je pravkar obrisal brado, ko mu je teklo po kocinah. Pil je kar iz šušlje. Plavnik čisti. Zajema s šušljo, z veliko leseno ročno zajemalko, kakor jo imajo trgovci za fižol, in meče v brento. Ne zabi, kajpak, tudi ne na svojo brento. Takole po polnoči bo že dišalo iz njega ko iz hrama.

»Če boš toliko zlival vase,« oponaša Jože, »ti bo še latnik iz r... zrastel.«

Vinske šale in zabavljice krožijo, pa nihče ne zameri. »Zadosti za nocoj,« odloči gospodar po polnoči. »Še te orne stresemo v bedenj, da do jutri vzdigne in se prekuha.«

Krepke roke, po dva in dva, dvigajo in stresajo težke orne, kot da bi lonce pretresal. Fantje ogrinjajo jopiče in se zgublajo na vas. Pesem, sprva tiha, potem vedno glasnejša, se raztegne v jasno noč. Gospodar je pozapr hram. V bednju brbotajo vinski duhovi, v stiskalnici pa kipi in curlja tako lepo enakomerno in pobožno, da gospodarja, ki leži na podu nad hramom, kar uspava.

Drugo jutro je že vse zgodaj pokonci. Gremo pa sosedovim pomagat, dokler se bednji doma ne izpraznijo v posode. Le gospodar in oba fanta kletarita. Treba je sode lepo naravnati na blanjah, močnih gredah, v strumno vrsto, pritisniti in zakapati z lojem vse lepo okrog portele, velikih vrat spodaj pri sodu, in pogledati, ali železni križ močno tišči. V sodu je moč in gorje, če ga razklene. Zbogom ves trud.

Popoldne ostane pri hiši tudi mati. Fajmošter z mežnarjem pride po bero. Okoli vogalov opreza otročad, da ujame kako podobico. Gospod modruje v hramu in deli podobice, ki jih gospodar nalepi na velike polovnjake. Lepo zgoraj v sredino, da bodo sveti varhi tudi pridelek varovali. Če je bila letina dobra, gospodar rad primakne poleg običajnih brentačev še nekaj naf navrh v gospodovo posodo. »Hi-hot« gre gospod z biro dalje po vasi.

V hramu je treba še nalivati, kar se je nateklo iz stiskalnic. Gospodar Francelj pokušuje, presoja, v katero posodo ga bomo deli. Hlapec Govčk je že spet utrujen in nekam motno gleda. Raje bi vozil, kakor pa v hramu gonil črpalko. Lepo je zdaj potrkati na sod. Na polno udariš, nič votlega ne zadoni.

Ko so sodi zvečer naliti, pa pridemo skupaj. Dreja toči v bučo. Pobožno moraš srebniti, če naj veljaš za pravega pokuševalca, pogledati belo pod strop, pomlaskati v ustih in — pohvaliti. »Dvajset sladkorja smo zmerili,« ugotavlja gospodar, »prmej, da bo imelo čez dvanajst stopinj.« »Dobra kapljica,« zatrjuje z vso vne-mo zbor in pokuša pri drugem, tretjem sodu. Obrazi žarijo, najbolj še gospodarjev, ki v duhu številči, koliko bo prejel za bendimo.

V enem tednu je trgatev končana. V nedeljo pride še »žlahta« iz mesta na obisk. Takrat bo vino že trdo in bo urezalo. Za gospo teto bo pa še nekaj sladkega ostalo. In še dolgo štreco sladkih grozdov bo nesla domov.

Ja, ta nedelja po bendimi. Pospravljeno je orodje in posodje. Sosedje hodijo pokušavat od hrama do hrama, pa zapojejo prav zares veselo o sodih in čepih, o starčku in kozarčku, pa tisto od žlahtne vinske kaplje. Vsakomur, tudi leckemu človeku, ki je nepoznan prišel v vas, je ta dan na stežaj odprt. Po mili volji se ga lahko napije, da bo vedel, kakšna je vipavska kapljica in kako gostoljuben je Vipavec, če mu je »trtica rodila grozdka dva, oj, grozdka dva«.

Gospodar pokušuje, Govčk je že utrujen.

Spremembe živil pri shranjevanju

Naši pradedje niso poznali znanstvenih dognanj o živilih, pa so se vendar pravilno razvijali in razmnoževali. Glad in žeja sta uravnavala njihovo potrebo, kakovost in množino hrane. Naravni nagon jih je vodil, da so iskali pravo hrano. Izbirali so jo med živilci iz rastlinstva in živalstva, ki so bila v njihovi neposredni bližini. Umno kmetovalstvo in živinoreja sta povečala in izboljšala pridelke in tako se je polagoma zmanjševal prepad v prehrani med imovitejšimi in revnim kmet-skim prebivalstvom. Danes se je tudi kmet v svoji hrani približal meščanu.

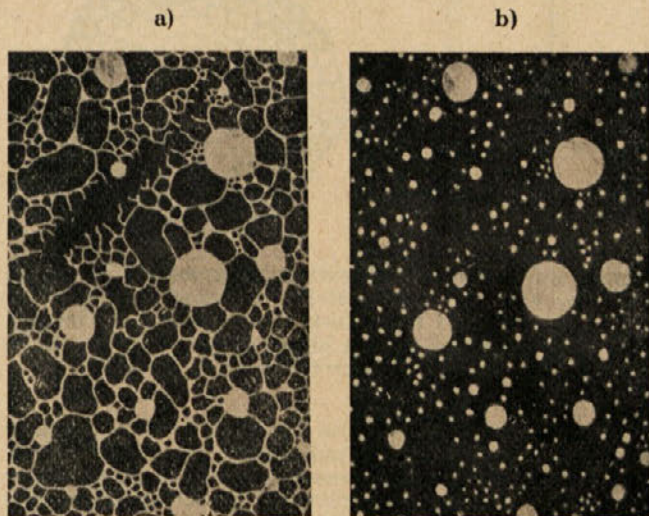
Moderna znanost je ugotovila, da potrebuje človek za vzdrževanje svojega telesa in za rast različno hrano. Temeljne hranilne snovi, katere človek lahko prebavlja so: beljakovine, masti, ogljenčevi hidrati, masti, rudninske soli, vitamini in encimi. Poleg teh snovi pa dodaja človek hrani še nekatera dražila ali nasladila. Od teh snovi telo prav za prav nima nobene koristi in so potrebne le zato, ker dražijo prebavila in dajejo naši hrani boljši okus. Hkrati dražijo tudi živčevje in s tem ustvarjajo občutek o svežosti in telesnem ugodju.

Živila dobivamo iz živalskega in rastlinskega sveta, velik del vode in soli pa iz rudninskega sveta. Toda le posamezna živila so uporabna v naravnem stanju za naše telo. Največkrat jih je treba izluščiti, kar se stori v živilski industriji, v mlinih in v kuhinjah. Ker narava ne nudi v vseh letnih časih dovolj hrane, jo moramo ob ugodnih časih primerno shraniti. Živila se rada pokvarijo in je njihovo trajanje omejeno. Ker so pa živila v današnjih časih draga in je zaradi narodnega gospodarstva prav, da jih ohranimo kolikor mogoče dolgo nepokvarjena, je treba dobro poznati način za shranjevanje živil. To znanje je važno tudi zaradi ljudskega zdravja.

Ce hočemo živila primerno shraniti, moramo poznati njihovo sestavo ter različne možnosti za kvarjenje. Namen umetnega ohranjevanja živil je varovanje živil pred razkrojem. Pri tem pa obenem skrbimo, da obdrže živila čim dalj svoje naravne lastnosti.

Razkroj živil je različen. Na živila lahko vplivajo zunanji vplivi, n. pr. svetloba, zrak, vlažnost v zraku, toplota in mraz in tudi posamezne kovine, čeravno so navzoče le v zelo malih količinah. (O spremembah, ki jih povzročajo živali: miši, žuželke, ptice itd., ki so tudi lahko zdravju škodljive, ne razpravljam.) Te vplive bi lahko označili kot biokemične vplive. K njim moramo prištevati tudi spremembe živil, katere

povzročijo posebni notranji življenjski procesi, ki bistveno izpreminjajo sestavo živil in jih končno zaznamo tudi z našimi čutili pri uživanju hrane. Te notranje spremembe so najčešče cepljenja velikih molekul v preprostejšje molekule in so včasih celo zaželene, ker izboljšajo okus živila. Nekaj primerov: pozno zorenje jabolok v shrambah, zorenje mesa po klanju, tvorba dišečih in okusnih snovi v čaju, kakau ali vaniliji. — Lahko pa take spremembe tudi občutno zmanjšajo vrednost živil, če bistveno pokvarijo izgled, duh in okus hrane. Te spremembe gredo celo tako daleč, da postane živilo manj vredno ali celo neuporabno, če nastopijo v živilu take spremembe, ki povzročijo nastanek spojin, ki so zdravju škodljive ali imajo oduren vonj ali so celo strupene. V takem primeru se živilo popolnoma pokvari.

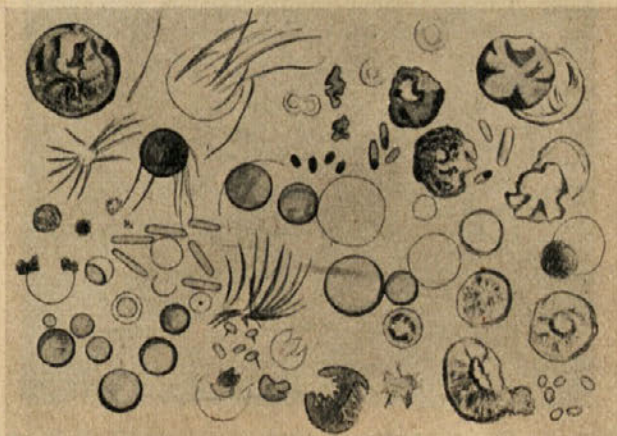

a) Mleko: emulzija masti v vodi. Vse vodne kapljice so neposredno povezane s tankimi plastmi maščobnih kroglic.
b) Surovo maslo: emulzija vode v masti. Mnoge posamezne vodene kapljice so porazdeljene v sicer enotni maščobi.

V živilih so pa hkrati tudi mikrobiološke spremembe, ki jih povzročajo glive in bakterije, ki tudi spreminjajo užitnost hrane, ker tvorijo take kemične spojine, ki so zdravju škodljive.

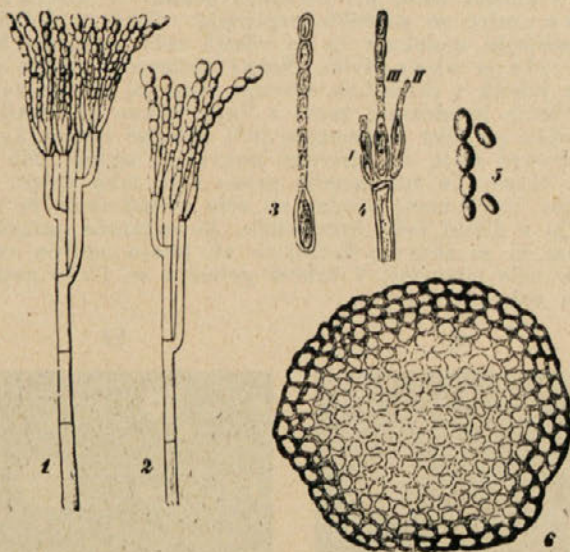
Pri mesu toplokrvnih živali nastanejo po klanju ugodne spremembe. Po zakolu nastopi mrtvaška otrdelost mesa. Nato se tvori mlečna kislina, zaradi katere nabreknejo mišice, ki lahko prepuščajo vodo. Zaradi mlečne kisline skrknje beljakovina in se izloči voda, ker se mišice skrajšajo in jo stisnejo iz sebe. S tem se je prvotno otrdelo meso zmečalo. Tem procesom sledi še nastanek amino-kislin, nukleinskih baz in amonijaka in pretvorba vezivnega tkiva v spojine, ki so slične kleju. Zaradi teh notranjih sprememb postane meso laže prebavljivo. Pri tem pa se tvorita še očetna in mlečna kislina in dobi meso prijeten kiselski okus. Vse te spremembe so za meso kot živilo — ugodne. Toda razkroj se nadaljuje. Če v primernem, ugodnem času nimamo mesa pravilno shranjenega (hladilnice, sušenje mesa v sušilnicah, konzervirano meso) se razvijajo sedaj na ugodni podlagi bakterije, ki meso popolnoma pokvarijo.

Posebna oblika razkroja pa je pri divjačini in perutnini, ki jo takoj po zakolu — še toplo — zamotamo. Namesto amonijaka nastane pri tem mesu žvepleni vodik, ki je sladkega in odurnega vonja. Spodnja koža se obarva zeleno, mišičevje pa dobi bakreno rdečo barvo.

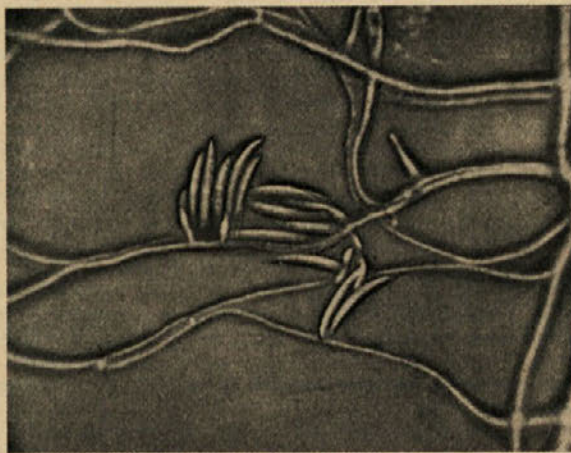
Bakterije, ki cepijo masti. (Povečava okoli 1000 krat.) Na levi svetleče bakterije, ostalo razkrojena mast iz mlečnih kapljic.

Pri masteh so važnejši zunanji — okisovalni vplivi, ki jih povzročijo svetloba, zrak, vlažnost v zraku in delci kovin (katalizatorji), ki so v dotiki z mastmi. Po značilnih spojinah, ki nastanejo pri razkroju, ločimo razne vrste žltavosti. V masteh se lahko znatno poveča kislost zaradi razkroja posameznih sestavnih delov. Lahko pa se v masteh združi več manjših molekul v večje molekule in postane taka mast po okusu slična loju.

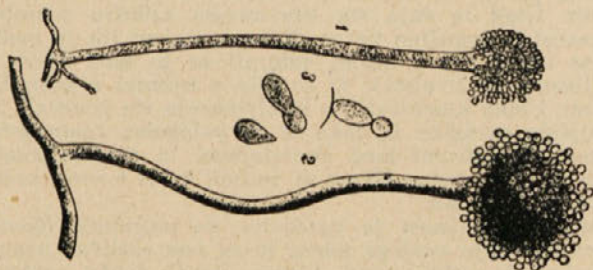
Čopiču slična plesen *Penicillium* je v nekaterih živilih koristna, ker razkroji maščobo in napravi aromatične snovi. Znani so siri Roquefort, Camembert in Gorgonzola, katerim podeli gornja plesen prijetno aromo, ki jo cenijo sladokusci. (Povečava okoli 600 krat.)

Z natrijevim ali kalijevim lugom se spajajo masti v milo. Vmiljenje masti pa tudi lahko povzročijo bakterije, glive plesnivke in kvasovke. Tako nastane »parfumska žltavost« zaradi delovanja plesnivk, dočim vplivajo na razkroj oljne kisline bakterije. Pri surovem maslu sta beljakovina in mlečni sladkor dobra hrana za mikroorganizme, ki razvijejo potem svoje uničevalno delo. Poznamo vrsto raznih bakterij iz vrste svetlika-jočih se bakterij, ki zaidejo v surovo maslo zlasti z izpiralno vodo, z zavoji in v nehigieničnih obratovalnicah. Poleg teh pa razvijajo svoje razkrojno delovanje še plesni in kvasovke, ki spreminjajo okus surovega masla in tvorijo madeže raznih barv.

Fusarium iz surovega masla (povečava 500 krat) ima rdečkaste, suličaste spore. Često povzroča rdečerjavje madeže na siru in surovem maslu. Povzroča žltavost.

Tudi gospodinja mnogokrat opazi, da se mast, zlasti pa surovo maslo, na zraku zelo občutno spremeni. Včasih so te spremembe počasnejše, včasih potekajo bolj naglo. Tako opazimo pri maslu včasih samo kisel duh, zopet drugič žltav okus, včasih okus po loju in drugič opazimo barvne madeže. Vse te prikazni povzročajo notranje spremembe, ki se dogajajo v maščobah zlasti zaradi tega, ker je živilo izpostavljeno svetlobi.

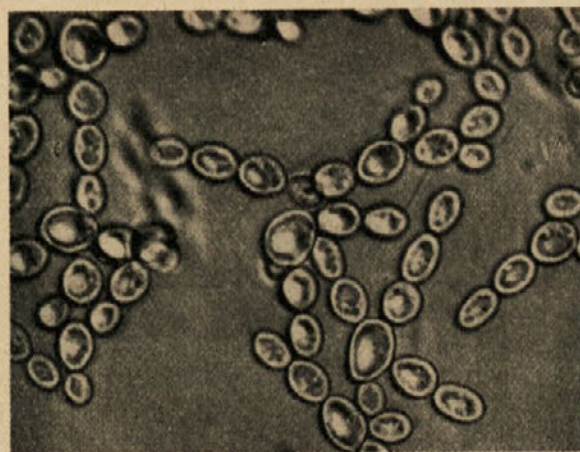
Na kruhu in marmeladah se rada naseli plesen *Aspergillus*. V masteh povzroča žltavost. Raste najugodnejše pri + 25° C.

Vsi poznamo koristen vpliv sončnih žarkov na človeško telo. Sončna svetloba pa je lahko za telo tudi zelo škodljiva. Koža potemni pri sončenju; na visokih gorskih planjavah se nam na snegu vnamejo oči, če jih pravočasno ne zavarujemo s temnimi naočniki. To povzročajo nevidni ultravijolentni žarki. Tudi na maščobe delujejo taki žarki in povzročajo prej opisane spremembe v njihovi sestavi.

Mavrica dnevne svetlobe je sestavljena iz žarkov, ki imajo različno valovno dolžino in različne vplive. Rdeči, oranžni in rumeni žarki so toplotni žarki in so kemično neučinkoviti. Sinji in zeleni žarki pa nimajo toplotnih učinkov, zato pa povzročajo močne kemične spremembe. Če postavimo surovo maslo za dalj časa na močno dnevno svetlobo, dobi okus po loju. Tudi barva zunanje plasti postane bolj bela. Čim svetlejša je obsevanje, tem hitreje opazimo te spremembe.

Zaradi notranjih sprememb, ki se dogajajo v masteh, se nam kvarijo živila, ki imajo v sebi maščobe: meso, mleko v prahu, razne vrste peciva, ki je bilo pripravljeno z maščobo, kava, orehi, lešniki itd.

Gospodinjine poznajo sveža in stara jajca. Spremembe, ki nastajajo pri hranjenju jajc, so kemične, fizikalne in koloidno-kemične. Skozi jajčno lupino izhlapeva voda in postane jajce zaradi tega lažje. Na izhlapevanje vplivajo: vskladiščenje, toplota, zračni tokovi,

Kvasovke. Tvorijo kožico na sirih in na tekočinah, ki imajo alkohol ali mlečno kislino (pivo, alkohol). Nekatere vrste so zelo škodljive, ker cepijo maščobe v surovem maslu in povzročajo žltavost. (Povečava 1000 krat.)

vлага v zraku in debelina jajčne lupine. Zaradi spremembe v količini vode, ki je bila do sedaj v jajcu, pa je v notranjosti porušeno ravnotežje ozmotskih pritiskov, ki je bilo med beljakom in rumenjacom. Voda, ki je še v jajcu, potuje v rumenjaka. Soli, ki so bile doslej raztopljene v rumenjaku (zlasti so to fosfati), pa se preselijo v beljak. Medtem se odvijajo razni življenjski (encimatski) procesi, ki povzročijo, da postane beljak lažje tekoč. Jajce dobi okus po »starem« jajcu. Toda razkroj se nadaljuje: razvijajo se plini z neprijetnim duhom in končno najde gospodinja v shrambi popolnoma pokvarjeno jajce.

Pri sadju in zelenjavi imamo opravka z živo snovjo, v kateri je izmenjava odvisna zlasti od zunanjih vplivov vode, zraka, toplote in svetlobe.

Ko je jabolko utrgano z drevesa, še nekaj časa diha. Še vedno sprejema iz zraka v svoji okolici kisik in oddaja porabljeni ogljikovo kislino. V notranjosti sadeža pa se začneja razkroj nekaterih snovi, kar dobro vpliva na okusnost sadeža. To je tako imenovano »pozno zorenje« sadja. Znano je, da pridobe zimske vrste sadja šele v shrambah svoj prijetni okus in vonj. Po večja se tudi množina sladkorja, dočim zgori znaten del sadnih kislin (jabolčna, vinska, citronova kislina). Beljakovine, čreslovina in grenke snovi se izpremembe zaradi delovanja okisovalnih encimov. K tem spremembam lahko prištevamo tudi menjavo zelene barve pri sadju in zelenjavi med zorenjem v svetlorumeni in končno v rumeno barvo.

Hruške in jabolka imajo skoraj enako kemično sestavo. Razlika med njimi nastane šele pri zorenju. Opažamo, da se hruške prej zmehčajo ko jabolka. Zopet so notranje spremembe krive, da se pektin v hruškah prej raztopi kot v jabolkih...

Pri daljšem hranjenju se v sadju razrahlja tkivo. Izhlapava tudi voda, kar lahko ugotovimo po zmanjšanju teže. Zunanja koža je zaradi osušenja vedno manj prožna. V njej nastajajo risi in razpoke, skozi katere zlahka vderejo mikroorganizmi, ki sadež končno uničijo in popolnoma pokvarijo.

Pri siru je nezaželena navzočnost bakterij, ki bi povzročile gnilobo. Pri izdelavi sira so nam pa pomagali ravno mikroorganizmi, zlasti so to bakterije mlečne kisline, ki zadržujejo gnilobne bakterije. Surov in nedozorel sir se težko topi, je slabo prebavljiv in nima značilnega okusa. Pri tvorbi sira se cepijo visoko vredne beljakovine v nižje sestavne dele. Čim več beljakovin se raztopi, tem mastnejši je končno sir; čim jačji je razkroj, tem izrazitejši postane okus. Hkrati se tvori tudi plin — ogljikov dioksid, ki napravi v siru značilne luknje. Glive podelijo posameznim vrstam sirov

značilni okus in duha (Roquefort, Gorgonzola). Važno je pri tem delovanje bakterij mlečne kisline, ki uničijo one bakterije, ki so doslej inficirale zoreči sir. S svojim delovanjem povzročajo, da postaja sir vedno bolj kisel in je zato nemogoč nadaljnji razvoj gnilobnih bakterij.

Vonj sira Camembert napravi posebna plesen iz vrste *Penicillium*. Zorenje sira je izrazit primer ugodnih sprememb, ki jih doživlja živilo, ko se vrste raznoliki mikrobi v rasti. Včasih deluje družno kar več vrst bakterij naenkrat. Tako n. pr. sodelujejo pri zorenju mehkih sirov različne vrste bakterij mlečne kisline in plesnobne glive.

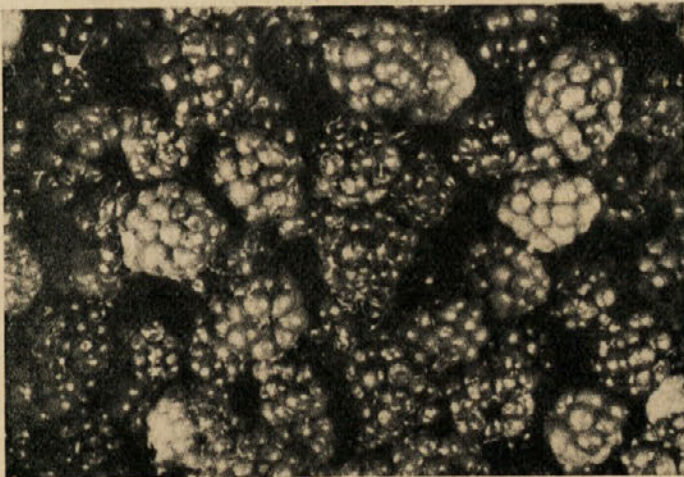
Oglejmo si še spremembe v naših dišavah in pri pijači.

Ko je seme kakaa zrelo, je še trpko in grenkega okusa. Pri sušenju (kakao pordeči) pa začnejo delovati encimi, ki napadajo čreslovino ter jo pretvorijo v snovi, ki imajo mil in prijeten okus. Enaki procesi so tudi v čajnem listju, v vaniliji in cimetovi skorji.

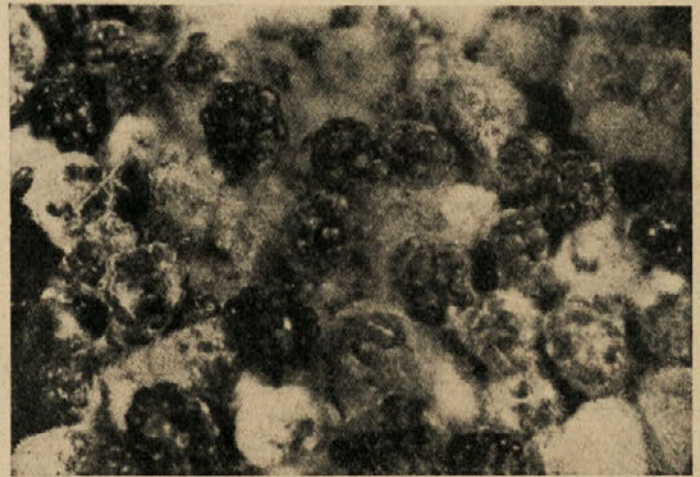
Pređen se naredi iz grozdnega soka dobro vino, je potrebna izločitev nekaterih snovi, ki so v moštu. Poleg tega pa se morajo tvoriti še snovi, ki podelijo vinu značilni okus in vonj in ki jih v moštu ni. Ta proces je možen le v prisotnosti kisika, ki je v zraku. Čim mlajše je vino, tem več ima v sebi netopnih sestavin. Če bi tako vino shranili v steklene posode, ki bi bile neprodušno zaprte, bi ostalo vino še čez leta nespremenjeno. Zato pustimo vino, da povre v lesenih sodih. Skozi luknjice v dogah prihaja kisik in se zaradi njega beljakovinate in sluzaste snovi počasi spremenijo v netopne soli, ki sepočasi izločijo iz vina. Pri tem uhaja ogljikova kislina. Kisik pa nadaljuje svoje delo in tvori take spojine, ki podelijo vinu zlahka okus in vonj. Toda teh spojin je malo. Ko so te porabljene, jih kisik spremeni v manj vredne spojine in zato opazimo, da zelo stara vina niso več tako zlahka, kakor bi pričakovali.

Še na eno spremembo bi rad opozoril. Živila se lahko pokvarijo tudi s posodo, v kateri jih hranimo. Bolj malo je znano, da se lahko zastrupimo tudi s posodo. Na srečo zaradi te ni velikih zastrupljenj. Človeku je včasih samo slabo, ne da bi vedel za vzrok svojega neugodja.

Škodljive so lahko kovine: baker, cink, cin, železo, srebro ali zlitine, ki imajo v sebi te kovine, še bolj pa lošč na porcelanu, glinasti posodi ali kamenini. Zlasti so škodljivi baker, cink, med, pocinkan ali slabo žgan svinčen lošč na glinasti posodi. Kuhanje v taki posodi še ni tako škodljivo, pač pa daljše hranjenje živil v njih. Tedaj se namreč tvorijo s temi kovinami ali zlitinami strupene soli. Zato je treba novo posodo vedno dobro izprati pred uporabo.

Maline so po 11 dnevnom ležanju na zraku pri +15°C že popolnoma pokvarjene.

Maline so po 11 dnevnom hranjenju v čistem dušiku pri +15°C ostale popolnoma sveže.

Smučarji pripravite se na zimo!

Nekaj vaj za zdravje in veselejšo smuko.

Zima je pred durmi. Ljudje se tiskajo v zimске plašče in ostajajo najrajši doma v toplih sobah. Zunaj v novembrskih dneh res ni več mikavno, zdi se, kakor da je sonce pozabilo na svojo varovanko — zemljo. Dnevi so krajši in noči daljše, na nebu se zbirajo gosti vlažni oblaki in pošiljajo na zemljo zdaj ledeni dež, zdaj mokro kašo... Tu pa tam padajo tudi bele zvezdice, prve snežinke, znanilke tiste zime, ki jo pozdravljajo vsi, ki jo čakajo z nakovankami in z dilcami.

Smučanje ni več moda. Otroci se veselijo prvih smukov v nepohojen sneg prav tako zares, kakor se veselijo Miklavža in božiča, odraslim pa pomenijo vitke smučiči mnogo več: duševno razvedrilo, vir zdravja in novih moči, pot v zimsko pokrajino, kjer ne čutiš mraza, kjer se veseliš snežnih kristalov in belih poljan, jasnega neba in zimskega sonca, ki boža dušo slajše od dekliških oči, ki greje srce bolj od rujnega vinca.

Narava ne mara skokov, pač pa hoče mirnih prehodov. Narava sama daje tudi športnikom najboljši vzgled: med jesenjo in zimo ni meje, list za listom pada z drevesa, prav po malem postajajo noči daljše; tudi med mladostjo in zrelostjo ni meje, počasi tečejo ure, dnevi, leta in človek ne ve, kdaj dozori, kdaj se postara. Povsod v naravi so mirni prehodi. Tudi človek je del narave, in spada v telesnem oziru pod njene zakone. Ničesar naj ne dela tjavendan, vse naj ima svojo pripravo, dozorevanje in zrelost. Če si vse leto samo sedel v pisarni in delal uradniške posle, ali če si sedela iz dneva v dan za šivalnim strojem, tedaj bi bil nepriljubljen start v belo opojnost »skok«, ki ga človeška narava ne mara in ga maščuje.

Tudi izkušenim smučarjem svetujem, da se počasi pripravijo na napore, ki so sicer prijetni, vendar jih telo ni vajeno, če je od lanske sezone počivalo. Pаметen smučar bo ravnal takole: Pregledal bo najprej svojo opravo in ugotovil, kaj bo treba popraviti, kaj dokupiti. Nakupe bo izvedel čimprej, saj ve, da so o božiču vse športne trgovine prenapolnjene. Smučiči bo očistil prahu in jih spet impregniral z lanenim oljem, da drsalna ploskev ne bo vpijala vlage. Za tem bo smučiči skrbno napel in jih postavil na suho.

Pаметen smučar ve, da bela opojnost ni odvisna le od jesenovih dilc in s pričem obloženih klancev. Na smučiči mora stopiti človek, ki je kolikor toliko močan, spreten in srčen. Slabičev in nerod narava ne mara in jih premetuje najrajši na zadnjo stran telesa, včasih pa kar na glavo, četudi je kruto riti z nosom po snegu...

Pаметen smučar vse to ve in se zaradi tega pripravlja na zimo. Tega so posebno vesele matere in zakonske žene, ki dobijo kar nepričakovano v hišo »dobre moč«. Smučiči kandidat začne namreč doma drgati parkete, sekati drva, prenašati premog (poznaj zdravnika, ki ga prenaša iz kleti v II. nadstropje in je zelo hud, če stori to kdo drugi), odmetavati sneg... in ko vse to opravi, gleda naokrog, če je pri hiši še kaj dela. Vsak smučar ve, da so težji hišni opravi prav dober trening za smučanje. Marsikatera žena je srečna, ko vidi, kako je njen mož v resnici dober, čeprav že dolgo ni kazal svojih skritih vrlin.

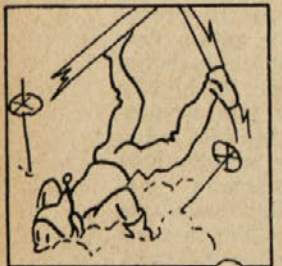
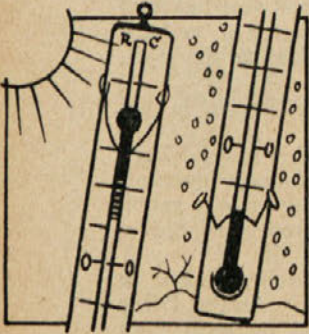
Smučiči pripravnik navadno ne razodene svojih namenov, pač pa dela vedno več in v decembru se celo dvigala izogiba in trenira peš po stopnicah. Razume se, da na skrivnem tudi telovadi. Kolena dviguje kakor olimpijski atlet, po 50 krat počepne in se zopet visoko vzravna, globoko se sklanja naprej in nazaj, poskakuje, maha z rokami, se znoji in diha globoko.

Če ima srečo, da prikrrije ženi resnične nagibe, ki mu vlivajo veselje do dela in gimnastike, tedaj ga bo presenetila o božiču še z lepšimi darili, posebna nagrada pa ga čaka na snegu, ko ne bo poznal utrujenosti, pač pa bo držal po klancih veselo, hitro in varno. Dragi bralec, vem, da je tudi tebi na tem, da bi ti cena pri ženi poskočila in da bi bilo na belih klancih manj padanja. Zagrabi torej za delo, tu pa imaš nekaj smučičih vaj, ki jih začni pomalem, po tem pa dodajaj in pridno ponavljaj. Srečno!

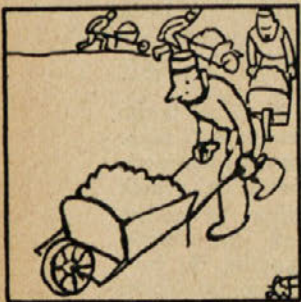
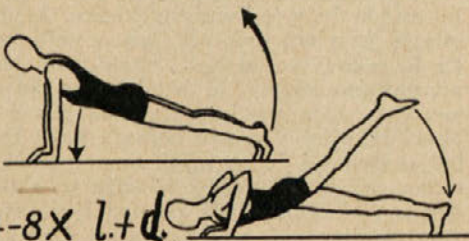
-ga.

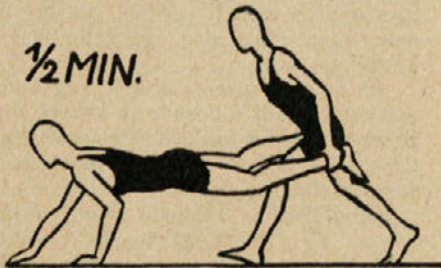
8x l.d.

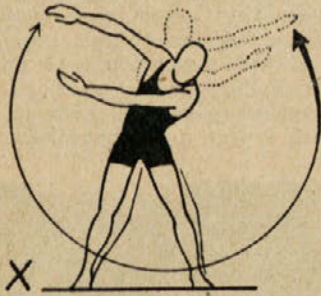
4-8x l.+d.

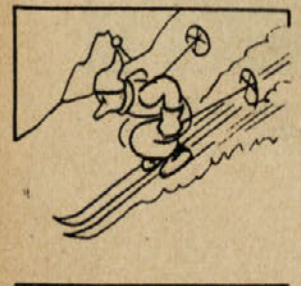
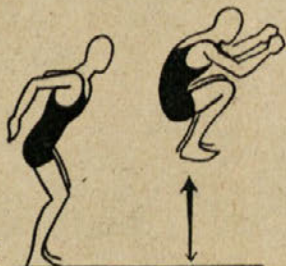
1/2 MIN.

12-16x

4-8x

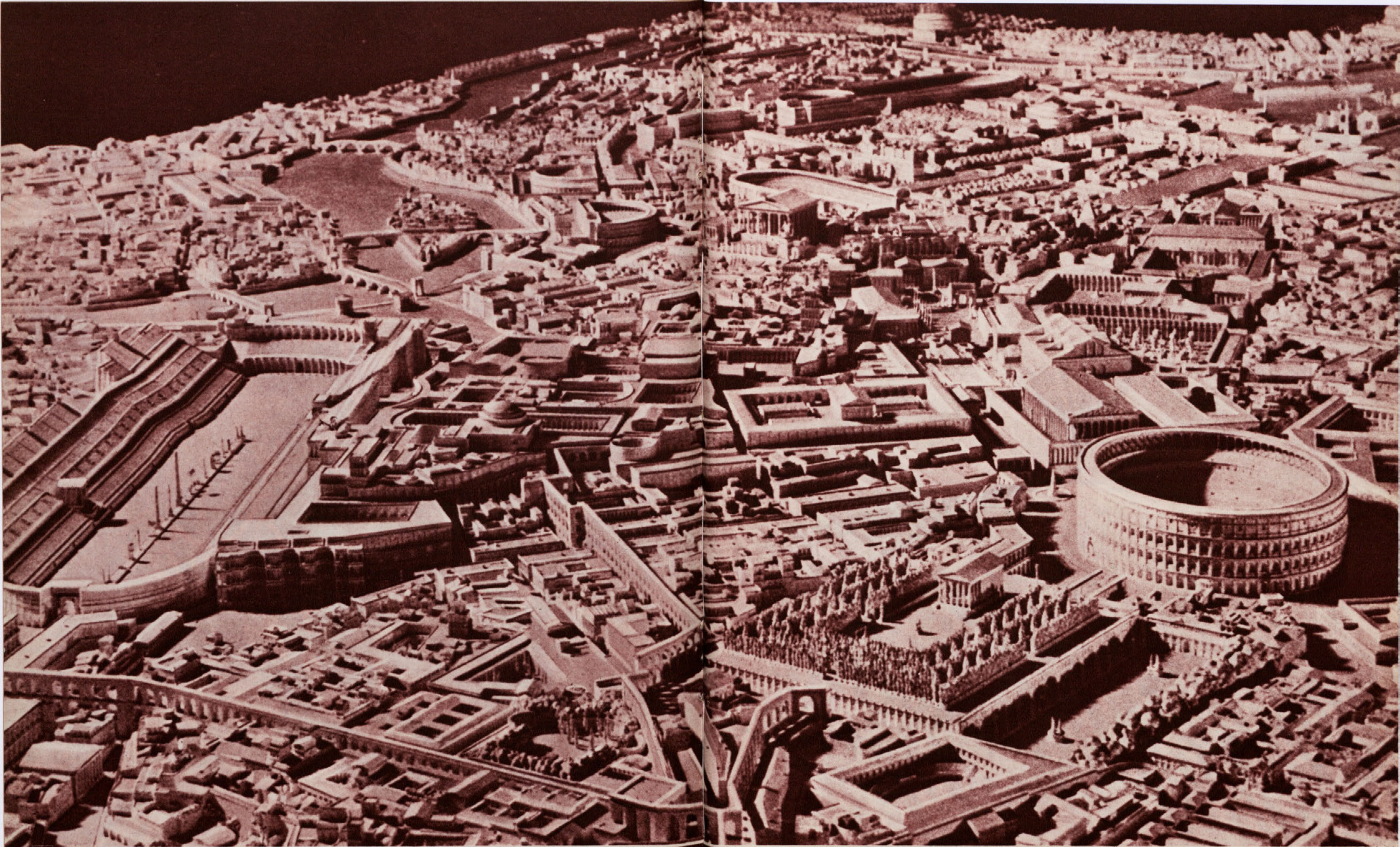
16x

»Dolički štrebljajo, ker voz'jo težko« ...

Spomin na letošnjo trgatav na Vipavskem

Če bi v starem veku poznali letala . . .

bi se bil letalcu nudil takle pogled na nekdanji Rim. Na desni Kolosej, na levi Circus Maximus, v sredi malo višje Kapitol in Forum Romanum, v ozadju Tibera. (Slika je narejena po modelu obnovljenega tedanjega Rima, kakor ga je izdelal Paul Bigot.)

Snežna puščava v decembru?

Ne, temveč nepregledne sipine gipsa v ameriški pokrajini Almagordo. Skromna rastlina v sredi se je morala prikopati do sonca skozi sedem metrov belega prahu

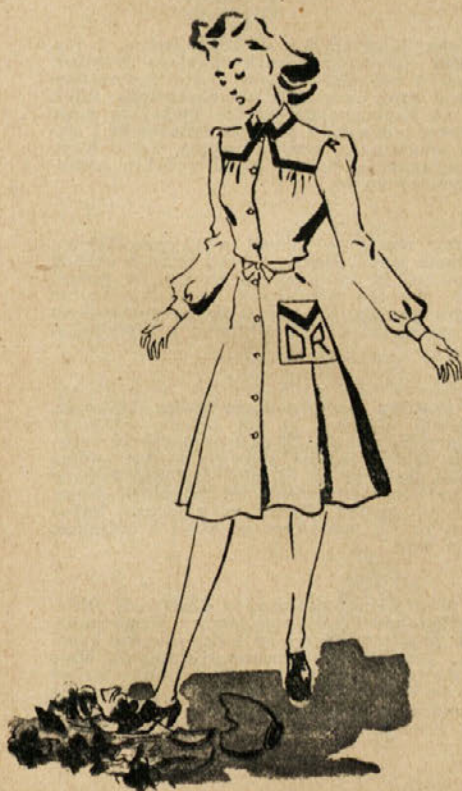
MODA * ŽENA * DRUŽINA

Pri delu in počitku -

VEDNO LEPO OBLEČENA

Naše današnje skice so namenjene predvsem tistim ženam, ki prebijejo večji del dneva doma. Tistim, ki kuhajo, pospravljajo, brišejo, katerih dnevni red je izpolnjen s samim utrudljivim gospodinjskim delom. Čeprav ste neprenehoma zaposlene, se vendar večkrat za trenutek pogledate v zrcalo. Priznale boste, da ste bile še vsakikrat slabe volje, ko vam je pokazalo podobo neke zmršene, nepočesane ženske, v stari obleki, polni madežev, in v izhojenih copatah. In še nekaj. Tudi misel, kaj, če kdo pozvoni in moram taka k vratom, ni najprijetnejša, če zasleduje človeka ves dan. Moje mnenje je pač, da bi vsi ti domači posli šli dosti hitreje od rok, če bi imela vsaka gospodinja vsaj eno praktično in lično obleko, katero bi nosila res samo doma. Saj ni treba bogve kaj, ena izmed vaših nemoder- nih oblek bi se dala gotovo lepo prirediti v praktično oblačilec, v katerem bi veseli in zadovoljni opravljali vaše vsakdanje delo. Zadnja leta so prišle v modo dolge domače halje, ki so sicer nad vse slikovite, ampak za delo čisto nemogoče. Če imate kako staro večerno krilo ali obleko, jo žrtvujte in si napravite tako domačo haljo, katero boste oblekle popoldne ali zvečer, ko je glavno delo že končano. Tudi pralna flanela, pralni baržun ali kako drugo ceneno blago bi se še dobilo v trgovini, seveda če vam ne bo primanjkovalo »pik«.

1. Ljubek predpasniček iz pikčastega batista ali organdija ima bogato naguban prednji del, ki je privezan okoli vratu.

2. Preprosta domača halja iz enobarvnega blaga je okrašena s ploščatimi zobki, ki obrobljajo prednjik, rokave in lično krojeni žepek.

3. Delovna halja iz modrega pralnega blaga je sešita v obliki moške srajce in se zapenja spredaj. Ovrtnik, oplečnik in žep so obrobljeni s progjo, iz temnomodrega platna. Na roko izvezen bel monogram na žepku.

4. Mladostno kombinirana obleka iz enobarvnega in karirastega blaga ima širok vstavljen pas, na katerem visita dva globoka žepa.

5. Praktičen delovni predpasnik iz temnomodrega pralnega blaga, ki se zapenja na hrbtu, ima dva globoka žepa.

6. Zelo elegantna domača halja iz dvo-barvnega pralnega baržuna. Život in žep sta okrašena z robčki.

7. Praktična domača obleka iz temno-rdeče in sivo kariraste flanelle ima dva velika, proč štrleča žepa.

8. Udobna domača halja iz svilnato modrega baržuna ima precej široke raglane rokave. Če hočete, da bo posebno topla, jo podložite s tanko plastjo vatlina, katerega denete med blago in svilenlo podlogo.

10 dobrih nasvetov gospodinji

1. Surovo maslo, ki je v teh časih posebno dragoceno, izgubi vse vitamine, če ga kuhamo. Zato naj bo jed vedno poprej že čisto gotova, šele potem pridenite kocko surovega masla.

2. Če hočete posebno lepo pozlatiti orehe za božično drevesce, kupite v trgovini zavojček zlate bronze, nato skuhanje v lončku malo škroba, pridenite bronzo, dobro premešajte, tako da dobite precej gosto tekočino mlečne barve. S čopičem pobarvajte posamezne orehe, nato jih pustite, da se popolnoma posuše.

3. Boraks je učinkovito zdravilo proti nečisti koži. Dva do trikrat tedensko si po umivanju natrište obraz s krpo, na katero ste vsuli boraksa. Izperite obraz z mlačno vodo, najbolje deževnico.

4. Če imate goste, jim še vedno lahko postrežete kostanjevo kremo s toličeno smetano, čeprav »ponarejeno«. Pustite, da se vam posneto mleko skisa, nato ga precedite skozi tanko krpo, da odteče vsa voda. Kar ostane v krpi, krepko toličite toliko časa, da nastane gladka masa, kateri dodajte končno malo pomarančnega ali limonovega soka.

5. Če kdo dobi hud napad kašlja, mu ne bo prav nič odleglo, če ga parkrat močno udarite po hrbtu, kakor je to navada. Lahko je celo nevarno. Rajši naj parkrat vdihne zrak skozi nos, kar mu bo gotovo pomagalo.

6. Če vas rado zebe, vam tudi deset puloverjev ne bo pomagalo. Bolj pametno je, da od časa do časa malo prenehate z delom in napravite nekaj gimnastičnih vaj, deset globokih počepov, deset zamahov z rokami itd. Kri bo začela hitreje krožiti in občutek toplote ne bo izostal.

7. Če hočete, da bo imela goveja juha vedno lepo, zlatorumenno barvo in svojstveno aromo, poizkusite naslednje: držite nad vrelo juho kocko sladkorja, ki ste jo razbelili na plošči štedilnika, da se je že začela cediti. Rjavkasti sok, ki kapa od sladkorja v juho, ji da značilno barvo in okus.

8. Če vaši otroci močno kašljajo, jim pripravite zdravilni sirup iz 10 g rozin, enega jabolka in ene banane. Vse skupaj vrzite v 2 l vrele vode in pustite, naj vre eno uro. Na koncu dodajte še 2 do 3 žlice medu in vse skupaj precedite.

9. Če vam ogenj v peči ali ognjišču ugaša, vrzite vanj pest morske soli. Videli boste, da bo plamen zopet oživel.

10. Suha mesena klobasa se navadno zelo nerada olupl. Pomoičite jo za trenutek v vrelo vodo in videli boste, kako se bo koža dala naravnost »sleči«.

KAKO SI PRIPRAVIMO OKUSEN LOJ ZA ZABELO

Loj skuhamo v vodi in ga ohladimo. Nato ga zrežemo kakor slanino in ga damo v ponev in zalijemo s toliko mleka, da je pokrit. V tem mleku naj se loj evre in kuha, da postanejo oevirke temni. Nato loj precedimo v drugo posodo, da se strdi, oevirke pa porabimo kot krmo za ptičke ali kokoši. Tako pripravljen loj uporabimo lahko kot dodatek h krhkemu ali maslenemu testu, kjer se prav nič ne loči od masla.

LECTOVA STRUCA

Potrebujemo: ½ l mleka, ¼ kg sladkorja, 4 dkg kakaa, 1 jajce, 2 kavini žlici stolčnega cimeta, 5 stolčenih nageljnovih klinčkov, pol žličke jedilne sode, 2 veliki žlici medu, 2 žlici raztopljenega masla (masla ali kakor prej omenjeno pripravljenega loja). Vse to dobro zmešamo in dodamo 1 kg enotne moke, in sicer primešamo ¼ kg moke takoj, zadnjemu delu pa dodamo še 1 paket pečilnega praška in zmešamo z ostalim testom. Testo hitro zgnatemo, oblikujemo podolgovato struco, ki jo v dobro namazani ponvi spečemo. Narežemo mrzlo.

TORTA STEDLJIVKA

Mešajmo ¼ ure 7 dkg masla ali masti z 1 rumenjacom, 12 dkg sladkorja in 2 žlicama medu. Dodamo 4 dkg zmletih orehov ali lešnikov, 2 dkg kakaa, sok in lupinico pol citrone ter počasi prilivamo še ¼ l mleka. Končno primešamo še 18 dkg enotne moke s polovico pečilnega praška. Pečemo v dobro pomazanem modlu v srednje vroči pečici pol ure. Posipljemo s sladkorjem in hladno narežemo.

MEDENI SRČKI

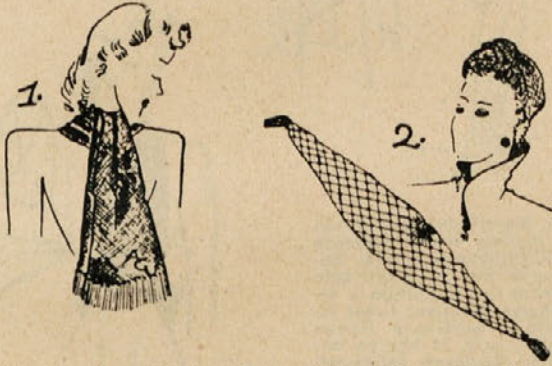
3 cela jajca mešamo z 10 dkg medu, dodamo 25 dkg sladkorja, ščep cimeta in nageljnovih klinčkov, 1 dih belega toličnega popra, lupinico in sok polovice citrone, 20 dkg praženih in zmletih mandljev, za kavino žličko jedilne sode in 35 dkg enotne moke. Testo zgnatemo na deski in če bi bilo pretirno, dodamo po kapljicah mleka, a pazimo, da se testo ne prijemlje deske. Nato naj testo vsaj pol ure počiva. Potem ga zvaljamo kakor za kekse, izrežemo srčke, ki jih pomazemo po vrhu z beljakom in potresemo s sladkorno sipo.

JETRNA PASTETA

½ kg svinjske glave prav mehko skuhamo v slani vodi. Ohlajeni izločimo kosti in hrustanec ter jo zmeljemo v mesoreznicu. Prav tako zrežemo ¼ kg prašičevih jeter in 5 dkg slanine s papriko. Ko je vse zmleto, posolimo, popopravimo, dodamo še malo zelo fino nasekljane čebule in eno malo zajemalko juhe, v kateri se je kuhala glava. Vse še enkrat dobro premešamo in zdevamo zmes v kovinasto ali ognjavarno lončeno posodo, ki se dobro zapre, in kuhamo 2 uri v sopari. Pozimi jo hranimo ves teden.

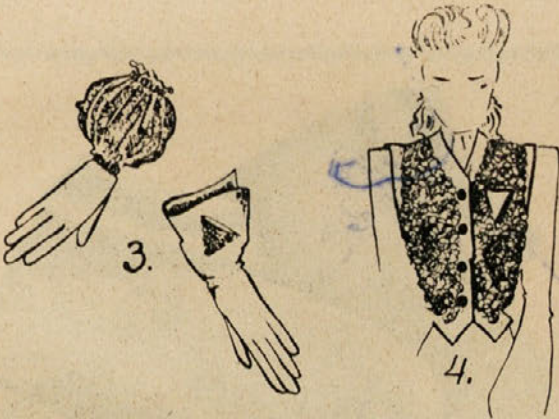
Letošnjo zimo me ne bo zeblo...

čprav bo toplomer kazal 20 in še več stopinj pod ničlo, če bo primanjkovalo premoža in drv. Nočem več trepetati v lahkem plašču, čeprav bi bil nad vse eleganten in krojen po zadnji modi. Tudi pajčevinasto tankih nogavic do spomladi ne bom več oblekla, moje noge sicer ne bodo videti tako vitke v debelih, na roko pletenih nogavicah in gamašah iz klobučevine, katere sem si že lani nabavila. Najlepsi klobuk ne pomaga nič, če kuka izpod njega siten obraz z rdečim nosom in posineliimi ustnicami. Tesno prilagajoč turban ali za mlade deklice vesela, živobarvna kapuca je edino primerno pokrivalo v času, ko tudi naše kraje zajame val »sibirskega« mraza. Poleg toplih nogavic in gamaš nosim tudi toplejše perilo in predvsem vrsto puloverjev in šalov, ki sem si jih čez poletje napletla. Naša skica prikazuje nekaj takih predmetov, ki vas bodo sčutili pred mrazom, če jih še nimate, si jih nemudoma nabavite, v kolikor vas ne bodo ovirale »točke«.

1. Topel volnen šal iz vinsko rdeče mehke volne je precej dolg, tako da sega spredaj do pasu. Krasijo ga 5 cm dolge rese in ličen monogram, ki je izvezen v kontrastni barvi.

2. Turban, ki ga kaže slika, si lahko spletete sami iz ostan-kov volne, ki jih imate gotovo kje v kakšni škatli. Če ne, pa sparajte enega izmed starih telovnikov, šalov ali kaj podobnega. Pleten je zelo rahlo v obliki mreže, da se lepo vleže po glavi. Če si ga sprtno zavežete, bo vsaj toliko učinkovit, kot eden izmed turbanov iz baržuna, jerseyja ali klobučevine, katere ste do sedaj kupovali.

3. Tudi rokavice za praznje prilike morajo biti predvsem tople. Naš prvi model ima ob zapestju in na gornjem robu rokavice vpeljan gumijast trak, tako da se rokavica tesno prilaga zapestju in jo oblečemo čez rokav plašča ali kostima. Druga rokavica je vsa podložena s kratkodlakim krznom, iz katerega je tudi mali žepek na rokavici, kamor lahko spravite robček.

4. Kako vam je všeč ta topel telovnik, katerega lahko oblečete preko vsake enostavne volnene obleke. Napravljen je iz temnorjavega sukna, iz katerega je sešit hrbet, prednji del pa je iz istobarvnega ostrizenega jančka, obrobljen s suknom.

Pod zimskim plaščem...

1. Preprosta športna obleka iz temnordečega volnenega jerseyja je krojena v obliki moške srajce. Spredaj po sredi se zapenja z vrsto gumbov, ki so napravljeni iz istega tvoriva.

2. Mladostna obleka iz kariraste fanele v rdeči in temnomodri barvi. Garnitura ob vratu in rokavih je iz temnomodrega blaga.

3. Popoldanska obleka iz svetlosivega angora blaga ima bogato zvončasto krilo in zanimivo krojen život, ki se tesno oprijema bokov.

4. Ta preprosta obleka ima živetek in rahlo zvončasto krilo iz volnenega blaga, zgornji del in nagubani rokavi so iz mehke svile v kontrastni barvi.

5. Popoldanska obleka iz črtastega krepa je primerna predvsem za vitke postave. Život je precej dolg in je krojen tako, da tečejo črte počez, krilo, oplečnik in rokavi pa imajo črte podolgem.

5. Gamaše vseh vrst, visoke in nizke, so še vedno v modi. Če so vam kupljene predrage, si jih lahko sešijete sami iz kakega debelega volnenega blaga ali iz klobučevine. Če nimate posebno vitkih nog, si napravite rajši nizke gamaše, saj glavno je, da imate v gležnjih noge zavarovane pred mrazom.

6. Vaši hčerki bi gotovo dobro pristajala takale »holandska« čepica, ki bi ji dobro grela ušesa. Napletete jo iz temnordeče in modre volne, kateri lepo kombinirate.

7. Ličen telovnik iz vinsko rdečega volnenega blaga si lahko izdelate sami. V pasu ima 10 cm širok pleten rob iz istobarvne volne, da se lepo oprijema života.

8. Naše babice so imele v svoji garderobi vedno celo vrsto pletenih ali kvačkanih ovratnih rut, v katere so se zavijale, če so šle pozimi iz tople kurjene sobe na hodnik ali kam drugam. Iz raznobarnih kosčkov volne si nekaj podobnega lahko napletete tudi vi. Naša skica prikazuje, kako si tako ruto lahko čedno zavežemo, da nas greje in je obenem v okras.

9. Puloverji z rokavi ali brez njih so že od nekdaj najbolj praktično oblačilo za šolo, pisarno ali tudi za dom. Če imate k temnomodremu krilu en moder in en vinsko rdeč pulover, ste za vso sezono topla in primerno oblečeni.

10. Tople zimske hlačice, ki segajo do kolena in jih oblečemo čez vse drugo perilo, so prvi pogoj, da nas ne bo zeblo. Iz bele rožnate ali svetlomodre volne si jih lahko napletete sami, pa vas ne bodo dosti stale.

Iz starega **Novo**

1. Hrbet vaše črne popoldanske obleke se je začel polagoma trgati. Ravno tako so neuporabni deli pod pazduho. Iz ostanka slivnato modre ali vinsko rdeče svile ukrojite nov hrbet — blago mora ležati počez, da se lepo prime —, ki se pod roko nadaljuje in konča spredaj v slikovito pentljo.

3. Krilo vaše zimske obleke je še čisto dobro, zgornji del in rokavi pa niso več uporabljivi. K bluzi iz kari-raste svile si iz te obleke napravite novo krilo, ki sega malo nad pas in ima prišito široko kravato, ki se zavezuje okoli vratu. Oboje skupaj dela vtis enotne obleke.

2. Jopica vašega črnega zimskega kostima je stara sedaj že tri zime in nikakor ne stoji več, kot bi morala. Predvsem je prekratka in prezoka v ramenih. Če imate še kos istega blaga, bo seveda čisto enostavno, če ne, tudi ni treba obupati. Kupite kos črnega baržuna in vstavite nov sprednji del, ki se nadaljuje ob spodnjem robu jopice. Kostim se zavenja na dve vrsti gumbov.

4. Lisičja boa je bila dolgo vaš ponos in je leta in leta spremljala vse vaše kostime in complete. Sedaj je res že zelo oguljena. Dobro mesta izrežite in napravite dva velika žepa na vaš lanski zimski plašč. — Krojena sta tako, da nadomeščata mufl. Tudi gumba na plašču prevlecite s kožuho.

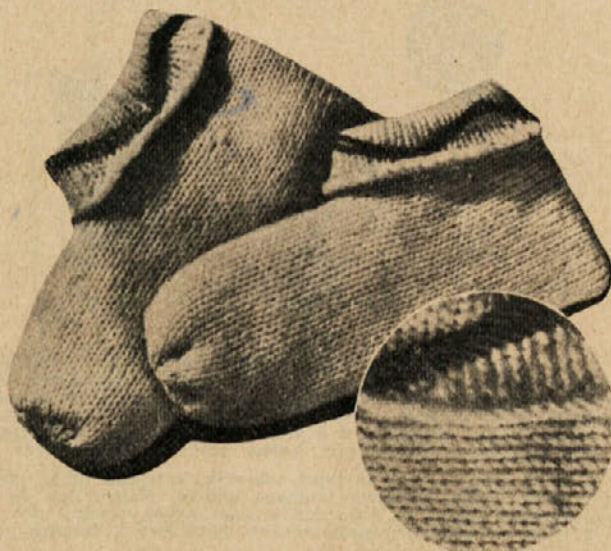
6. Vaš jesenski klobuček bo videti kot nov, če mu našijete rob iz kratkodlakega krzna. Rahlo nagubana zadnji del iz istobarvnega baržuna, ki zakriva lase, je letošnje zimo posebno moderen.

5. Marsikatera izmed vas ima drobno bojo iz kunjega ali dihurjevega krzna, kakršne so bile pred leti zelo moderne kot dopolnilo k jesenskemu kostimu. Letos izpopolnite kostim s pisano ovratno ruto, iz boe pa napravite moderen šal-ovratnik k vašemu temnorjavemu zimskemu plašču, ki bi drugače moral ostati brez krznenega okrasa. Repek našijte na vrh nabranega žepka, ki učinkuje kot mala našita torbica.

7. Iz ostanka pikčastega svetlomodrega tafta si sešijte tak svilen telovnik, ki bo zelo počivil vašo staro popoldansko obleko. Zgornji del, katerega natakemo okoli vratu, je rahlo nabran in prišit na širok pas, ki se na hrbtu zaveže v široko pentljo.

Tople nočne copatke

Potrebujemo 75 g bele volne, 10 g rdeče ali modre volne (za borduro), dve pletilki št. 3 in pol. Nasnujemo 80 pentelj, pletemo 22 cm (za nogo št. 36), čisto gladko, to je 1 vrsto same desne, 1 vrsto same leve. Nato vpletemo na koncu nitko. Jo zadržemo in na notranji strani zašijemo. Na peti in na vrhu noge do členka sešijemo copatko z gostimi vbodi na narobni strani. Nato poberemo pentlje ob odprtini pri členku in pletemo 6 cm širok rob eno desno, eno levo. Končno narahlo odpletemo. S pisano nitjo izvezemo rob, kot kaže slika.

Božična zgodba

Sneg po strehah, sneg po ulicah, sneg povsod, od streh do ulic, med navpičnimi stenami visokih delavskih karsarn, zamazanimi od saja in noči.

V božični zgodbi vedno sneži. V tem pogledu se ta zgodba ne bo ločila od drugih. V nobenem pogledu ne.

Snega bo dovolj. In godila se bo v revni hiši. V tej revni hiši bo revna soba. V revni sobi revna dekle, rahlo in nežno in prav sinjih oči.

Ime ji bo Ivica. Čula bo pri petletnem fantičku, ki je bolan. Najbrž je njen bratec. Za družčino jima bodo čadasta petrolejka, šepava miza, predrt stol, škrbast vrč za vodo in skleda za umivanje, na posteljnaku na pol prazna žimnica in naposedel gašperček, čigar tenka cev predira streho zraven strešne line, ki se odpira in zapira ko pokrov. Pred gašperčkom je par čevljev — v gašperčku pa nič ognja. Zalosten božič! Še dosti bolj žalosten kakor si ga ta ali oni misli. Dekle je nezakonska mati in njen bratec, Gégène, ni njen brat, marveč njen sin.

Tega živ krst ne ve, razen gospe Geindrove, hišnice: gospa Geindrova ve vse, toda zatisne oči. Ne vprašuje Ivica: »Kam pa?« kadar odhaja zvečer zdoma, potem ko je Gégène zaspal. Dobro ve, da je Ivica, ki je delala v tovarni čevljev, tri mesece brez posla in da njena brezposelna podpora ne more zadostovati njenim potrebam. Rekla bi ji pač: »Ne čakajte, da vas zasačijo! Prijavite se rajši za knjižico!« Ve pa tudi, da je za tisto, ki si dobi »knjižico«, vsega konec in da se svoj živ dan več ne izmota. Bo že prišel čas, ko bo tovarna za čevlje začela spet delati, ni zlomka! Ljudje vendar ne morejo biti brez čevljev.

Gégène kuha vročina... Dete Jezus se rodi to noč... Zunaj je takšno, da bi psa ne spodil izpod strehe... Ivica bo pa vendarle šla na cesto. Trije razlogi so za, eden proti. Le-ta edini je na pogled mnogo močnejši kakor oni trije: Gégènova želja, Gégèново pričakovanje, Gégènova veselje — njim nasproti pa spoštovanje do božjega Deteta.

Mesec dni je že, odkar sanja Gégène samo o vlaku na navijanje, ki ga občuduje sleherni dan in večkrat na dan na poti v šolo in iz nje v izložbi Pariškega bazarja. Lastnik bazarja je neki gospod Gregor, majhen škiljast starec, ki je podoben škratu in bi se ga bal, če bi ne imel na prodaj toliko zakladov.

»To ni zate, dečko, midva nisva zadosti bogata.«

»Je pa Jezušček bogat!«

»Je, pa vsemu tudi on ne more kaj.«

»Če bi ga prosil, bi mi ga gotovo prinesel...«

Gégène je trdovratno prosil v sleherni svoji molitvi. Prepričan je, da ga bo Jezušček uslišal. Zbolel je in njegova želja je tem bolj vroča. Ni ga več izhoda: Ivica je obljubila »v Jezuščkovemu imenu«.

Ogrnila je svoj površnik, ki skriva njeno revščino, si zataknila glavnik v pristrizene lase, si pordecila lica in ustnice, dala na glavo baretko in si jo potegnila na levo uho; krasi jo zaponka z umetnim diamantom. Tako je na njej nekaj fantovskega. To je moškimi všeč — in treba se bo smehljati. Ugotovi, da Gégène spi, upihne luč in gre na cesto. »Že spet!« vzdihne gospa Geindrova, ko jo vidi iti mimo.

Gégène ne spi. Sanja, tuhta, blodi. Postavlja čudežni grad, ki bo iz njega prišel Jezušček z velikim jerbasom igrač, in na vsaki bo listek. Zmotiti se namreč ne sme. Ne gre, da bi vtaknil punčko v čolnaste čizme kakega fanta.

Kod bo prišel? — Na kmetih, pri starem očetu, je velik kamin, v katerem lahko stojiš pokonci. Gégène se

spominja tistega savojskega dimnikarčka, ki je nosil svizca v svoji malhi zraven grebljice. Zlezel je v kamin kakor opica in se prikazal spet bolj črn, le belina oči je bila tako bela in zobe je imel tako svetle! Prava reč, če bi naredil Jezušček isto! On se niti ne bi zamazal: saj se ne more zamazati. Toda kako bo tukaj, v tej podstrešni sobici, kjer je samo gašperček, ki nanj s težavo postaviš dva likalnika? Ali bo moral skozi cev? Če bi poskušal, bi utegnil obtičati v njej, revež — z vlakom vred. Torej skozi strešno lino? Ali sme? Kako jo bo odprl?... Zapletena reč. Sama na sebi bi že skuhalo vročino, če bi je že prejšnjemu imel. Treba je zaupanja, katerega skrivnost pozna edino Gégène. Gégène véruje, sam zase véruje, toliko in bolj kakor vsi ljudje skupaj in to verni ljudje. Takšna reč ti je v krvi, tega se ne naučiš.

Gégène véruje v vse, ker vse upa. Gégène véruje, da se Jezušček lahko spravi v majhno hostijo. Tem laglje bo prišel skozi ozko cev pri gašperčku. Gégène véruje, da se Jezušček lahko spusti z neba kakor bleščeč snežni kosmič, ki jih sam dela, in nalahno pristane, ne da bi se polomil. Gégène, ki se potí in šklepeče z zobmi, ki se marsikdaj obriše za kosilo ali večerjo in je v šoli večkrat tepen, ki ve, da »sestrica« ni srečna in da ima grd posel, ki ga moraš opravljati samo ponoči, véruje, da je nebo za to ustvarjeno, da na svetu vedno vse uredi. Ne bi znal povedati, kakšen je tisti grdi posel, in izmišljuje si čudne reči: morebiti lošči čevlje po hotelih, nalaga na pečice po ulicah, rešuje ljudi, ki se potapljuje, pobira otroke, ki so se izgubili, brska po smetiščih in odlagališčih smeti in izbira iz njih cunjice za cunjarje tega okoliša pa najde morda kdaj zlato iglo vmes, pometa kleti, koder živijo škratje, šiva na stroj plesne obleke za vile v prostrani, svetli delavnici iz kristala ali pa samo poje v kavarni: lep glas ima. Ivica. Ta razna dela ji ne donašajo dosti, toda nekega lepega jutra ji prinese srečo.

Kadar govori Gégène o svoji sestri, se mu samo eden posmehuje — Anatole, rdečelas dečko, ki ima kosmate roke in ga ni nič prida. Govori prostaško in Gégène ga ne razume: naučil se je govoriti na kmetih. Anatole ne veruje v Jezuščka: »To so traparije!« Neko sveto noč se je delal, kakor da spi, in je z enim očesom prežal izpod odeje. In je videl svojo mater, »debeluharico, ki je zmeraj pijana« — on vsaj pravi tako —, kako je položila vrtavko v njegov desni čevljev in kos čokolade v levega. — To Gégèna ne moti. Jezušček se pri hudobnih dečkih kajpak ne oglašja. Kadar prežiš nanj, ga ni. Zahteva, da zaupaš. Če bi se zanašal Gégène samo na Ivico, da bi dobil svoj vlak, bi se lahko obrisal zanj. Toda dobil ga bo: saj se ne zanaša nanjo.

Ivica je na cesti. Prva njena skrb je, da se prepriča, da »Pariški bazar« ni zaprt in da vlak še ni bil prodan. Skozi snežno zaveso vidi nekaj svetlobe. Prva svetla izložba je špecerija rdečkarjev, Zadrudni konzum. Druga je mesarjeva izložba. Nato sledi dolg zid brez svetlobe in za njim »Marseilleski bar«. Izogne se mu. Trgovina gospoda Gregorja ne more biti več daleč. Toda razsvetljava v izložbi je tako borna — gospod Gregor ne razsipava z denarjem —, da jo opaziš šele takrat, kadar jo imaš pred nosom. Ivica se upre strahoma s čelom in rokami v izložbeno šipo. Zaželeni vlak stoluje še vedno na svojem častnem mestu, lepo je razvrščen v škatli s svojimi signali in tračnicami, svojo zeleno in črno pleskano lokomotivo, svojimi tremi vagoni, svojim tovornim vagonom. Zdi se, da je še lepši kakor poprej. Punčke po štirideset soujev, ki stoje v svojih prekratkih

srajčkah zraven njega, ga srepo gledajo: zavidajo mu. Ivica išče listek s ceno: ve zanjo, toda morebiti je znana. Kdo neki v tem revnem koncu mesta bi dal toliko denarja za igračo? Ona. Samo ona. Odrine vrata.

»Spet prihajam zaradi vlaka. Ga še niste prodali?«

»Ne,« pravi gospod Gregor. »Ste se torej le odločili?«

»Da, vzamem ga. Ampak ne takoj.«

»Kdaj pa?«

»Ne bom se mudila, gospod. Kdaj zaprete?«

»Med enajsto uro in polnočjo.«

»Prav. Pridrži si ga.«

»Če ne plačate vnaprej, vam ne morem jamčiti zanj. Ne bom samo zaradi vas zavrnil kupca!«

»Vrnila se bom, gospod. Oh, to vam pa lahko obljubim!«

Ko boste imeli denar... ampak ga nimate.«

»Kmalu ga bom imela.«

»To ni gotovo. Pri tem vremenu je posel zanič... vsak posel, mislim.«

Gospod Gregor se nasmehne pod svojo čepico iz vidrovine. Z eno roko si pogladi kozjo bradico. Očitno je, da ve, s kom govori, in Ivica to opazi. Obzirno dodá: »Ljubezen in sneg ne gresta vkup, dete moje.« In Ivica nagne glavo. »Pojdite,« nadaljuje, »le poskusite. Toda igračo za pet in štirideset frankov — saj boste priznali, da je norost. Tamle imam majhno opico za tri pet in štirideset.«

»Vlak bi rada imela.«

»Prav... prav!... Potem pa ne izgublajte časa, deklič.« Odrpi ji vrata in Ivica izgine v noč in med njene bele lise.

Poguma ji ne manjka. Zaprtih oči, brez poželenja in brez gnusa stopa svoji običajni tlaki nasproti. Prvi, ki se ga bo lotila, bo nosil Gégènov vlak v rokah. Vsaj del vlaka. Ta lokomotivo, drugi vagone, naslednji — če bo treba treh — tračnice. Ker jim je vnaprej hvaležna, se ji zde celo ljubeznivi, poželenja vredni, saj so ji po previdnosti odmenjeni. Napis »Hôtel« na razsvetljeni svetilki. Ta svetilka se sveti v daljavi kakor zvezda Modrih. Ivica ne ravna prav, ko misli na zvezdo: ljubeza Boga ne smemo vmešavati v te reči.

Hôtel... Hôtel... Hôtel... Pravi pločnik je na levi, skozi za plotom. Obrisi prihajajo iz bara. Drugi čakajo negibno na priliko. Žensko, katero koli žensko, nasmeh in malo kože. Ljubezen, ki je loterija, slepa strast. V sveti noči so listnice nabite.

Ivici je treba samo stopiti na ono stran ceste. Tam čaka Gégènova sreča... Obojavlja se. Sram jo je. — Ali ne ljubi več svojega fantička?... — Ne tegale!... — Ne onegale!... — Nobenega!... Nenadoma se obrne na desno med nedoločno vidna zemljišča, pospeši korak. — Teče. Beži. Ne razume več, kaj je v njej. Močnejše je kakor sama. Izvolila si je pot brez upanja, kjer srečaš samo pijance, ki niti poti več nimajo. Ivica joka, joka, joka in se zgrudi v sneg.

Pri njih doma imajo vegasto cerkev z jaslicami zraven kora. Votlina je iz poslikanega papirja, živali, Marija in sveti Jožef so iz sadre in Jezušček iz lecta. Leži na pravi slami: čisto gol je, ves rožnat kakor je bil Gégène, ko je prišel na svet, ampak lepši. Ivica je bila verna. In še veruje. Zakaj bi ne verovala več? V Jezuščkovem imenu je obljubila Gégènu. V Jezuščkovem imenu bo položila pred gašperček tisti vlak. Jezušček sam jo pooblašča v svoji rojstni noči. Ko se bo vrnila v podstrešno sobico s škatlo v roki, bo v resnici predstavljala Jezuščka, bo sama Jezušček. Pa že duša pri tem ne bo imela deleža, ali je mogoče, da bi kupila z grehom svojega telesa darilo, ki bi ga morala podati čistih rok, z rokami Jezuščka samega? Gégène bi to opazil. Gégène ni mogoče prevariti. On pričakuje ta dar od Jezuščka, ne od koga drugega. Naj torej poskrbi Jezušček zanj. Ivica ne more ničesar več.

Ivica se je spremenila v snežen kip. Brezmadežni sneg je njeno varstvo. Oglasi se zvon, ki glasno vabi k polnočnici v mesto. Ivica vstane, teče, se spet znajde na ulici. Hôtel... Hôtel... Hôtel... Moški jo nagovori in jo stisne k sebi. Izmotá se mu in vpije: »Ne!« Hvala Bogu, trgovina je še odprta. Plane vanjo kakor vihra

in se oklene prodajne mize. Ne čuti več telesa, v glavi ji je prazno. Gospod Gregor je ne spozna.

»Prihajam po vlak,« šepeta.

»Ah!... Imate denar?«

»Nimam ga.« Gospod Gregor ne utegne ugovarjati.

»Plačala vam bom pozneje, gospod... Nocoj je božič... velik praznik... Nisem mogla... nisem mogla... razumete?... Ampak Jezušček je obljubil... in če Jezušček ne drži besede... je vsega konec, vidite... je vsega konec...«

Povedala je, kar je bilo treba: ustnice, glas, besede ji drevenijo, koprena ivja ji zastre oči. Znajde se drugje — ali nikjer.

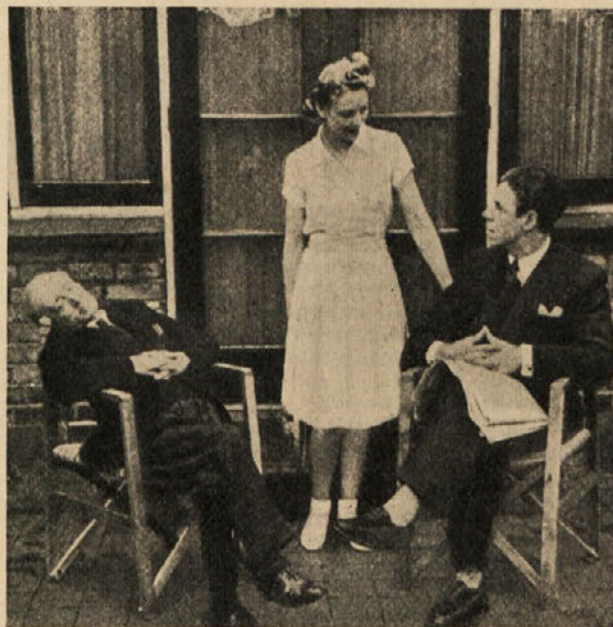
Gégènov mlin v možganih se kar naprej vrti. Sanja, da je zaspal. Potem sanja, da se je prebudil. Nekdo da je odprl vrata v sobo. »Jaz sem,« pravi Anatole. »Nič ne maraj.« S končkom sveče v roki prihaja na prežo pred vratca gašperčka, da bi spazil Jezuščkov prihod. Ne mara domov, zakaj doma so suhi. Ker čakajo Jezuščka tukaj, ga hoče pričakati tudi Anatole. Počene, nažge čik in pljune v gašperček. »Bomo že videli,« pravi... Gégène vpije, naj odide. »Tu sem, tu ostanem.« Če ostane tam, Jezuščka ne bo. Gégènu šine misel v glavo: vstane na svoji postelji, odpre strešno lino in spleza na streho. V sanjah je to strašno lahko. »Kaj ga pa s...? Prehladil se boš in boš gagnil. Zaprl bom, ne maram se prehladiti.« Gégèna manj zebe kakor Anatola. In vendar je v sami srajci, zadnjico ima v snegu in z nogami se je oklenil strešnega žleba! Kako lepa je noč! Kako imenitno je, če sediš takole blizu zvezd! Zdaj jih že nekoliko vidiš, padajoči kosmiči so manj gosti. Gégène lovi kosmiče, ne topijo se mu na dlani. Igrá se, poje. Nenadoma se trije veliki kosmi odtrgajo z neba, eden plava naprej, oba druga mu sledita. Natanko je videti njihove veje, cvetove in konice. Podobni so notipljivim, od znotraj razsvetljenim lestencem. In Jezušček je na pryem, ovenčan z božičnimi rožami, ves v belem in bos, in dva bela angela sta na drugih dveh in nosita dolge srebrne mreže, polne igrač. »Začnimo tukaj,« pravi Jezušček. »Kje je vlak?« Tako blizu Gégèna je, da se Gégène dotika njegove haljice. »Kaj delaš tukaj, dečko?« — »Tebe čakam.« — »Tukaj ne smeš čakati.« — »Nisem jaz kriv. Kriv je Anatole. Zraven gašperčka čepi in preži, da bi ti ne mogel dol. On ničesar ne verjame... ampak jaz verujem vse...« — »Čakaj! Poglej skozi lino!« Jezušček potolče po cevi in velika mustačasta podgana skoči iz gašperčka in puhne Anatolu v nos in steče za njim po stopnicah. Gégène se smeje, ampak vprašuje se, kdo mu bo odprl strešno lino, ko bo hotel spet v sobo. »Pridi z menoj!« mu pravi Jezušček. In vsi trije se zbašejo v ozko cev, Jezušček, vlak in Gégène, in pristanejo v sobi brez sleherne težave. »Zdaj pa spet lezi in dobro spi! Ko bo prišla sestra domov, moraš spati. Ampak jutri zjutraj, ko ti bo pokazala tvoj vlak, ji boš povedal tole moje naročilo. Sestra, ne maram več, da hodiš zvečer zdoma: Jezušček je tako naročil.«

Ko se je umaknila svetu, kjer je toliko trpljenja, ko so izginiti ulica, sneg, trgovina, je tudi Ivica zasanjala. Spet je hodila po ulici, toda bil je svetel dan. Snežilo je, ampak sneg je bil gorak kakor puh. Bila je trgovina, ampak je gorelo v njej brez števila luči — in gospod Gregor je bil lep mož z dolgo belo brado in smehljal se je svojim strankam. In govoril je Ivici: »Vzemite, kar koli vam je všeč, ljubo dete. Vse to je Jezuščkova last. Vsega se lahko dotikate: vaše roke so čiste.« In Ivica je odgovarjala: »Samo vlak bi rada.« Stari gospod ji ga je sam zavil in zavezal in ji ga dal v roke.

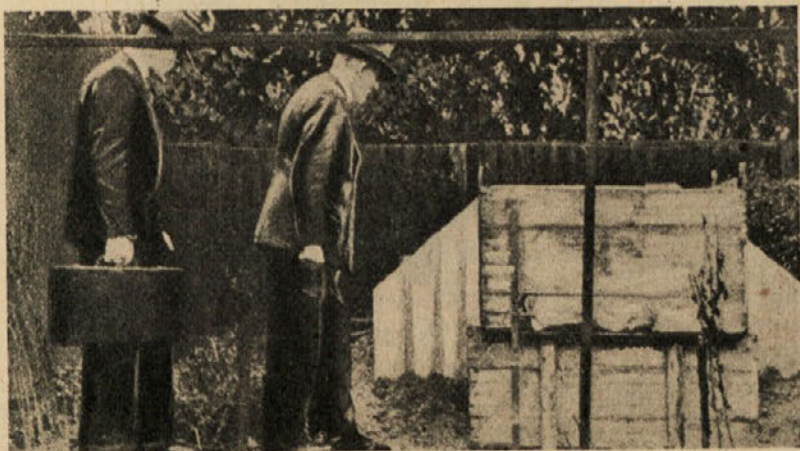
Gospod Gregor je obvestil gospo Geindrovo. Le-ta je stopila tisti hip v trgovino, ko je Ivica spet odprla oči. Odnesli so jo na nosilih. Položili so jo na posteljo, ne da bi zbudili otroka, in jo obložili z grelci s toplo vodo. Zdravnik je menil, da ne bo nič hudega. Gospod Gregor, ki ni bil slab človek in je brez dvoma razumel, kako in kaj, je bil položil na nosila skrbno povezano škatlo. V njej je bil vlak.

Dobri ljudje bodo poskrbeli, da dobi Ivica spet službo. (Poslovenil N. K.)

Nič ni tako skritega...

1. Stric Janez je po kosilu malo zadremal. Njegova nečakinja Rezika je bila zmenjena s prijateljico za sprehod ob 2.30. Pavel, njen brat, pa je imel namen napraviti majhen izlet z avtomobilom. Preden se je Rezika poslovila, je bratu naročila, naj ne pozabi strica opozoriti, da bo ob 3.15 poskusni letalski alarm.
2. Nekaj kasneje je policijski nadzornik Petrič hitel skozi vrt proti zaklonišču strica Janeza. Takoj za njim je tudi pridrvel policijski zdravnik dr. Novak, ki je bil dober prijatelj strica Janeza in ga imel že več let v zdravniški oskrbi. Stric Janez je ležal na tleh v zaklonišču. »Ni nobene pomoči,« je dejal dr. Novak, »mrtev je.«
3. Nesla sta truplo iz zaklonišča. »Imel je hudo razširjeno srčno arterijo, ki bi lahko počila vsak hip,« je med potjo razlagal dr. Novak. »Nenadni zvok siren ga je gotovo prestrašil in ko je hitel proti zaklonišču, se je še bolj razburil, tako da mu je tamkaj žila počila.«

4. Nečak Pavel je bil ves zbezan. »Kako neznansko hudo mi je, da sem jaz kriv nesreče, ker sem pozabil strica opozoriti na letalski alarm, kakor mi je sestra naročila. Ko je sirena zatulila, sem ravno bil v svoji sobi in se preoblačil. Videl sem strica, kako je tekkel proti zaklonišču in v roki stiskal plinsko masko.«

Dr. Novaku se je Pavel zelo smilil. Petrič pa je nekaj časa molčal, nato se je obrnil do Pavla in mu kratko napovedal aretacijo.

**Ali je imel detektiv Petrič prav?
Kaj je potrdilo njegov sum?**

Reševalcem, ki bodo to kriminalno uganko pravilno rešili in rešitev z dokazom podprli, bo žreb poklonil tri polnina peresa. Rešitve pošljite do 15. februarja 1942 na: Uredništvo »OJISKA« (Uganka), Ljubljana, Kopitarjeva ulica številka 6. — Glede rešitve kriminalne uganke v 7.-8. tor 9.-10. številki glej stran 321.

Temni in tajinstveni srednji vek je poznal mnogo rastlinskih in drugih strupov, ki jih mi ne poznamo nič več. Saj je vsa zgodovina tega veka prepletena z raznimi zahrbtnimi umori in zastrupitvami. Navadno so se strupov posluževali slabotnejši nasprotniki ali pa oni, ki so se hoteli na miren način znebiti tekmeča.

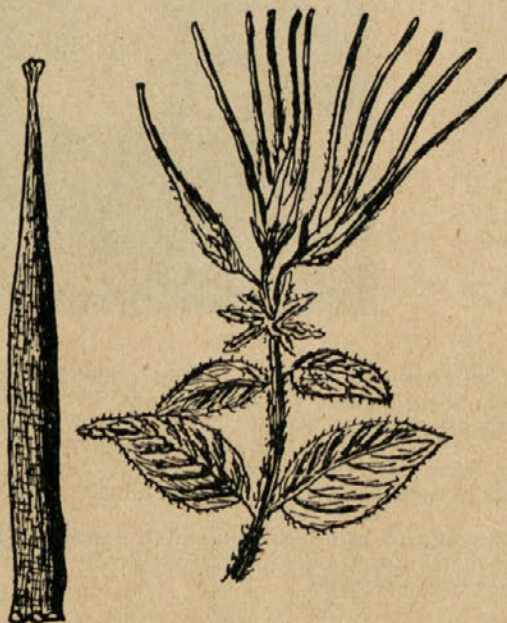
Rastlinske strupe so poznali že stari narodi. Egipčani so izdelovali čudovite kapljice, ki so bile tako strupene, da je zadostoval že miligram tega strupa za smrt. Z njim so zastrupljevali jedi, pijače in razne predmete, s katerimi je prišla žrtev v dotiko.

Tudi belci so poznali in uporabljali precej strupov, saj beremo v zgodovini, da se je Odisej peljal v Esiro po moralne sokove. Tudi Plinij mlajši piše v svoji knjigi o grehotah in podlosti človeka, ki pomaka svoje orožje v strupe.

Najzahrbtnejši rodovi glede zastrupljanja so gotovo razna malajska in avstralska plemena. Pa tudi zamorci in Indijci so poznali celo vrsto strupenih rastlin, iz katerih so pridelovali tako hude strupe, da je že malenkost zadostovala za smrt. Večine teh strupov ne poznamo več, oziroma poznamo rastline, a način pridelovanja je ostal nepojasnen.

Zanimivo je, da je te strupe, ki so nekdanj služili le uničevanju človeka, moderna zdravniška znanost obrnila v prid človeštvu. Danes jih uporabljajo kot blažilna sredstva pri hudih bolečinah in za delna omrtvičenja pri operacijah.

Doslej poznamo okoli 30 rastlin, ki so tako strupene, da zadostuje le miligram strupa, ki je v njih, za smrt odraslega človeka, seveda je manj strupenih rastlin še mnogo več.

Strophanthus hispidus

V vzhodni Afriki poznajo ondotni domačini hudo strupeno, nam še neznano rastlino, ki jo imenujejo tom-tomb. Iz nje pridobljen strup je smrten. Puščice, ki so namočene v tom-tomb strupu, umore žival v nekaj sekundah. Zanimivo pa je, da te živali pojedjo domačini, ne da bi se jim kaj zgodilo.

Če so si vzhodnoafriški rodovi v vojni, tedaj zastrupljajo svoje orožje v drugem strupu, ki nasprotnika

samo omami. Po končani bitki pobere zmagovalec omrtvičene nasprotnike, jih zasužnji ali pa poje.

Malajci so znani zastrupljevalci. Svoje nekoliko krajše in lahke strelice streljajo z bambusovimi cevkami na ta način, da pihnejo vanje. Zastrupe jih navadno s strupom, ki ga pridobivajo iz semen rastline *Strychnos Nux vomica*. Malajci imenujejo ta strup: knežji strup — tjetek upesradša. Ta rastlina vsebuje v semenih, skorji in lesu do 60% strihnina in brucina. Zanimivo je, da raste ista rastlina tudi v Ameriki, le da tu ne vsebuje niti najmanjše količine strihnina. Tudi

Strychnos nux vomica

sodna oblast se je na Javi dolgo časa posluževala tega strupa. Na smrt obsojene so morili z nožem, namočenim v tjetek upesradša. Seveda so poznali Malajci še mnogo strupov, ki so povzročali opekline, grozne rane, omrtvičenje itd. Primešavali so jim strupe kač, gosenic, hroščev, muh in drugih strupenih živali.

V isto družino kot knežji strup spada tudi severno ameriška rastlina *Strychnos toxifera*. Indijanci zastrupljajo svoje strelice s to rastlino, ki vsebuje strupe curarin, curin, prototurin in protocuridin. Vse skupaj pa imenujemo kurare. Indijanci naberejo skorje teh rastlin, jih razrežejo in namakajo. Nato tekočino previdno odcede in nad ognjem zgoste. Zanimivo je, da je od priprave odvisno, kako dolgo naj obdrži strup svojo moč. Pri preiskovanju 100 let starega kurare strupa se je leta 1912 zastrupil z njim znani angleški kemik in zdravnik. Drugi kurare strup pa obdrži svojo moč le 14 dni. Zdravniki so tudi ugotovili, da ozdravijo s strihninom zastrupljeni ljudje, če dobe zadostno količino kurare. V medicini služi strup kurare tudi proti besnosti, krčem, epilepsiji itd.

Ob Njansa jezeru v Afriki raste ovijalka strofantus (*strophanthus hispidus*), ki ima zelo strupene plodove. Ob času zorenja se nabira v semenih hud strup glikosid strophanthin in kombe kislina. Domačini naberejo zrele semenske glavice, jih razrežejo in prineso čarovniku ali poglavarju. Ta nabere še nekaj drugih strupenih rastlin, za katere ve le on sam, in se skriva v gozdu. Tu skuha strup. Ko je strup gotov, mu doda več rastlinskih maščob, da postane lepljiv. V tako pripravljen strup namakajo domačini puščice in kopja.

Na svojem potovanju je Anglež Levingston prišel tudi v dotiko z ondotnimi domačini. Po dolgem molenovanju se mu je posrečilo dobiti nekaj zdrobljenih semen strofantusa, ki jih je shranil v torbo, kjer je

imel toaletne potrebščine. Levingstonov spremljevalec pa se je ravno tedaj močno prehladil in je dobil vročino. Pri jutranji toaleti je omenil Levingstonu, da je bila njegova ščetka za zobe silno grenka, tako da si je moral usta izprati. Pri preiskavi sta ugotovila, da se je morala malenkost semen stresti in priti v dotiko s ščetko. Učinek ni izostal. Vročina je pri spremljevalcu padla, žila, ki mu je prej burno utripala, se je kmalu umirila in bil je zdrav. Strophanthin deluje namreč v majhnih množinah blažilno na srce in se rabi sedaj pri marsikateri srčni bolezni.

Rod Somalov pa pozna še močnejši strup. Izdelujejo ga iz korenin močvirske rastline oubejn. (Antoxanthus Oubain?). Ko je raziskovalec Levin prišel k Somalom, je poznalo ta strup le še malo ljudi. Vendar se mu je posrečilo izvedeti skrivnost pridelovanja. Domačin, ki pozna način pridelovanja, se skriva v neprodirno goščo, kjer nabere to rastlino, jo razreže na manjše dele in skuha v gosto kašo. Nato rastlino odcedi, soku pa doda raznih rastlinskih smol, olj in balzamov, da postane gost tekoč. Ko je strup skuhan, ga preizkusi. V ta namen se vreže v prst in drži strup pod curkom krvi. Ako se

kri prične tako strjevati, da zastaja, je strup dober in pravilno pripravljen. Strup oubainin deluje s tako naglico na srce, da ga že malenkostna količina v nekaj sekundah ustavi.

Strup kurare ima tudi čudovito lastnost, da omoti v najkrajšem času motorične živce, ki služijo premikanju. Prebavila in izločila pa prenese ta strup brez zlih posledic. Zaradi tega ga zdravniška veda večkrat uporablja za delno omrtvičenje.

Silno močan strup antiarin pridobivajo iz drevesa ančarovca. Tudi tega uporabljajo za zastrupljanje orožja. Ze miligram tega strupa učinkuje smrtno.

V naši ožji domovini imamo precej več ali manj strupenih rastlin. Naj jih naštejemo le nekaj. Norica ali volčja jagoda (paris quadrifolia), ki vsebuje strup paristiphin, dalje volčja črešnja (atropa belladonna), ki ima veliko strupenih alkaloidov (hyosciamin, atropin, belladonin, apoatropin in scopolamin). Nekateri od njih (atropin) razširjajo očesno zenico in je zato priljubljeno, a škodljivo sredstvo za nežni spol, ki hoče dobiti »globok« pogled. Tudi črni zobnik in kristavec vsebujeta iste alkaloidne ter sta prav tako strupena.

ČUDEN DOČUDEN

Zorko Simčič

»Nikar me še ti ne draži!« je rohnol gospod Svetlin nad ženo, ki ga je skušala pomiriti.

»Takšna svinjarija! Človek ne bi nikdar kaj takega pričakoval! In to od Ferija, ki sem ga imel za enega najzvestejših kolegov. Nezaslišano!«

Gospod Svetlin je razburjeno hodil po svoji sobi. S koraki je meril sobo, ki je bila, kakor so pač sobe bogatih ljudi, zelo razkošna. V sredini je bila miza z nekaj stoli, okrog in okrog od stenah pa so slonele omare, napolnjene s krasno vezanimi knjigami. Gospod Svetlin je imel strastno veselje do knjig in njegova knjižnica je bila ena najlepših in najbolj urejenih v mestu.

Tega jutra je torej hodil z velikimi koraki po sobi. Zdaj pa zdaj si je z roko popravil lase, potem pa nerazumljivo mrmral.

»... in to meni, ki sem ... ni govoriti o tej stvari ...« in v roki je zmečkal pismo, ki ga je zjutraj sprejel po pošti.

»Pri vseh menicah, ki sem jih kdaj podpisal ... tožil ga bom!« Vrgel je zmečkano pismo na tla. Najstarejši sin, ki je ravno v tistem hipu vstopil, ni niti vprašal za vzrok očetovega razburjenja, ampak je pobral papir, ga zravnal in prebral v naglici napisane besede:

»Ivan! Idiot!

Feri.«

Obrnil je papir. Na drugi strani ničesar.

»No, sedaj pa imaš svojega Ferija! Saj sem že od začetka vedel, kakšen človek je to!« je sin dejal očetu.

»Tiho, fant! Ti govoriš samo kot njegov tekmeč pri gospodični Perkovi! Toda to je nekaj ...« stisnil se pesti in stegnil vrat, »jaz ... jaz mu bom že pokazal!«

In kakor da bi se sedaj spomnil na nekaj novega, je planil k telefonu, kazalec pa mu je drsel po telefonskem imeniku do črke F.

»F ... F ... F ... Fer ... 25865!« Dvignil je slušalko in hitro zavrtel številke.

»Halo! Tu Svetlin! Slišite vi ... vi cigan! Bom vam že pokazal! Med nama je vse pretrgano, da veste! Vi ste čisto navaden cigan, ali dobro slišite ... ciiigan! In tožil vas bom zaradi razžaljenja časti, slišite? Tooožil! Ste razumeli? Kaj, sedaj bi se še radi izgovarjali? Boste že še kaj doživeli! Pri vseh menicah ... kaj ... kako pravite ...

ne razumem ... kako ... ka ... a ... a tako! Pomota, oprostite, pardon ... prosim!«

Skoraj vrgel je slušalko na vilice, se besno ozrl na sina in ženo, si popravil ovratnik in znova pogledal na telefonski imenik.

»F ... Fe ... Feri! Hudirja, ključavničarsko delavnico sem klical! A tu ... Feri Bob, advokat ... 00183!«

»Halo! Kdo tam, prosim?« je začel bolj previdno. »Tu Ivan, da ... seveda ... debeli Ivan! Kje je Feri? ... Kaj? ... Odpotoval?« in zagnal je slušalko po mizi.

V pisarni skrivne policije je vse živo. Vse polno miz in za njimi mladi ljudje, zaposleni z delom. Tajnik pregleduje dospeljo pošto. Sredi dela zabrni telefon. S finim gibom dvigne tajnik slušalko.

»Halo! Tu policijski ... kdo? Zelen? Takoj!«

Tajnik se obrne k neki mizi, kjer sedi še čisto mlad detektiv. »Zelen! Šef želi z vami govoriti!«

Mladenič vstane, pospravi po mizi razmetane papirje in odhiti iz sobe.

»Torej Zelen! Neko delo imam za vas!« je dejal šef, ne da bi se obrnil.

»Na razpolago ...«

»Gre za zadevo Svetlin — Feri! Vam je znana?« Šef ni niti počakal, da bi Zelen odgovoril, ampak se je obrnil k mladeniču in nadaljeval.

»Odhitite za Ferijem! V 48 urah naj bo tu!«

»Razumem!«

»Nadaljnja navodila dobite v sobi 8.«

»Kdaj odpotujem?« je vprašal Zelen že pri vratih.

»Želel bi ...« šef je izvlekel žepno uro, »... da odpotujete ob 16.04. Še dobre pol ure imate časa!«

V sivem površniku, z mehkim elegantnim klobukom na glavi je sedel Zelen v čakalnici in čakal na vlak. Včasih je zaprl oči, kakor da bi premišljeval, nato pa si je zopet ogledoval lepake na zidu in opazoval novodošle potnike.

Prav za prav mu je bilo hudo iti za Ferijem. Bila sta si namreč dobra prijatelja še izza šolskih klopi. Ves do godek med Svetlinom in njim se mu je zdel čuden. Saj je bil Feri z debelim Ivanom vedno v najiskrenejših odnošajih ...

»Naprejš!« je s krepkim glasom zaklical šef in se ozrl na prišleca Zelena.

»Dejal sem vam, da bi že odpotovali!« je dejal z začudenim glasom, ki pa je že prehajal v strogi ton.

»Vem, gospod šef! Toda važna misel mi je prekrizala račune. Nekaj bi še rad storil v mestu, preden bi odšel.«

»Je zelo važno?«

»Važno je! Imam namreč dobro idejo!«

Šef, ki ni ljubil idej, zlasti če jih je imel kdo drugi, mu je prikimal.

Zelen je močno trkal po vratih. Nihče se mu ni oglasil. Znova je potrkal. Nič. Pač pa so se odprla sosednja vrata in gospa, ki se je prikazala med vrati, mu je pojasnila, da gospoda ni doma.

»Vem! Toda služkinja?«

»Je tudi danes odpotovala k staršem. Dva dni je ne bo nazaj!«

Zelen se je naslonil na vrata in požiral sline. Nato je dvakrat pomežiknil z obema očesoma, kakor vedno kadar je bil v zadregi.

Potem se je hitro spustil z dvigalom v pritličje.

Uro zatem sta že bila s slugom dogovorjena. Jaka je izbiral med svedri in vitrihi, ki jih je imel v škatli. Z žarečimi očmi jih je pregledoval.

»Nisem si mislil, da jih bom še kdaj uporabljal, gospod Zelen!«

Zelen se je nasmehnil in odprl vrata ...

Kmalu sta bila v veži Ferijeve hiše. Počasi sta se vzpenjala po stopnicah. Pred stanovanjskimi vrati sta se ustavila. Zelen je pomignil slugi. Jaka se je podjetno nasmejalo in se spravil nad ključavnico. Pogledal jo je, pobrskal med vitrihi in s strokovnim pogledom izbral že ves rjav kos železa.

Pod lahkim pritiskom so se vrata odprla.

Tiho sta vstopila in za seboj zaprla vrata. Zelen, ki mu je bilo stanovanje znano, se je hitro znašel. Vžgal je žepno svetilko. Nato je spustil vse zavese in prižgal električno luč.

Ogledoval si je mize in fotelje. Sluga se je medtem udobno zleknil na divan in si ogledoval revije.

Zelen je preiskoval pisma. Brskal je med časopisi, in če je našel kakšno dopisnico ali pismo, ga je prečital.

»Sicer to ni lepo,« je brundal, »ampak ...«

Zdaj pa zdaj je moral Jaka zapustiti svoj udobni prostor in pokazati svojo spretnost na kakem zabojčku. Jaka je bil v mladih letih vlomilec velikega obsega. Največje blagajne je odpiral kakor konzervne škatle. Nekoč so ga pa dobili in pošteno zašili. Pozneje se je spametoval in vstopil pri Zelenu v službo. Zelen je kar gledal, kakó so se vdajali debeli pokrovi pod Jakovimi rokami.

»No, vidite, gospod!« je dejal sluga, »ali ni skoraj greh, da se človek odreče tako lepemu poklicu?«

Zelen ga je za šalo krenil po pleši in iskal dalje.

Kazalec na uri se je že pomikal preko polnoči. Bilo je pol enih, ko je Zelen planil iz druge sobe in klical Jaku:

»Heurekaaaa ...!«

»Kaj pa je?« ga je vprašal sluga.

»Evo ga!« je mahal Zelen s pismom v roki. Kakor da ne bi verjel svojim očem, je še enkrat preletel pismo.

Dragi Feril

»Najprej Te obveščam, da stava še teče. Stava za petdeset stotakov! Prosim Te, pojdi k profesorju Bajdu. Njegovo mnenje bo obveljalo ... »... ker sem zvedel, da si zelo zaposlen, mi kar telefonično sporoči o stavi, ali me pa ob prvi priliki bodisi ustno ali pismeno obvestiš!«
Tvoj Ivan.«

Še istega dne, pozno dopoldne, je nekdo potrkal na vrata Svetlinove pisarne. Ne da bi čakal dovoljenja je prišlec vstopil.

»Prihajam v zadevi gospoda Ferija.« In Zelen se je zleknil na mehek naslonjač, ne da bi mu ga kdo ponudil.

Ko si je bankir Svetlin opomogel od prvega strahu in začudenja, je odložil pero in vprašal, kako stvar napreduje. Ali so Ferija že prijeli?«

»Menim, da se je stvar že pojasnila,« je odvrnil Zelen kot da ne bi zadnjega vprašanja slišal.

»Ali so Ferija že dobili?« je spet vprašal bankir.

»Ne! Ga sploh niso šli iskat!« je kratko odvrnil Zelen.

»Kaj? Niso šli za njim?« je vkliknil Svetlin in v razburjenju vstal od mize.

»Prosim, sedite! In odgovarjajte na vprašanja!«

Svetlin je sedel.

»Vi imate lepo knjižnico?«

»Da, toda kaj ima to ...?«

»Tiho, mirno! Prav letos ste pričeli izpopolnjevati zbirke, kaj ne?«

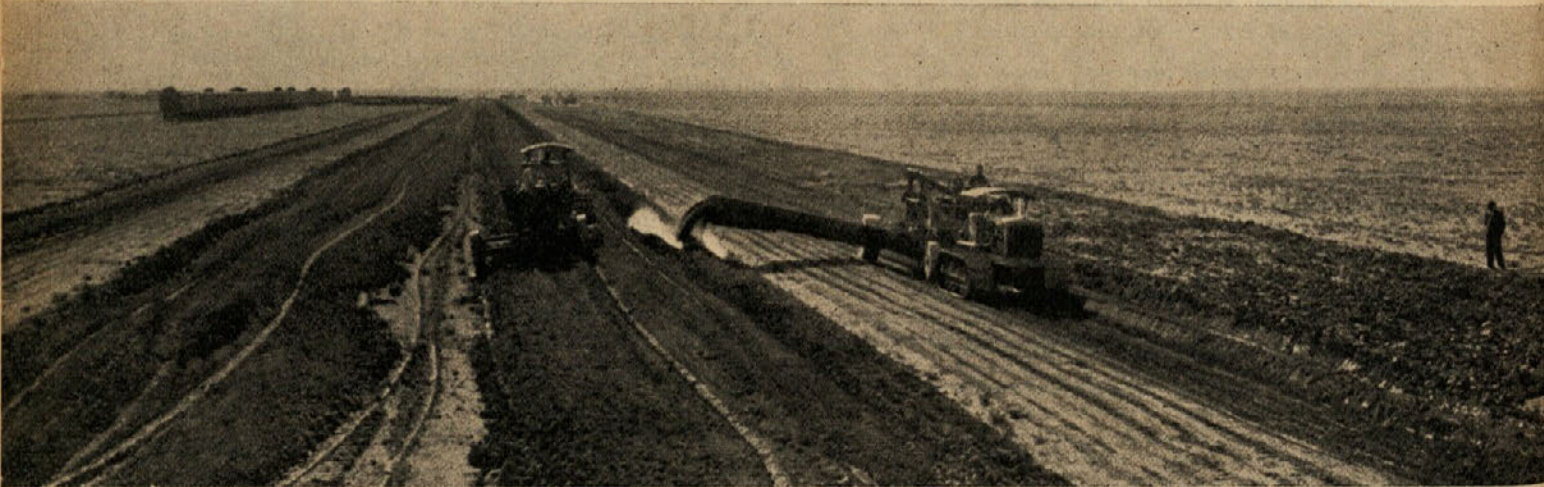
»Toda, prosim! Kako vi to veste?«

»Vi ste bili,« je Svetlin mirno nadaljeval, »nekega dne, približno pred mesecem dni v kavarni 'Albion' — s Ferijem. Prerekala sta se o neki knjigi in celo stavila 50 stotakov. Pisali ste mu nekoč pozneje, naj vpraša profesorja Bajda za mnenje, katera knjiga bi bolj spadala v knjižnico, ali original knjige 'Bratje Karamazovi', ali Dostojevskega ...«

»... — Idiot —!« je dahnil Svetlin počasi predse. Potem je planil s stola in se pričel krohotati.

Ko se je Feri čez nekaj dni vrnil, je našel na mizi ček za petdeset stotakov.

Zadeva se ni končala, kakor je Svetlin prerokoval, pred sodiščem, ampak na terasi kavarne 'Albion', pri dveh penečih se vrčkah piva ...

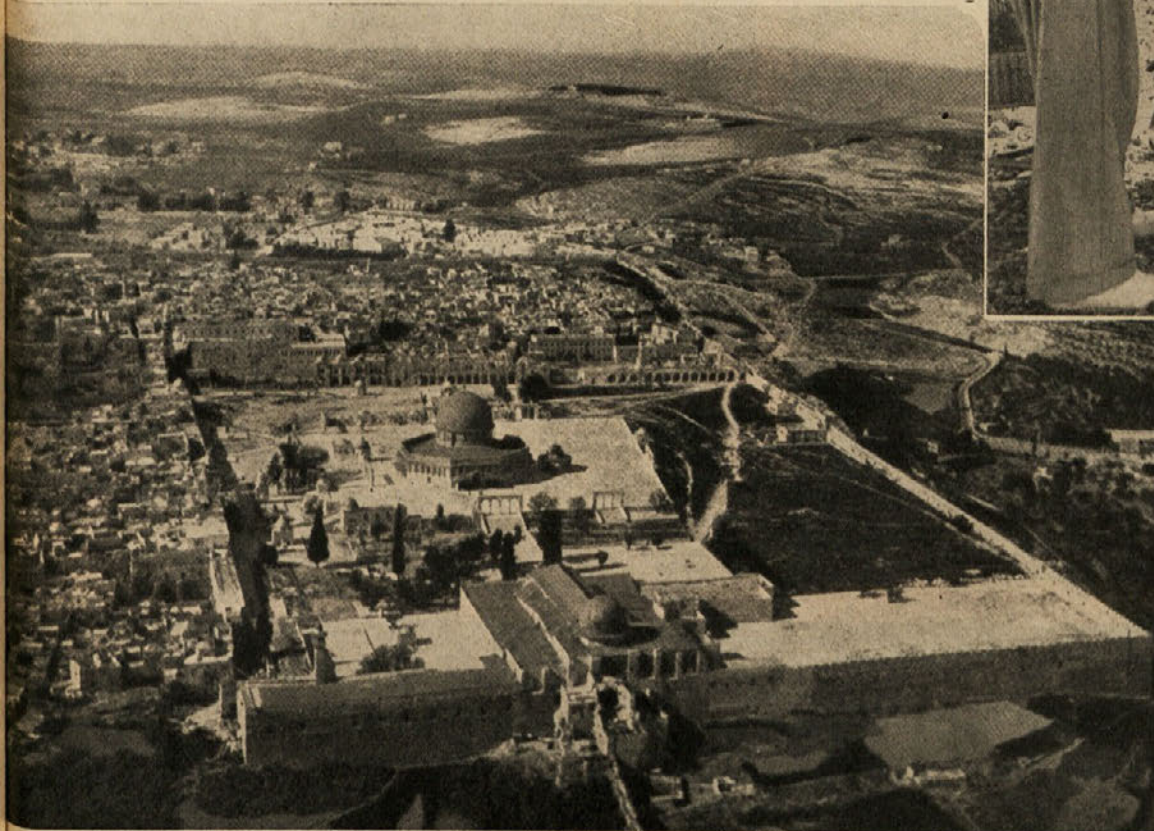
Po mehkih iraških tleh, nekdanji svetopisemski Mezopotamiji in Babiloniji, pripravljajo z najbolj sodobnimi stroji pot za nove tirnice

Sveti kraji v novem času

Prečudna je usoda dežele božjega rojstva, čudna tudi preteklost sosednih ozemelj, po katerih so nekoč stopale trudne noge svetopisemskih očakov: ni ga kosa naše raztrgane oble z bolj krvavo zgodovino človeških zablod, sporov in strasti — prav kakor bi bilo posebno božje prekletstvo nad njim.

Po vsem Bliznjem vzhodu, od Sredozemskih vodá pa do perzijske zajede, so nekdanj dirjale armade Aleksandra Velikega, Avgusta Cezarja, Kirove, Ksenofontove, Kserksove, Saracenov in so se motale ubite trume križarjev. In v teh krajih je prišlo do križanja Boga, njegovega vstajenja in vnebohoda.

Vsa ta edinstvena zgodovina, v kateri se do neke mere zrcali borba vsega člove-

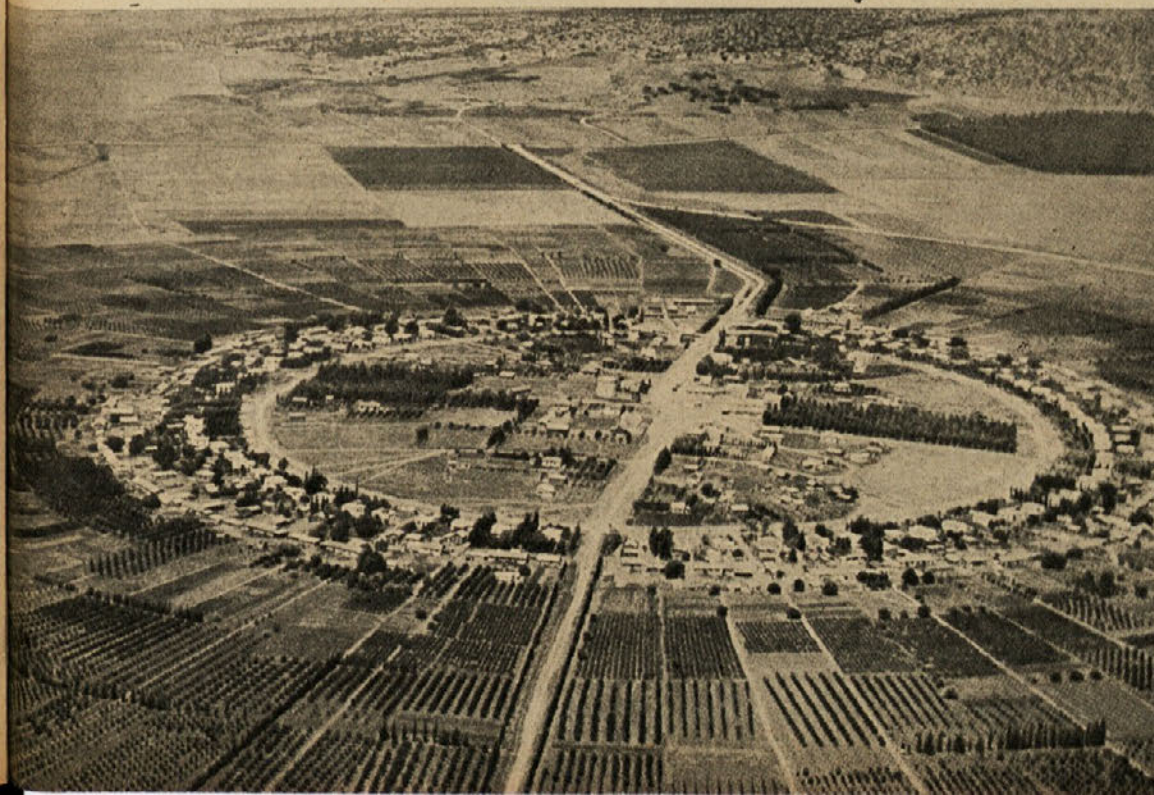
štva, je v Palestini, Siriji, Iraku in Iranu zapustila neizbrisne sledi. Staro lice teh svetih krajev se je sicer močno spremenilo, spremenil pa se ni človeški pohlep po oblasti nad njimi, utešena ni tujčeva žejá po — njihovem petroleju. Prav zaradi tega sedanji pravi domači lastniki ne pridejo do miru, od tod nepomirljiva borba arabskih in perzijskih plemen proti spletkarskemu nenasitnemu tujcu.

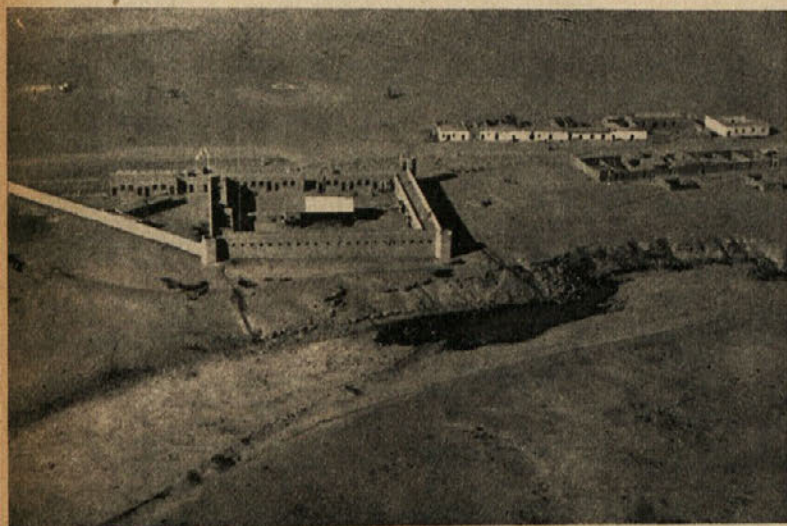
V podobah, razvrščenih na treh straneh, jih je gotovo kaj, ki bodo zbudili zanimanje naših bralcev, saj jim priklíčejo v spomin stare, svete kraje, tako drage posebno zaradi velikih božjih dogodkov, ko sta se srečala nebo in zemlja...

Zgoraj: Veliki sodnik in razlagalec mohamedanskega zakona, Haj Amin Al-Huseini, jeruzalemski mufti, pobornik arabskih zahtev v Palestini, kjer bi si Judje radi zgradili košat dom z britsko pomočjo.

V sredi: Današnji Jeruzalem, ki so mu stari zidovi pretesni. — cela vrsta novih stavb je zrastle po okoliških hribočkah. V sredi, obdana z velikim, starodavnim zidom, stoji Omarjeva mlinica, prav na mestu, kjer se je nekdanj dvigalo Salomonovo svetišče. Jeruzalem, prestolnica Palestine, je po mandatu bivše Zveze narodov pod angleško oblastjo.

Spodaj: Judovska naselbina Nahalal. Z bogastvom, ki so ga prinesli zlasti iz Poljske in Nemčije, so judovski priseljenci prentali revne in zapuščene Arabee, ter pokupili kos za kosom plodne zemlje in si uredili velikanske pomarančne, limonove in oljčne nasade, kakor jih vidimo tu okrog naselbine Nahalal, v palestinskem Emek Jezreclu. Angleži so dopustili, da se je na arabsko zemljo naselilo deslet okrog 425.000 Judov. Ko so Arabci spregledali zahrbtno nevarnost, so Judom in Angležem napovedali hud boj.

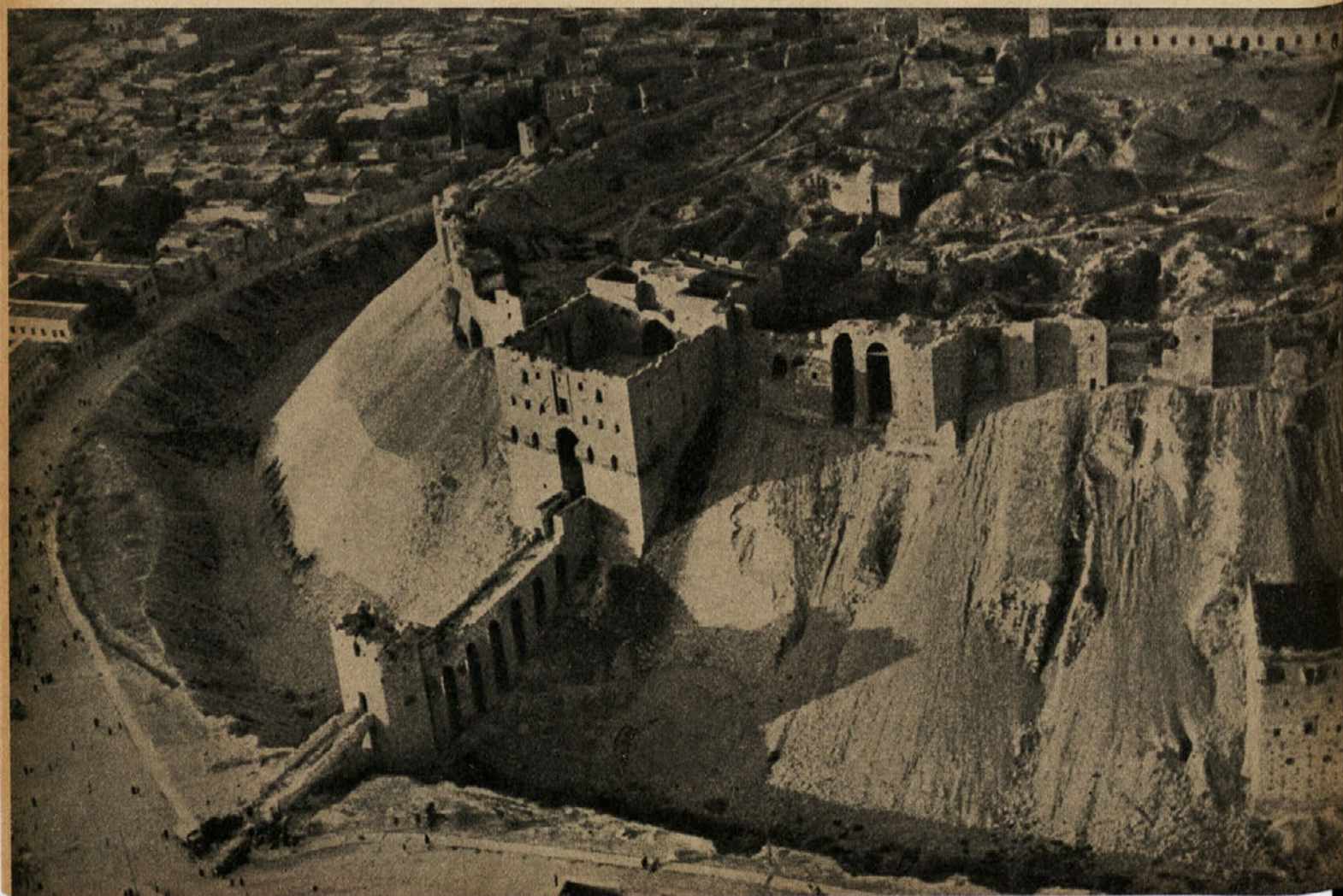

Po poti, kjer se je nekoč pomikala Abrahamova karavana, prašlje zdaj avtomobili iz Damaska v Bagdad. Tudi Aleksander Veliki je korakal tod.

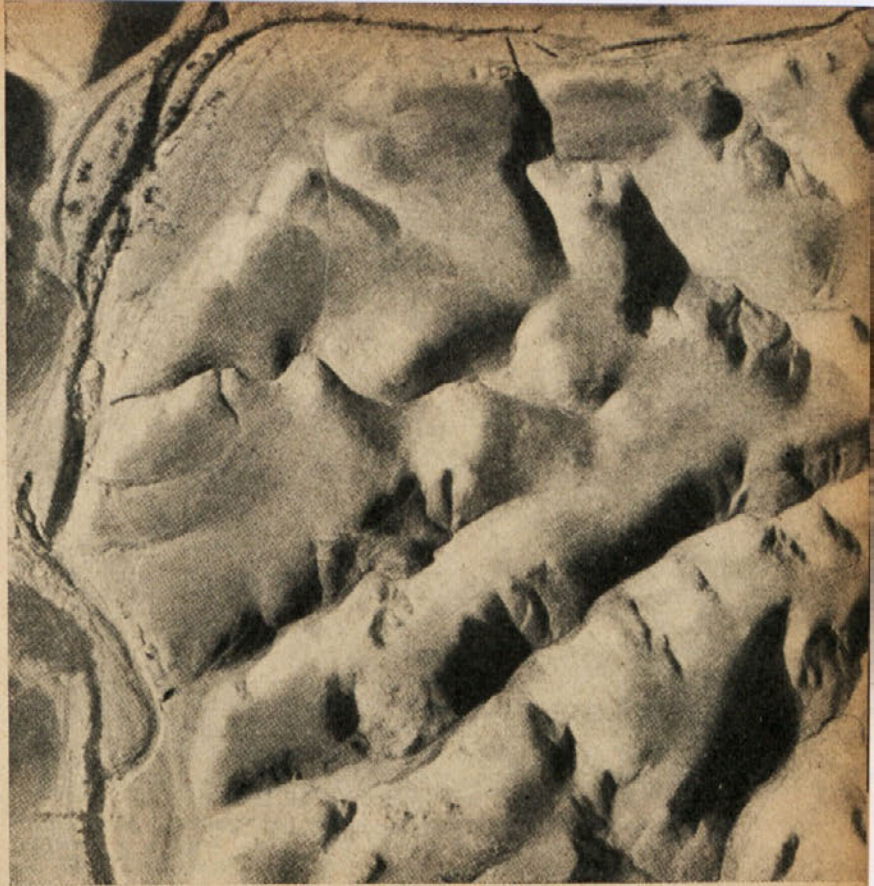
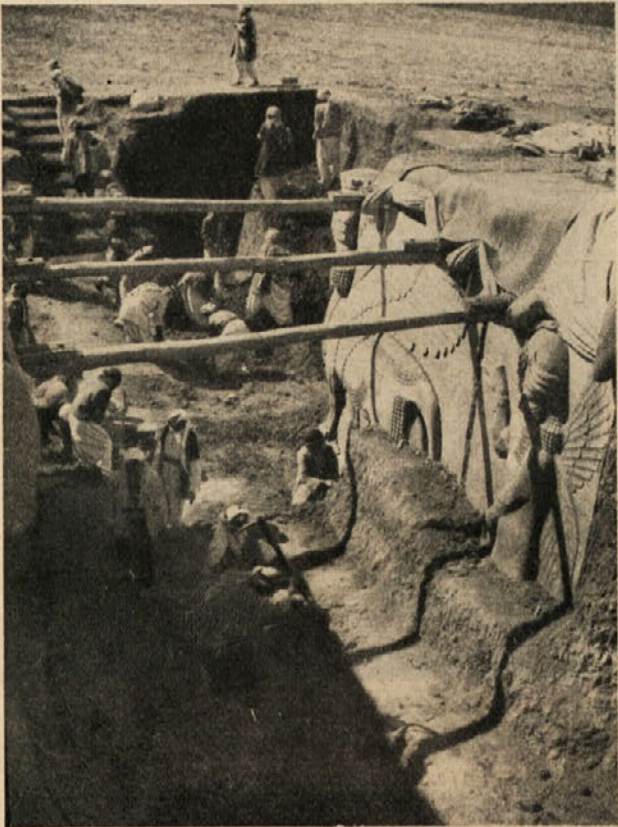
Rutba, znamenito zavetje na dolgi in nevarni puščavski poti iz Damaska v Bagdad.

Podoba kaže iraškega delavca v Kirkuku, znanem petrolejskem ležišču, ki se ubada ob veliki kroglasti shrambi petroleja. Okrogla je zato, da bi olje zaradi hude puščavske vročine preveč ne izhlapevalo.

Aleppo, starodavna sirijska trdnjava, ki so jo v zgodovini premnogi sovražniki zaman naskakovali. Kljubovala je tudi križarjem.

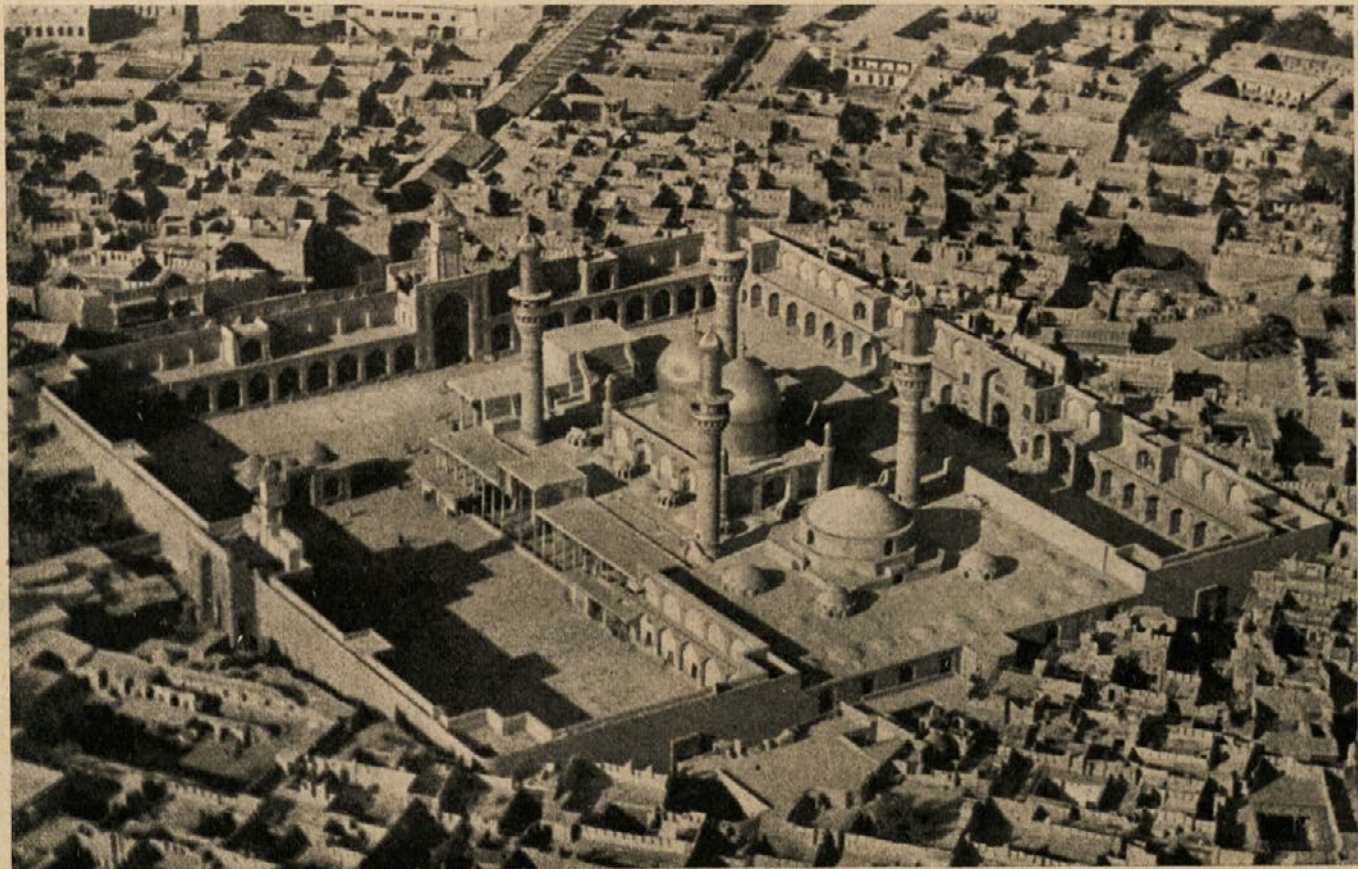

Tu so pod iraškimi peskom našli slovitne izkopanine: asirski kralj Sargon II. je tod zgradil svojo palačo. Skrbno odgrebajo prst, kjer so našli asirskega krilatega bika. Blizu Ninive so odkrili plošče, ki v klinastih pismenkah pripovedujejo o vesoljnem potopu skoraj do besede tako, kakor zgodbo poznamo iz starega zakona.

To grbasto izlizano ozemlje je Irak, kakor ga vidi letalčevo oko. Tanke črte so izhojene starodavne karavanske poti. Pred sto leti so se tu razširjali ogromni gozdovi, tako da Noe ni bil v zadregi za les, ko je gradil svojo barko.

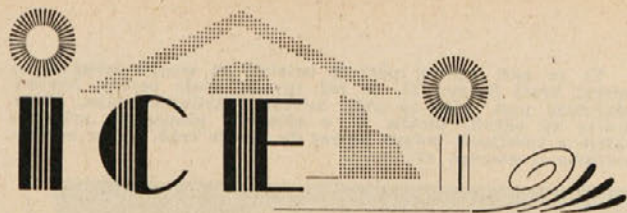
Al Kadhimain blizu Bagdada je eno najsvetejših mohamedanskih središč v Iraku. V sredi je molitnica z zlatima kupolama. Tisoči romarjev hodijo sèm molit, Noben kristijan ne sme vstopiti. Fotografski aparati so prepovedani, naj bodo v rokah kristjana ali mohamedanca.

Naše stare hišne

Niko Kuret

JASLICE

Navada postavljanja jaslic je v našem narodu trdno ukoreninjena. V njej sta tekmovala kmet in meščan. Prve hišne jaslice dobimo (ne pred letom 1700) sploh po meščanskih domovih in šele razmah baroka je odprl jaslicam vrata tudi na kmete.

Lepe kmečke jaslice so danes na Slovenskem redkost, ki jo dobiš samo še v odmaknjenih predelih. Neodpustljiv greh so zagrešili tisti, ki so pustili, da so čudoviti primerki starinskih, doma izdelanih hišnih jaslic po kmetih razpadli in izginili, namesto da bi jih bili rešili za naše javne zbirke. Po kmetih so se zato razlezli ničvredni tovarniški izdelki tujega izvora.

Po nekaterih naših meščanskih družinah pa še hranijo dragocene starinske hišne jaslice, ki jih zvesto postavljajo za vsak božič. Žal, so vse te jaslice bolj malo znane. Priložnostno sem izvedel zdaj za ene, zdaj za druge. Prav gotovo jih je še dosti.

Meščanske hišne jaslice se lahko predvsem postavijo z raznolikostjo v obliki, ki je pri kmečkih jaslicah ni bilo. Kmečke jaslice so sicer silno bogate z različnimi umetnijami (številni gibljivi in premikajoči se deli), so pa glede oblike več ali manj vezane na kot in na hrib (ali »hribec«, »hribček«). Ne tako meščanske hišne jaslice. Najstarejše naše hišne jaslice kažejo neposredne zveze naših starih meščanskih družin z različnimi samostani, ki so izdelovali slovite omarične jaslice. Nadalje dobimo prosto postavljene jaslice s plastičnimi figurami iz lesa ali s ploskimi, na deščice naslikanimi in nato izžaganimi figurami (kulisne jaslice). V poznem baroku pa se pojavijo še papirnate jaslice. Vse te različne oblike jaslic se mi je posrečilo najti v sami Ljubljani pri sorazmerno majhnem številu družin.

Nastanek omaričnih jaslic postavljajo zgodovinarji jaslic že v 15. stoletje. Izdelovale so jih redovnice, ki so se okorištile z novo umetnostjo modeliranja z voskom (imenovali so jo bosiranje, nem. bossieren, franc. bossier). Figure, ki so jih redovnice postavljale v take jaslice, so bile namreč voščene. Spretno in potrpežljive nunške roke so oblačile te figurice z oblekami iz izbranega blaga, okrašenimi z dragocenimi čipkami in zlahnim okrasjem. Figure so bile trdno nameščene v omarici. Draperija (»hlevček«, pokrajina) je

Izrezek iz omaričnih jaslic iz l. 1714. Podobe iz papirja, oblečene v svilo. (Last ing. arch. S. Kregarja.)

Klečeči pastir. Iz omaričnih jaslic iz leta 1714. Podobe iz papirja, obleka svilena. (Last ing. arch. S. Kregarja.)

iz papirja, prevlečenega s klejem iz posipanega s peskom in steklenim prahom. Videz narave povzdigujejo drobne umetne cvetlice, umetne ali spretno posušene rastline in celo ptice. Včasih so nalepljene na »skalovje« manjše papirnate hišice, plotovi, drevesa. Obe stranski steni in strop se stikajo perspektivno in so navadno pozlačeni. Prednjo steno tvori steklo.

Primer takih nunskih omaričnih jaslic ima v Ljubljani gospa Serafina Golieva. Baje so izdelek ljubljanskega uršulinskega samostana. V »hlevčku«, čigar zadnja »zidana« stena (z na papir naslikanimi kvadri) sega nekako do polovice omarične višine, klečita voščeni figuri Marije in Jožefa, na slamnatem ležišču pa leži božje

Jaslična skupina iz 17. ali 18. stoletja. Leseni kipi poslikani, Jezušček voščen. (Last ge. S. Golieva.)

Sveti Trije kralji iz plastičnih lesenih jaslíc.
(Last ge. S. Golieva.)

Dete, tesno v plenice povito in na lep čipkast prtiček položeno. Ta način predstavljanja Jezuščka (v nemških alpskih jaslích nazvan »Fatschenkind«) sega že v 9. stoletje in šele poznejši barok uvede bosiranega Jezuščka z razprostrtimi ročicami. Nad hlevčkom plava ljubek angelček z napisom »Gloria in excelsis Deo«. Okrog in okrog je vse okrašeno z umetnim cvetjem in posušenimi rastlinskimi listi, ki se med njimi spreletavajo drobni ptički. K jaslični skupini sta morda spadali tudi obe ovčici, papirnate pastirčke so prilepili dosti pozneje in ne spadajo zraven.

Vse bolj bogate, dasi gotovo novejšje, pa so izrazite baročne omarične jaslice iz leta 1714, ki so last inž. arch. Simona Kregarja. Voščene figure so razmeroma velike, zato v omari ni dopuščajo velikih in številnih skupin. V teh omaričnih jaslich pa imamo papirnate figure, oblečene v svilo. Sredi omarice stoji lesen hlevček s streho in oknom, za katerim je vdeleno v zadnjo steno majhno ogledalce. Od hlevčka do sprednjega desnega in levega vogala je postavljen papirnat plot. Za njim pa je pritrjeno na vsaki strani podolgovato ogledalce. Na nasprotni strani vsakega plotu je namreč naslikana panorama pokrajine, ki nato odseva v zrcalcih. Nad hlevčkom in obema zrcalcema se dviga skalovito hribovje, izdelano iz papirja, pomazanega s klejem in posipanega s temnorjavim prahom. Na njem je nalepljeno na vrhu mesto Betlehem z obzidjem, tu pa tam kakšna posamezna cerkva ali hišica ali drevo ali plot, videti je majhne postave pastirjev in kmetic, ki nosijo razne tovore na glavi ali na hrbtu. Vse to je naslikano na papir in v obrisih izrezano. Sedem večjih figur v hlevčku in okoli njega pa je, kakor rečeno, skrbno oblečenih. Obrazi teh figur so nam znani z ne-

Izrezek iz uršulinskih omaričnih jaslíc. Podobe voščene, papirnati pastirci so poznejši dodatek. (Last ge. S. Golieva.)

štetih baročnih slik. Jožef z rahlim nasmehom gleda mladega pastirja. Le-ta kleči, ima ponižno povešen pogled in ponuja poln jerbas v dar. Bolj je podoben olikanemu plemiču kakor navadnemu pastirju. Lepega mladega pastirja gleda tudi Marija, ki jo je pa neznan jasličar upodobil že kot postavno ženo. Za mladim pastirjem se bliža hlevčku starejši pastir s košem na rami. Imeniten par sta pastir in meščanska žena na desni strani. Pastir prinaša ovco pod pazduho, žena pa nosi košaro. Okrog hlevčka je nekaj dreves in manjšega rastlinja iz papirja.

Ta dva primerka omaričnih jaslíc sta med najčastiljivejšimi hišnimi jaslícami, ki sem ju doslej pri nas videl.

Lesene plastične figure so pri nas že pogostejše. Prav lépo skupino ima gospa Serafina Golieva. Marija in Jožef kažeta poteze zgodnjega baroka, bosirani (žal, že razdejani) Jezušček leži v lesenih jaslích na drobceni svileni vijoličasti blazini, prav takem majhnem svilenem vzglavniku in na pregrinjalu, ki je obrobjeno s finimi čipkami. K skupini spada tudi pet ovčic.

Gospa Golieva ima tudi večje število lesenih pastircv, med katerimi ločim dve vrsti različnega izvora. Eno vrsto označuje izrazito tenka, skoraj gotska linija života, za druge pa so značilne rumene dokolenske halje. Od kod in od kdaj so, ne morem dognati. Prav zanimivi pa so sveti Trije kralji, ki jih ne morem

Leseni poslikani pastirci iz plastičnih jaslíc.
(Last ge. S. Golieva.)

Druga skupina podob iz plastičnih jaslíc, katerih del je na prejšnji sliki.

Papirnate jaslice iz začetka 19. stoletja. Z roko barvane. Prizor s sv. Treimi kralji. (Last ge. S. Golieva.)

uvrstiti v nobeno izmed pravkar opisanih serij. Dva kralja imata mogočen turški turban na glavi in stojita, tretji pa kleči.

Jaslične figure, naslikane na deske in izžagane, dobimo pri nas predvsem v cerkvah. Leopold Layer je naslikal takšne jaslice za župno cerkev v Kranju, pozneje so jih prenesli v Predoslje in jih je Matija Bradaška ml. pred nekaj leti obnovil. Tudi Štefan Šubic je slikal takšne cerkvene jaslice. Kulisne jaslice Matevža Langusa v kopiji Antona Jebačina ima v Ljubljani gospod višji fin. inspektor v p. Albin Zajc. Langusove jaslice so bile prvotno v frančiškanski cerkvi v Ljubljani in jih je gospod inspektor Zajc rešil pozabljenja, ko so se kvarile na samostanskem podstrešju. Do 20 cm visoke figure sicer niso dragoceno umetniško delo, pač pa je sestava jaslic zelo posrečena. Langusovih podob svetih Treh kraljev ni bilo mogoče več najti, zato jih je gospod inspektor Zajc nadomestil s Führichovimi, prav tako je nekaj dreves Jebačina kompozicija. Ker se Führichov način preveč očitno ne loči od Langusovega, predstavljajo jaslice vendarle lepo celoto.

S slikanjem papirnatih jasličnih figur se je pri nas ukvarjal Leopold Layer s svojo šolo. Zanimive

Papirnatna jaslična skupina. Risba s tušem ročno poslikana z vodnimi barvami. Neznani slikar iz 19. st. (L. ge. Golieva.)

stare figure iz konca 18. ali začetka 19. stoletja, ki jih hrani gospa Golieva, so naslikane na poltrd papir brez vidne risbe in z akvarelom. Ohranjena je samo Marija z Detetom v naročju, kakršno postavljajo za praznik svetih Treh kraljev. Ohranjene so z njo vred figure svetih Treh kraljev, ki jim paži nosijo dolge plašče, trije pastirji, dvoje dreves in prezanimiva skupina mesta Betlehema z obzidjem in strehami, stolpi in kupolami ter — polmeseci na njih. V liniji lepo izveden je plavajoč angel. Pri skupini manjka figura svetega Jožefa.

Omeniti moram naposled še serijo papirnatih figur v velikosti cca. 20 cm, ki jih tudi hrani gospa Golieva. Figure so risane s tušem in poslikane z akvarelom ter izvirajo brez dvoma iz 19. stoletja. Noše pastiric spominjajo na Italijo.

Človeka take priče stare vernosti in umetniškega hotenja razvesele. Dvojega se naučimo od njih: spoštovati in skrbno hraniti take stare družinske zaklade, če jih imamo; nabavljati si namesto tovarniške, brezdušne plaže resnične umetnine sodobnih umetnikov, da bodo tudi jaslice našega stoletja pričale potomcem o naši veri in umetniškem okusu.

(Vse slike foto Jože Blejec.)

Nadaljevanje s strani 290.

Ista kitica, ki jo italijanski razlagalec veže na Garibaldija, velja Francozu za Napoleona. Če je tako dvojno ali trojno razlaganje možno pri preteklih dogodkih, po dvomnosti še dosti pogostejše glede prihodnosti.

Zastrta nejasnost je pri Nostradamusu hotena. V pismu Henriku II. opozarja sam: »Dokaz časa zahteva, da se ti in taki dogodki naznanjajo le z zagonetnimi stavki. Veliko bodočih reči je videti jasno in točno, jaz pa jih nisem hotel in ne mogel vseh pojasniti, zakaj če bi vsa ta strahotna dejstva hoteli razumeti, je potrebno, da se usoda prej začne izpolnjevati... Lahko bi vsaki kritici dodal še čas.« Drugod pa priznava, da »je večina kitic tako meglenih, da ni poti ne človeka, ki bi jih mogla razložiti«.

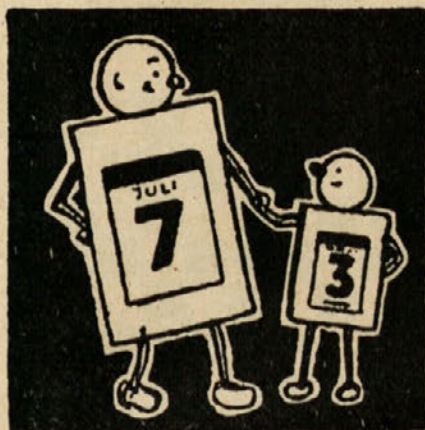
Iz tega in iz besedila je razvidno, da Nostradamus ni pogosto jasno videl, da bi pa bil marsikdaj lahko povedal čas in naznačil časovno zaporedje dogodkov,

da pa tega ni hotel ter to nezanesljivo in težavno delo prepustil razlagalcem. Vprašati je seveda treba, če bi njegovi časovni podatki, da jih je napisal, bili — točni...

Njegovo resno znanstveniško življenje pa skoraj izključuje domnevo, da bi bil z nejasnim in nerazločnim napovedovanjem hotel ljudi nalašč zavajati ter prikrievati lastno nevednost. Po svoji izobrazbi in nazoru je bil Nostradamus pripadnik avguštinske bogoslovne in modroslovne šole. Kot veren človek se je držal pre-roškega izročila; to se pravi, da je bil po veri prepričan, da ni dovoljeno ljudem napovedovati stvarne bodočnosti, ker bi to ne bilo docela v skladu z versko resnico o človekovi prosti volji. Hotel je le zapustiti spis, ki naj bi po dopolnjenih dejstvih in po primerjavi z njimi dokazoval, da so božji načrti nespremenljivi, in potemtakem posredno dajal bodočim rodovom dokaz za bivanje božje. To je iz njegove knjige precej jasno razvidno.

UGANKE

1.

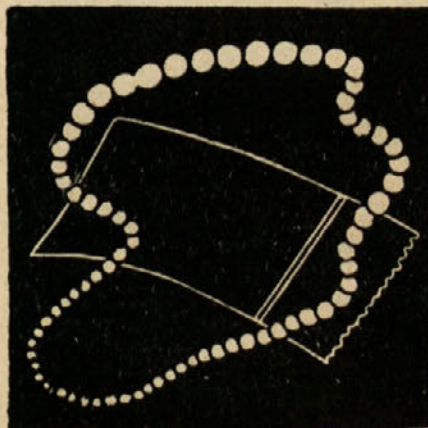

Janezek in njegov atek praznujeta danes njun rojstni dan. Atek je ravno 11 krat starejši od Janezka. Po šestih letih bo le še petkrat starejši, po 16 letih trikrat in po 36 letih samo še dvakrat starejši.

Tako kaže, ko da bi oče postajal vedno mlajši, saj bi po 396 letih bil le še 1.1 krat starejši ko Janezek.

Kolikšna je prav za prav njuna starost?

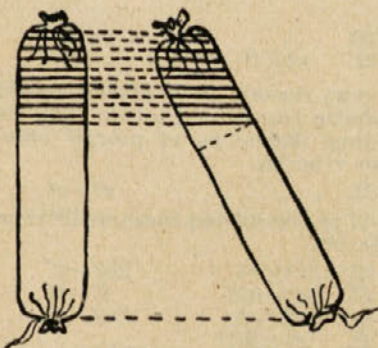
2.

Prebrisan prevarant je kupil biserno ogrlico za 50.000 lir in plačal s ponarejenim čekom. Draguljar je zaslužil 25%. Ček je imel za pravega in z njim nakupil dragotine pri drugem draguljarju. Tudi ta je v kupčiji zaslužil 25%. Drugi draguljar je s čekom nakupoval pri tretjem. Tudi ta je zaslužil v kupčiji 25%. In tako je ček šel svojo pot. Vsak je zaslužil 25%. Šele deseti draguljar je hotel ček vnovčiti. A denarni zavod je spoznal, da je ček ponarejen.

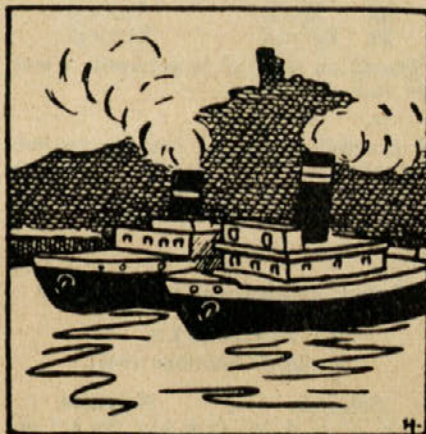
Kljub temu pa je vseh deset draguljarjev zaslužilo. Kaj je deseti draguljar napravil? Sklical je vse draguljarje in jim pojasnil...

3.

Gotovo si že opazil, da mesar salame (!) pri narezovanju nikdar ne reže tako, kakor vidiš narezano levo salamo na podobi, marveč jo reže zmeraj pošev, kakor kaže desna salama. Če bi vprašal mesarja, zakaj, bi ga najbrž spravil v zadrego. Zakaj misliš, da tako

4.

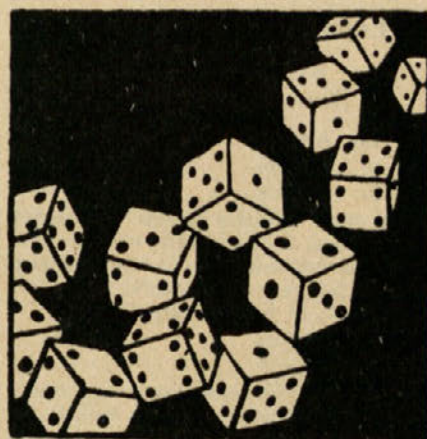

Tale podobica je narisana verno po neki fotografiji, ki kaže dva parnika, ko plujeta ravno vstric po Donavi. Oba vozita v isto smer. Nekaj pa je čudno na tej podobici, kar ste morda že sami opazili. Iz dimnika prvega parnika se vije dim nazaj, pri drugem parniku pa naprej, torej ravno narobe. Mar ni to čudno? Saj plujeta oba v isto smer!

Kako si to razlagate? Ni treba, da bi bili večak v paroplovbi; malo se zamislite, pa boste morda odkrili globoko »skrivnost«!

Glede rešitve ugank v 7.-10. št. imen reševalcev in razpisa novih nagrad glej str. 321

5.

Na mizi leži kopica kock, niti trinajst jih ni. Dve sta beli, vse druge so črne. Tako! Zdaj se pa za hip obrnite! Vse kocke bom položil drugo poleg druge v eno vrsto. No, zdaj pa pogledjte! Ena od obeh belih kock zavzema šesto mesto v vrsti, če šteješ od leve strani; druga bela kocka pa je na osmem mestu, če začneš šteti od desne strani. Med obema ležijo tri črne kocke.

Ali boš po tem lahko dognal, koliko je vseh kock na mizi?

6.

Ze okrog l. 1850 se je nekemu švicarskemu zdravniku za oči posrečilo, da je krojaču, ki je bil na tem, da bo docela oslepel, odlično operiral mreno v očeh in mu tako rešil vid. Operacija je bila tako korenita, da se je krojač kmalu spet mogel lotiti svojega poklicnega dela. Brez težav je lahko vtaknil nitko v najtanjšo iglo. A ko so mu dali knjigo, da bi bral, ni mogel nič razločiti. Šele njegova sestra je stvar pojasnila. Zdravnik se je moral smejeti. — Zakaj?

ŠAH

Lepa Aljehinova zmaga

Stara indijska
(Krakovo, oktober 1941)

Dr. Aljehin Kieninger
1. d2-d4 Sg8-f6
2. c2-c4 d7-d6

Prav stara indijska pešem! Otvoritev pa je skoraj docela izginila med mojstri, ker daje črnemu težko in stisnjeno igro. Tu pa tam se vendar pojavi kak „Tartakower“, ki ljubi stranpoti,

3. Sb1-c3 e7-e5
4. Sg1-f3

S4. de.: ed: in zamenjavo dam (marsikakemu začetniku se to vedno zdi najkrajša in gotova pot do zmage!) si beli ne bi dosti pomagal.

4. Sb8-c6?

Izziva nevarno utesnitev lastnega prostora, tako da se beli lahko malo razmahne. Bolj gibčna poteza bi bila Sbd7.

5. d4-d5 Sc6-b8

6. e2-e4 Lf8-e7

7. h2-h3 0-0

8. Lc1-e3 Tf8-e8

Že ta poteza kaže zadrego, črni je stisnjen in ne ve, kako bi prišel do igre. Zato še malo počaka, da vidi, kaj bo beli ukrenil.

9. g2-g4

Beli je to zadrego prav ocenil, zato pripravlja še krepko zadrgo na desnem krilu, saj je s svojo 8. potezo nakazal, da bo rokiral na levo stran.

9. c7-c5

10. Th1-g1

Takoj g5 ne bi bilo tako izdatno zaradi 10. ... Sfd7 11. h4, Sf8 12. h5, ker bi 12. ... Lg4 nekoliko zavrl beli načrt.

10. a7-a6

11. g4-g5 Sf6-d7

12. h3-h4 Sd7-f8

13. h4-h5 b7-b6

Da bi spravil trdnjavo na ogroženo 7. linijo.

14. Sf3-h4 g7-g6

15. Dd1-f5 Ta8-a7

16. 0-0-0 Dd8-c7

17. Lf1-d3 Le7-d8

18. Tg1-g2!

Beli ima lepo priliko, da spravi v napad vse težke topove.

18. Kg8-h8

Težki trenutki, ko nemočen gledaš, kako se ti zgrinjajo hudi oblaki nad glavo.

19. Td1-h1 Ta7-b7

Da bi z b5 vendarle malo zadihal.

20. Sh4-f5!

Lepa žrtev, ki razbije črno trdnjavo. Črni mora vzeti, ker bi se skakač po h6-g4-f6 vrnil kot maščevalec.

20. g6xf5
21. e4xf5

Za ceno skakača si je Aljehin zgradil strahotno napadalno pozicijo. Zdaj bo še drugi skakač po e4 posegel odločilno v borbo.

21. e5-e4

Da bi se polastil vsaj enega središčnega polja (e5).

22. Sc3xe4 Sb8-d7

23. Le3-d2! f7-f6

24. Ld2-c5 Sd7-e5

25. g5xf6!!

Če bi se črni zdaj polakomnil bele dame, bi prišlo seveda f7+ in 27. Tg8 mat.

25. Dc7-f7

26. Th1-g1!!

Spet ne gre 26 ... Sf5.;, saj sledi 27. Tg8+!, Dg8: 28. f7+! Zdaj pa še grozi 27. Le5: in 28. Tg7 itd.

26. h7-h6

27. Lc3xe5 Te8xe5

28. Tg2-g7 Df7xg7

29. f6xg7 Ta7xg7

30. Tg1xg7 Kh8xg7

Spopad na točki g7 je pri kraju, s tem pa tudi partija.

31. f6+

S preostalimi močmi črni ne ve več kaj početi, zato se je vdal. Prvo nagrado za najboljšo partijo si je Aljehin s to igro po pravici zaslužil.

Žrtev skakačev in trdnjav

Francoska
(Krakovo, oktober 1941)

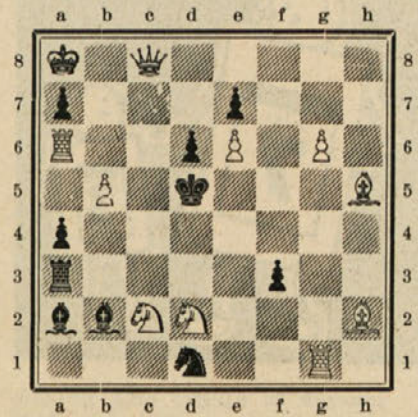
Schmidt Nowarra

1. e4, e6 2. d4, d5 3. Sc3, Sf6 4. Lg5, de4: 5. Se4.;, Le7 6. Lf6.;, Lf6: 7. Sf5, Sd7 8. Dd2, Le7 9. 0-0-0, c6 10. Ld5, Dc7 11. The1, b6 12. Kb1, Lb7 13. Seg5, h6 14. Sf7.;, Kf7: 15. Te6.;, Ke6: 16. Lc4+, Kf6 17. Te1, Sf8 18. Dc5, Kg6? 19. Dd3+, Kf6 20. Se5, Lc8 21. Df5+, Lf5 22. g4, Dc8 23. gf5.;, h5 24. Sg6, Lb4 25. Te6+, Se6: 26. fe6: +, Kg6: 27. Ld3+ in črni se je vdal, na 27. ... Kg5 bi namreč prišlo 28. h4+, na 27. ... Kh6 pa 28. Df4+.

Glede razpisa novih
nagrad glej str. 321.

Problem št. 50

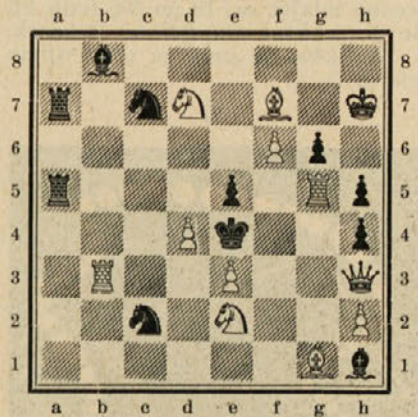
M. Barulin

Beli matira črnega v dveh potezah.

Problem št. 51

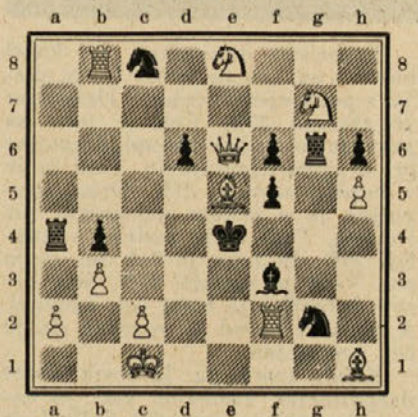
M. Barulin

Beli matira črnega v dveh potezah.

Problem št. 52

V. Basaj

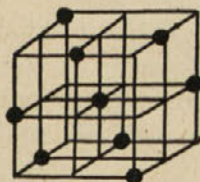
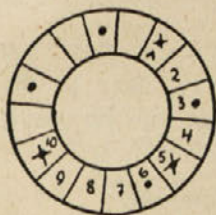

Beli matira črnega v dveh potezah.

Rešitve vseh ugank v 7.-10. številki:

Rešitev ugank v 7.—8. številki

1. Primerjaj podobo, pa boš vedel, kje je treba začeti. Prečrtaj 1 in šteješ naprej, nato prečrtaj 5 itd.
2. Na podobi vidiš, kam je treba osem ostalih točk postaviti, da boš zadostil zahtevam uganke.

3. Ostali predmeti so: 3. pipa, 5. svinčnik, 6. ključ, 7. senčnik nad lučjo, 8. stol, 9. skarje, 10. ribica v posodi, 11. ura, 12. novček, 13. vrč.

4. Premikaj po vrsti lokomotive: 7, 6, 3, 7, 6, 1, 2, 4, 1, 3, 8, 1, 3, 2, 4, 3, 2.

Vseh ugank ni nihče brezhibno rešil, za žreb pa so prišli v poštev:

Vončina Karel, Likar Rudolf, Mesnik Blaž, Lesjak Janko, Togar Ludvik, Forjančič Ernest, Parič Neško, Recek Draga, Jan Lovre, vsi iz Ljubljane.

Nagrado so dobili:

1. Mesnik Blaž (Kranje, Med Napoleonom in Leninom); 2. Togar Ludvik (Urban, Živi bič); 3. Parič Neško (René Bazin, Iz vse svoje duše); 4. Recek Draga (Grazia Deledda, Golobje in Jastrebi); 5. Forjančič Ernest (Jammes, Gospod Ozeronski); 6. Lesjak Janko (Durych, Marjetica).

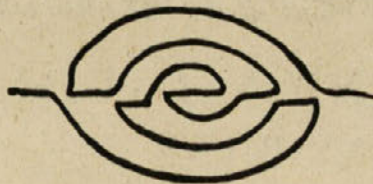
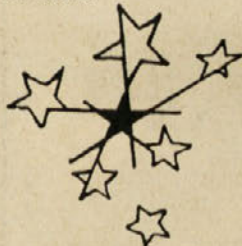
Rešitev ugank v 9.—10. številki

1. Naši trije lenuščki so imeli sicer prebrisan misel, a kazen jih je vendarle kmalu doletela, morda že prej, kakor so sami slutili. Točno po mesecu dni so vsi trije nepridipravi prišli hkrati brez naloge in jo pošteno izkupil.

2. Oglej si podobo, ki ti kaže, kako moraš risati, da rešiš nalogo!

3. Risar je bil površen mož, sicer ne bi osenčil svetlih strani piramid in osvetlil zatemnjenih.

4. Podoba ti nazorno kaže, kako lahko prehodiš vse stezice, ne da bi po kateri stopal dvakrat, ali da bi prekrizal katero od stezic.

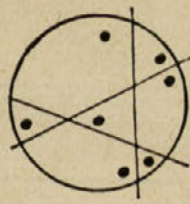
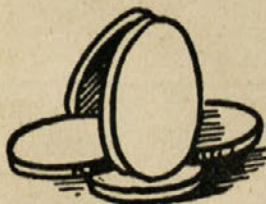
5. Takole sem rešil zamotano nalogo:

2	3	5	4	1
5	4	1	2	3
1	2	3	5	4
3	5	4	1	2
4	1	2	3	5

6. Naloga kaže na znani zakon, ki ga v fiziki imenujejo zakon vztrajnosti teles. Če namreč spodnjo nitko počasi povlečeš, se bo strgala gornja nit. Kajti zgornjo nit vleče poleg sile tvojih mišic še sila polena. Če pa spodnjo nit naglo in krepko potegneš, se utrga spodnja nit. Iz tega sklepa, da hoče poleno vztrajati v svojem položaju.

7. Primerjaj podobico, ki ti »čarovnjivo« jasno pokaže!

8. Glej sliko s tremi črtami, ki oddelijo vse hišice!

9. a) macesnu, b) da mu bobnič v ušesu ne počli, c) možki možgani so približno za 200 gr težji od ženskih, ki tehtajo nekako 1200 gr.

Vse uganke so pravilno rešili:

Mikunda Franc, Urbančič Stanko, Tribušan Tone, Golouh Polde, Budrovič Marijan, Maslej Mile, Karbi Draga, Alfonz Habe, vsi iz Ljubljane.

Manj ko devet ugank so rešili:

Batistič Svetislav, Videnšek Ana, Lesjak Janko, Tavčar Janko, Stirn Janko, Jerman Jakob, Čopar Jože, Forjančič Ernest, Lončarič Rado, Čeč Viktor, Simičič Drago, Lavrih Anton, Vončina Karol, Recek Draga, vsi iz Ljubljane; Horvatiček Alojzija, Unec pri Rakeku.

Nagrade so dobili:

1. Budrovič Marijan (Lovčevi zapiski I. in II. del); 2. Maslej Mile (A. Munthe, San Michele); 3. Karbič Draga (Sinclair, Dolarji I. in II. del); 4. Čeč Viktor (Durych, Marjetica); 5. Simičič Drago (Turgenjev, Plemiško gnezdo); 6. Horvatiček Alojzija (Streuvels, Hlapec Jan).

Nagrade za uganke v tej številki:

1. Kranje, Med Napoleonom in Leninom; 2. Urban, Živi bič; 3. René Bazin, Iz vse svoje duše; 4. Streuvels, Hlapec Jan; 5. Turgenjev, Plemiško gnezdo; 6. Grazia Deledda, Golobje in Jastrebi.

Rešitve pošljite do 15. februarja 1942 na: Uredništvo Obiska (ugank), Ljubljana, Kopitarjeva 6.

Za prve tri nagrade pridejo v poštev le tisti, ki bodo rešili vse uganke, za ostale pa vsi drugi, ki bodo rešili vsaj tri.

Rešitev kriminalne uganke v 7.—8. številki

Ko se je Jože Verbič po strelu sesedel, je prevrnil črnlo (slika 1.), Torbjica Potočnikove je ležala na tintnem mazu na tleh pod mizo (sliki 1. in 2.). Ko je detektiv Petrič pobral torbico in jo obrnil na drugo stran (slika 2.), je opazil, da je docela čista! To je dokazovalo, da se je črnlo vpijo v preprogo in posušilo, še preden je Potočnikova spustila torbico.

Detektivu je torej bilo jasno, da se je črnlo razlilo precej prej, preden je Potočnikova prišla k Verbiču.

Zato je detektiv spravil pod ključ Gerbeca, ki se je izkazal za pravega zločinca.

To kriminalno uganke so pravilno rešili:

Dušan Mirjanič, Lesjak Janko, Forjančič Ernest, Likar Rudolf, Pavel Lojze, Nerima Albin, Lesar Janko, Videnšek Ana, Jan Lovre, vsi iz Ljubljane; Marinč Martin, Brusnice pri Novem mestu.

Nagrade so dobili:

1. Dušan Mirjanič, 2. Pavel Lojze, 3. Nežima Albin.

Rešitev kriminalne uganke v 9.—10. številki

Detektiv Petrič je pravilno zaslutil, da Franc Vrtovec, čeprav osumljen zaradi svoje groznje, ni mogel zakriviti umora. Vrtovec namreč ni mogel vedeti, da se je sodnik Kos zaščitil z varnostnim jopičem. Morilec pa je to dobro vedel, zato si je preskrbel primerno bodalo in ga žrtvi globoko zasadil ravno v tisti telesni del, ki je bil nezavarovan, in s tem dosegel svoj hudobni namen. Da se je sodnik Kos sam zavaroval, je vedel njegov sin, ki ga je edini spremljal v gledališče in ob času umora mogel biti v njegovi bližini.

Sum je torej močno kazal na sodnikovega sina Lojzeta Kosa, ki ga je hudobec zapeljal v peklenški načrt, da se je verjetno iz velike lakomnosti odločil vzeti življenje lastnemu očetu.

To kriminalno uganke so pravilno rešili:

Slavko Rabar, Urbančič Stanko, Golouh Polde, Tribušan Tone, Mirko Resec, Nace Zlatnik, Trtnik Metod, Simičič Zorko, Vilman Franc, Lončarič Rado, Lavrih Anton, Tavčar Janko, Stirn Vinko, Jerman Jakob, Čopar Jože, vsi iz Ljubljane; Horvatiček Alojzija, Unec pri Rakeku; Martin Marinč, Brusnice pri Novem mestu.

Nagrado so dobili:

1. Slavko Rabar, 2. Mirko Resec, 3. Trtnik Metod.

Za reševalce šahovskih problemov v tej številki imamo te-le nagrade:

1. Jammes, Gospod Ozeronski; 2. A. Munthe, San Michele; 3. Durych, Marjetica.

Rešitve pošljite do 15. februarja na: Uredništvo »Obiska« (šah), Kopitarjeva 6, Ljubljana.

Urednikova torba: G. B., Ljubljana. — Kakor sem Vam napovedal v prejšnji številki »Obiskas«, Vam zdaj odgovarjam na Vaše pismo. Nikakor ni videti, da bi bili Vaši problemi začetniški in če ste se začeli ukvarjati s komponiranjem problemov šele pred nekaj meseci, Vam morem reči samo to, da imate žilico za lepo umetnost. Gmotno se gotovo ne izplača, da bi se nekako »poklenu« bavili s problemi. Pač pa imajo veliko pedagoško vrednost in ne morem si misliti za Vas lepše zabave v prostih urah.

Priobčil sem Vaš 3. problem. Čeprav še ni posebna mojstrovina, pa vseeno kaže Vašo lepo nadarjenost. Predvsem mi je bil všeč »diplomatski« ključ, ki bo nedvomno razveselil tudi marsikakega reševalca.

Ostala dva problema pa boste morali popraviti. 1. problem je sicer čisto čeden, ima pa napako. Črni kmet na g4 prepreči mat Tf2—f2 v Vaši prvi varianti. 2. problem ima še naslednjo nasilno rešitev, ki kviri problem: 1. Sg7+??, 1. ... Kg5, 2. Dc7+ in mat. Preglejte, kako bi se naštete hibe dale odpraviti.

V ostalem Vam čestitam k lepemu delu in Vas prosim, da se mi spet kdaj oglašite s kako novo pošiljko. Lepo pozdravljeni!

»Obisk« v tretjem letniku

S pričujočo, povečano številko je zaključen 2. letnik »Obiska«. Razumljivi vzroki so bili krivi, da je v lanskem izhajanju lista, tako priljubljenega v naši domovini, prišlo do zastojev in izpadkov.

Poskrbeli smo, da bo »Obisk« v tretjem letu izhajal točno in sicer vsakega 15. v mesecu. Uredništvo si bo prizadevalo, da ohrani vse, kar je do zdaj bilo v listu dobrega, privlačnega in izvirnega; poleg tega pa bo revijo izpopolnjevalo po vsebini in obliki do največjih možnosti.

Naš program za »Obisk« v novem letu je povedan v besedah:

»Lepote domovine in zanimivosti sveta«

v besedi, sliki in dosedanji obliki. Skušali bomo našim prijateljem z vsako številko revije pripraviti novo prijetno presenečenje.

»Obisk« je edini slovenski ilustrirani družinski mesečnik. — Ostanite mu zvesti tudi te čase in mu pridobite novih naročnikov.

Naročnina za »Obisk« bo v prihodnjem letu 40.— lir. — List naročajte pri upravi, Ljubljana, Kopitarjeva ulica šte. 8 (Papirnica Ljudske knjigarne, prej Ničman).

Knjigoverznica

LJUDSKE TISKARNE V LJUBLJANI

KOPITARJEVA ULICA 6/II

KNJIGOVEŠKI ODDELEK

Zaloga knjigovodstvenih in drugih poslovnih knjig za trgovce, urade, ustanove itd. Lastna črtalnica. Izdelava poslovnih knjig po naročilu. Vezave vseh vrst, od preprostih do luksuznih

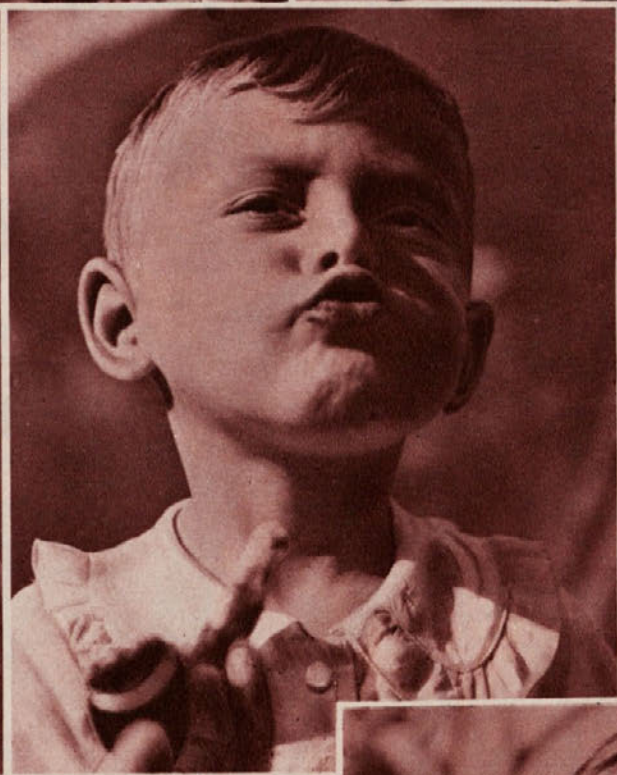
TORBARSKI ODDELEK

Lepe damske torbice iz zaloge ali izdelane po osebem naročilu. — Listnice, kovčegi, aktovke, denarnice, pasovi po izberi ali naročilu. Primerno za darila

Nizke cene! — Solidno delo! — Točna postrežba!

Naročnina: za celo leto znaša 40.— lir, za pol leta 20.— lir, posamezna številka 4.— lire. — Naročnina se plačuje vnaprej po položnici poštne hranilnice šte. 17.915 ali pri upravi v Ljubljani, Kopitarjeva ulica — papirnica Ničman. — Rokopisi se ne vračajo. — Urejuje Mirko Javornik. — Za uredništvo odgovarja Ludvik Klakočar. — Izdaja in tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

KADILEC

1. Mali Mitja za Miklavža bi rad pipo, ko vidi deda kako dostojanstveno vleče iz svoje, zato se dobrika teti, da bi mu jo kupila
2. Na semanji dan se uresniči njegova želja in zadovoljno polni dobljeno pipo
3. Prvi poskus
4. Ni šlo preveč dobro ...
5. Zdaj je kakor ded
6. Nič mu ni bilo slabo; kajti čim bolj vleče, bolj je sladko. In Mitja je »pokadil« vso pipico, ker je bila iz ... čokolade

Iz bogate baročne umetnosti po naših cerkvah:
KRILO OLTARJA NA MULJAVI

(Foto muzejski konservatorski urad)